

~~1272.~~

R
2097

~~Th. I. D. & C.~~

Theol.

III II. 576

IN EPISTO

LAM AD ROMANOS ANDREAE
KNOPKEN COSTERINEN

*sis interpretatio, Rige apud Lino-
nios prælecta, ubi is pastorem
agit ecclesie.*

NON VETEREM ADHIBETO LE

*ctor translationē, sed D. Erasmi, que iam omni
um fr̄e manibus gestatur, idcirco non cu
rauimus his adnotationibus ad-
dendam.*

4-III A
3596
61144506x

AD LECTOREM IOAN-
NES BVGENHAGIVS
POMERANVS.

POSCE Commentarios in epistolā
Pauli ad Romanos Ioannes Bruns ci-
uis Rigensis & ego obtulimus recto-
ri Academię Vuittenbergen. Philip-
po Melanchthoni, rogantes ut si ipsi
uideretur, liceret nobis eosdem in pu-
blicū edere. Respondit ille nobis primū, in ijs locis quos
obiter in his uidit commentarijs sibi nihil uideri quod
uera theologia esset alienum. Vbi uero audiuit, mihi ab
ipso autore per literas ad me datas demadatam esse
prouinciā, ut hæc mea cura ederentur, datamq; autori-
tatem mihi auferendi, adijcendi & immutandi, si alicubi
necessarium fore iudicaret, haud grauatim edendi no-
bis permisit potestatem. Proinde unum hoc te non lateat
optime lector, nempe si quandoq; hic aliquid tributum ui-
deris illorum sententijs, qui ad integrum Pauli non po-
tuerunt assequi sententiam, non esse sine iudicio tributū
Expedit auctori, ut dum publice hanc epistolā apud
Liunios Rigę interpretaretur, ubi nondum aliquod
mille tentatum fuerat, numero etiam, quod dicitur pugn-
ret. Habuit quidem frequentes auditores, sed ex ijs t-
me

men aliquos infirmiores, apud quos minus ualisset, nisi
aliquando etiam aliorum sententiam indicasset. Aeq; ta-
men ac uos non ignorat male dictum esse quicquid homi-
nes utcūq; sancti sentiunt diuinis uerbis & literis diuer-
sum. Neq; hic unquam citatum inuenies quod literis sa-
cris non probatur. Omnia uero spiritali oculo committi-
mus examinanda, necesse est enim probare spiritus num-
ex deo sunt. At tu, quisquis es, per deum eruditus, studi-
um illorum, qui rei Euangelicę bene uolunt, boni consue-
le, quę enim tu robustior minora ducis, fortasse prode-
runt in Christo nondum grandæuis, & istorum quę
emittimus magna pars hinc ad Liunios aue-
hetur, qui ista cupierunt, & iam pridem
multi ex illis suis hæc manibus de-

scripserunt. Vale. Ex Vuitten-
berga M. D. XXIII.

in die carnisfriuij,
utinam potius
per Christi
spiritu
tum carnis
adfectibus quā
carnium esu priuare
mur.

De laudi

A z

DE LAVDIBVS DIVE PAULI
PRAELECTIO.

MORIS EST APVD AR-
tium humanarum, hoc est, humano in
genio inuentarū professores, ut eos
quorum scripta enarranda suscepē-
rint, primum laudibus uehant, quo au-
ditores, & ascoltando sint promptiores, et doctrinam
auditam sensibus profundioribus abstant, Id, quod in di-
uo Apostolo opus non est, quippe quem toties diuino, et
mendacij nescio ore commendatum legimus, ut Actor. 9.
Organum, inquit, dominus, et sum mihi iste est, ut por-
tet nomen meum coram gentibus, et regibus, et filiis Isra-
el, Felix Tharsensis cui tali contigit ore laudari. Et ibi-
dem c. 13. Ex omni omnium discipulorum numero solus
ad Euangelium ebuccinandum seligitur, quippe qui non
esset cauponaturus uerbum domini, sed sincere, & qua-
si in dei conspectu praedicaturus. Sic enim habet scriptu-
ra: q. ministrantibus illis domino, dixit spiritus sanctus, se-
gregate mihi Barnabam, & Saulum in opus, ad quod as-
sumpsi eos. Hinc se complusculis in locis ex utero matris
suae, à deo segregatū dicit in Euangelii filij eius. Et Act.
14. Dux uerbi diuini dicitur. Et Act. 22. praeceteris gen-
tium Apostolus ordinatur. Ita enim habet scriptura: Festini-
quit ei oranti in templo dominus, uelociter exire Hiero-
solyim

Cōmen-
datio di-
uina de
diuo
Paulo.

AND. KNOP. PRAELECTIO.

rosolyimis, quoniā non recipient uerbū tuum de me, uade
ergo quoniā ego procul ad gentes mittā te. His & huius-
modi testimonijs diuinis fretus, confidēter se audet gen-
tium Apostolū non uno in loco, profiteri, ut Ro. 11. Et. 7.
Timo. 2. Et diuus Pet. posterioris suae cult. hūc in modū
Apostolū attollit. Quemadmodū, inquit, dilectus frater
noster Paulus, iuxta datam sibi sapientiā scripsit uobis
etiam in oibus fermē epistolis suis, &c. Ad haec si quid ua-
lent hominū cōmendationes D. Hiero. in Apolo. ad Pam.
Quoties, inquit, Paulum lego, uideor mihi nō uerba audi-
re, sed tonitrua, & post pauca: Videntur in ea quaedam
uerba simplicia, & quasi innocētis hominis, ac rusticani
& qui nec facere nec declinare nouit insidias, sed quo-
cunq; respexeris, fulmina sunt, haeret in causa, capit om-
ne quod teci gerit, tergū uertit, ut superet, fugā simulat,
ut occidat. Philippus Melanchton in adhort. ad Paulinā
philosophiam ait: Redemptionis nostrae gratiam, ad eoq;
Christum ipsum ignoraremus si Paulum orbi terrarū de-
us inuidisset. Neq; enim Christum nouisse est historiā re-
rum gestarū ab eo tenere, sed agnoscere ingenia benefi-
tia, quae per ipsum, in orbem terrarū deus Opt. Max. effu-
dit spiritum scilicet, & absolute probitatis authorē, et ar-
raborē gratiae, quē ante hac nesciebat mortalitas. Frustra
diuinis legibus aīm deuoueris, nisi Christum esse Paulo
magistro scias eum, à quo spiritus petendus sit, amans eo-
rū, quae lege iubentur, deinde, et qui, si quid praeter legē

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

imbecillitate humana deliqueris, ignoscat. Et iterū. Satis amplum fructum feceris, si cum uel à limine salutaueris. Nam quod ad confirmandas & solidandas cōscientias at timet, nemo Paulo præfēdus est. Item Periclis orationē aiunt, solitam in auditorū animis, tenaces quosdam aculeos relinquere, huius dici non potest, ut fleat, ut uertat, ut rapiat, inflāmet legis animū. Dolet conscientia, cōsolatur, sollicitat cupiditas genialis, uocat in uiam, retinet ne frena relaxes egressenti animo, illū ipsum ostentat Christum qui seruet, deniq; quicquid morborum animū fatigat, ab hoc pete presentaneū remediū. Item Erasmus Rotterodamus in epistola ad Erhardum episcopum

Aet. 18. Leodicensem. Corarius ponsifex peripsema mundi, sed
 1. Cor. 4. electum Christi organum, cuius humili sublimitate & secundā infantia, atq; eloquenti balbutie, suum nomen uoluit, per superstitosam Iudæam, per eruditissimam Græciam, per regnorum omnium reginam Romam, illustrari. In quem uere competit, quod olim in Periclem, ni fallor, dictum est, fulgurat, tonat, ac miscet, non Græciam modo, quemadmodū ille, uerum etiam uniuersum terrarum orbem. Sed quid opus est hominum commendationibus, quem scrutator cordium deus commendauit. Que
 Rom. 2. autem ille commendauerit, is demū probatus, ut ipse a
 2. Co. 10. apostolus. Proinde hæc super apostoli commendatione satis sunt.

Argun

ARGUMENTVM
 EPISTOLAE.

Argumentum uberius contexuit Erasmus. pressius autē est huiusmodi, Nempe quod et Iudæos, & gentes, qui sub fidem Christi in Christianismum coierant docet esse diuinae legis præuicatores. Nec Iudæis profuisset legem scriptam, nec gentibus legem mentibus humanis diuinitus insculptam, quam naturæ uocant, sed utrosque esse coram deo reos, id quod facit multis scripturarum testimonijs. Deinde utrisque proponit per fidem iustificationem Christum qui est finis, id est, perfectio legis ad iustitiam omni credenti, qui & peccata donat & spiritum iustificantem impartit, qui affectus nostros immutat, ut efficiamur noua creatura, & simus non tantum operibus iusti, in oculis hominum, quod lex extorquet, sed etiam intus mente & affectibus, quos deus scrutatur, quod solus spiritus Christi facit, qui, in quos insilierit, transformat in nouos homines, quemadmodum autē Samuel Sauli. Proinde quamuis per solam in Christo fidem iusti simus
 1. Re. 10. in oculis dei, nec opera conferant iustitiam, ex quibus non iustificabitur ulla caro coram deo, tamen quia ad
 Ro. 7. huc carne grauati sumus impura, & uindictatur iustificatio, donec mortale hoc induerit immortalitatem, Do
 1. Cor. 15. cet postremo ut eam honestis studijs menti subijciamus.

A † Et ne

IN EPISTOLAM AD ROMANOS

Et ne putemus gratiæ dei prædicationem à bonis operibus cessationem, & ita libertatem nostram, qua Christus Gal. 5. nos liberauit, mutemus in occasionem carni, ut eam faci
 1. Pe. 2. amus nobis uelamen malitiæ, moralem locum uarie tractat. Sub finem monet tolerandos infirmos, ac superstiti
 Eph. 4. osulos, donec & ipsi adolescant in Christo in utrum perfectum. Scripta est Epistola ex Corintho urbe Achaia, per Phœben fœminam Cenchreensem Romam missa ab Apostolo. Tuetur autem & attollit in hac epistola potissimum, quæadmodum & illa ad Galatas, cõtra oparios pharisaicos, fidei, id est, consequendæ salutis fiduciam in Christum, gloriam, ostendens illam solam iustificare. Opera autem iustificatorum, hoc est, bonæ arboris esse fructus, citra fidem autem peccata esse, quantumuis speciosa & magnifica sint in oculis hoim.
 Math. 12. Quia quicquid non est ex fide, peccatum est, & sine ea placere nemo potest deo.
 Rom. 12.
 Hebr. 11.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

C A P V T . I.

PAVLVS

SERVVS IESV CHRISTI.

EPIGRAPHI est, hoc est, Epistole inscriptio, constans suæ autoritatis cõmendatione, & eorũ ad quos scribit Triplex

pietatis, magis autem Christi & Euangelij laudibus. PAV- opinio
 LVS, De noie Pauli multa à multis dicuntur. Nã nonnul de noie
 li inter quos Hiero. in cõmentario Epistole ad Philemo Pauli.
 nẽ putat eũ à Sergio Paulo proconsule, uiro prudente, Act. 13.
 quẽ Paulus Christo lucrificat, appellationẽ trahere, sed
 hos acta apostolica conuincunt, quæ haud obscure indicat
 Pauli nomẽ Apostolo fuisse anteq̃ ille Christũ agnosce-
 ret. Alij binominẽ eũ putat fuisse, de quorũ numero Ori-
 genes, quæadmodum Mathæus, qui & Leui dictus est, Ve-
 ro aut propius est, quod à Iudæis quidẽ hebreo nomine Saul
 uocatus sit, Gentile autem, & Rhomanũ nomen assum-
 pserit, quod gentium esset Apostolus. Saul

SERVVS IESV CHRISTI.

Id est minister 1. Cor. 5. statim aut in ipso exordio suũ Paulus agit negociũ. Nã cũ se seruũ dicit, significat se nõ suum seruus. negociũ agere, quemadmodum illi, qui uentris caussa, sub uerbi dei prætextu, uulgus expilant, aut qui suæ gloriæ, & famæ pruriginem sectantur. Deinde cũ subijcit Iesũ
 A 5 Christi,

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

Chr. Christi, excludit & Moses, & omnes mortales, quorum Apostolus non uult haberi, quippe qui tantum terrena docere possunt. Quae autem deus misit, hic uerba dei loquitur. Insuper a deo missus Moses, id est, lex ducit quidem nos in peccati cognitionem, reosque nos agit, uerum peccatum non donat, nec iustitiam confert. Vtrumque autem Christus praestat.

Quia lex per Moysen data est, gratia autem et ueritas per Iesum Christum facta est. Deinde cum adicitur Clitos, id est, uocatus, & meritum suum excludit, et germanum se significat. *Ioan. 1.* Apostolum, iuxta illud: Nemo sibi sumat honorem, nisi qui uocatur a deo tanquam Aarō. Itidem uocatos esse oportet, quot quot hoc munus obeunt, Vocantur autem dum non quaesita occasione, uel per Ecclesiam, uel ipsum deum, ad hoc munus seliguntur.

MVNVS APOSTOLICVM.

Apostolos latine interpretatur legatus, seu missus, iuxta illud: Quo predicabunt, nisi mittantur? Quo nomine liber utitur Paulus, scilicet, ut conscientiae nostrae certae sint, nos ex eo non hominis, sed dei uerbum audire, quo sanantur mentes nostrae sicut scriptum est: Misit uerbum suum et sanauit eos. hinc alibi: Pro Christo, inquit, legatione fungimur, et ipse dominus: Qui, inquit, uos audit, me audit. Ob id ad *2. Cor. 5.* Tessa. laudat quod accepisset praedicationem suam, non ut uerbum hominis, sed, sicut uere est, uerbum dei.

1. Tess. 2.

SEGREGATVS.

Alludit ad factionem suam, quam in Iudaismo sectabatur. Nepe quod erat phariseus iuxta legem: Qui sic appellabatur a

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

tur ab hebraea uoce Phares, quod ob insignem uitam sancti Phil. 2. moniam, et doctrinam, semoti, se patique haberi, a uulgo uelent. Coepit igitur uere esse in Christo, quod nomine tantum erat in iudaismo. Nepe semotus a lege, ad Euangelium a Moise ad Christum, a fiducia operum, ad fidei gratiam.

IN EVANGELIUM DEI.

Obserua hic munus functionis apostolicae, et eorum Mar. ult. qui succedunt Apostolis, quod eis dominus iniungit, praedicate, inquit, Euangelium omni creaturae. Et Petro, ter amore professio, pasce, inquit, agnos meos. EVANGELION autem, apud Graecos, promiscuam habet significationem. Pro felici nuncio ac praedicatione rerum bene gestarum, et pro premio, quod datur felicitate nunciantibus. Priori modo hic accipiendum est. Quia enim laetius, aut iucundius auditui, quam dei filium in terris delapsum pro nostris sceleribus expiandis, occubuisse, ac hostiam omnibus seculis consummatam, se obtulisse, caelum aperuisse, et arrabonem spiritum suum nobis, prestare credentibus? Obseruabis autem, quod iter Euangelium, id est, inter promissiones diuinis, et legem, id est, praedicta intersit. Nam his duobus totius scripturae summa comprehenditur. Lex tanquam exactor extorquet, fac hoc, et hoc alioquin dānaberis, et ita nos sepe reos agit, quia praecipit, quod nostris conatibus prestare non possumus. Euangelium autem nihil, nisi fidem in Christum exigit. Act. 15. In qua, si te totum coniecis iam iustus es, Quia fide purificat deus corda credentium. Lex dicit peccator es, despecta Gal. 3. et damnare. Euangelium, crede in Christum et iam iustificatus

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

at iustificatus es, quia ille factus est pro nobis peccatum & maledictum, hoc est, hostia pro peccatis, & maledictis, ut nos essemus dei iustitia per illum, Et ut ille nobis cōmunicaret, quicquid lex extorquere nō potuit, Lex dicit fac, quod iubeo, Fides autē ex Euangelio cōcepta, da dicit deo, quod iubet, Et quod lex min adō imperat, hoc *Nota.* Euāgeliiū credendo impetrat. Tali autē fide prædius, nō potest nō amasse deū, à quo tāta beneficia immeritus est consecutus. Proinde semper cauet, ne tā benignū parentē prudens offendat, & tali timore incipit operari bonū, non coactus, sed libera charitate, & id demū est bene operari. Proinde Euāgeliiū nihil exigit nisi fidem. Quēadmodū ait dñs Io. 6. & mox subiungitur hic, quod nihil exi- est potentia dei &c. & alibi, uerbū ueritatis & salutis gere præ nostræ illud uocat, quod solū ex corde, & uere nos bon- ter fidē. nos reddit. Cū lex, id est, præcepta uel desperare cogāt, Opera si uel in operū externorū hypocrisim adigāt. Opera autē ne affecti sine affectibus falsam iustitiæ psuasione, & inflationem, bus. in corde, nobis erigūt, & ita resistere deū nobis faciūt. Fides. Econtrario fides iustitiā suā pro stercore ducēs, miseri- Philip. 3. cordiā semp suspirat, & ob id consequitur gratiam, quia deus superbis resistit, & esurientes implet bonis. DEI, dei autē addit, ne de promisorū magnitudine dis- damus, ut est humana fragilitas meticulosa.

PER PROPETAS.

Obserua ex hoc loco Euāgeliiū nō tantū id esse, quo nobis pr

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

nobis prodiderūt Euangelistæ, & Apostoli, sed Euāgeliiū esse in scripturis, quicquid usq̄ est diuinarū promissionū, quas per filium suum credentibus præstitit deus. Econtrario legem quicquid exactionē sonat, Quemadmodū illa sunt, quæ dominus Matthæi 5. 6. 7. capitibus, legem interpretans, terribiliter cōminatur. Lex nos ipsos nobis ob oculos ponit, ut desperantes de conatu & iustitia nostra ardentius Christi gratiā amplectamur, Quā si Hier. 31. sitis, & esuris iam habes spiritū iustificantem, purgantē, & novos affectus largientē. Et ita Lex pedagogs nō Gal. 3. ster est ad Christū. An nō Euāgeliiū, id est, lætū, felixq; nunciū, quod per ipsum legislatorē dicitur. Dominator Num. 14. dominus, misericors & clemens, patiens, & multæ misericordiarum corū nō recordabor amplius, Et parcam eis, sicut parcat uir filio suo seruienti sibi. Econtrario an non Lex quod ait dominus? Qui dicit fratri suo fatue &c.

GENITVS.

Ambrosius & uetus interpres factus loquunt, quod nō multum dissonat, modo factus est, pro, esse cœpit accipi amus. Is enim, qui semper erat deus, homo esse cœpit, sicut scriptum est: Verbum caro factum est.

SEMINE DAVID.

Iuxta illud psalmi. Iurauit dominus David ueritatem, Psal. 131. &c. Et cum dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Esa. 9. regnum eius, & stabiliam thronum eius usq; in sempiternum. Et Esa. Super solium David, et super regnum eius sedebit &c. **Luc. 1.** Dabit, inquit, angelus illi dominus **Matth. 21** deus sedem David &c. Et pueri in solenni illa acclamatione. **Osiana.** Osiana, id est, bene commoda, & prosperitatem. **1. Tim. 2.** imparti filio David, Et memento Iesum Christum resurrexisse a mortuis ex semine David.

CVM POTENTIA.

Nota ge Christi geminā in eodē hypostasi naturā, adeoq; totius minam Euangelij summā, Nēpe Christū uerū esse deū, qui et ser- **Crisli** na uare, & beare ualeat, hoīemq; qui in lucē uitæ pie cæli- **turam.** tus descenderit mortalibus, mira uerborum emphasi describit. Caro & eius infirmitas declarant eū hominē fuisse ex semine David, qui & mori potuit, & pro peccatis nostris satisfacere, naturamq; deo in se reconciliare. **Potentia** aut miraculorū, spūs oīa sanctificans, quē tanquam **1. Cor. 15** deus, ac dei filius apostolis, & oībus impartit fidelibus, et præcipue q; suapte uirtute, ex mortuis primus reuixit, idq; nō uni sibi, sed toti humanæ naturæ. Sicut enim per hoīem mors, & c. Hæc in quā uere declarat eū deū esse.

Spūs san qui & peccatū abolere, iustificare, spūm communicare, **ctificatio** seruare, beatitudinē, adeoq; ad eā omnia necessaria, uanis pro **leat** præstare, ut nihil extra eū desideremus. Spiritus autē spū san **tē** sanctificationis pro spū sanctificante dictum est mor- **ctificatē.** hebreis, et uiris apostolicis familiari, sicut filius perditus, pro filio pdito. ciuitas sanctitatis, pro ciuitate sancte **Gratia**

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

GRATIAM.

Grā pro quo in grācis est, Charis paulinū est uocabulū, interdū significas beneficiū, quod gratuito cōfertur, ut hoc loco, nōnunquā fauorē, ut infra, grā uobis et pax.

VT OBEDIATUR FIDEI.

Vide ad quid prædicandū missi sint apostoli. Nempe ut obediatur fidei, id est, ut grato animo beneficiū cōplectamur, quod p Christū cælestis pater nobis cōtulit, nec id curiosis miraculis, ut Iudei, qui signa petūt, nec humanis rationibus, ut Græci, qui sapientiā querūt, sed simplici obediētia, et grata mēte cōplectamur promissiōes dei, p fidē in Christū, ut spes salutis nostræ sit in deo, qui saltem nō nouit, et nō in opibus, & iustitijs nostris ex quib; nemo iustificatur. Et sane grā deo, qui nō potuit firmius salutis fundamētū ponere, quā seipsū, hinc Apostolus publice, et p domos quotidie in deū resipiscentiā, et fidē in dominū Iesū ait se testificatū esse. Huic fidei reluctatur operarij, qui suis meritis regnū dei expugnare uolūt, id circo reluctatur Euāgelicæ gratiæ, stulto zelo, nolūtq; lumē gratiæ Christū, suo affectu, et iudicio carnis præualere, Et ita se putātes pro deo agere, contra deū agunt, stulto zelo, quemadmodum de iudeis ait Apostolus.

VOCATI.

Vocatiōis uocabulū frequēs est in scripturis, pro quacumq; occasione quæ alicui obuenit non quesita, aut sperata, quemadmodum salus per fidem, in Christum, gentibus

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

genibus per Apostolos est prædicata, quam sibi soli in dei pollicebantur.

DILECTIS DEI.

Omne iustitiam nostram adeoque & meritum operum nostrorum deus præuenit, ut hic est cernere, qui diligit nos an
 1. Ioan. 4 tequam eum agnoscamus. Ipse, inquit, Ioan. prior dilexit nos, & misit filium suum, propitiationem pro peccatis nostris, Et quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Non ergo
 Contra o stris, Et quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Non ergo
 perarios oportet opinari quod nostris studiis ualeamus deum uobis
 nota. propitium reddere per opera, quæ per fidem propitium agnoscere oportet, & demum in fide operari, ut omnia sint gratia dei præuenientis, non nostræ uirtutis merentis, Nam buccinatores operum non est agniturus in extremo illo examine. Est ergo locus contra operarios.

SANCTIS.

Sancti dicuntur & sunt, in Christo renati & ueteri adamo execti, ac in sanctissimi sanctissima corporis Christi membra adoptati. Quid enim sanctius Christo, & corpore eius Ecclesie? hinc est articulus ille fidei: Sancta ecclesia catholica. Certissimos igitur nos esse oportet, quod habeamus deum patrem in omnibus propitium, cum eius promissiones, omnia sanctificantes, earumque signa simus consecuti. Proinde licet necdum simus toti a peccato iustificati, sentiamus adhuc luctantem, in nobis cum spiritu, carnaliter tamen per fidem Christo iuncti sumus, qui promisit nobis et iustificationem, et salutem. Qui, inquit, crediderit &

Huic pro

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

Huic promissioni inherentes, ac in ea quotidie fide alentes, indies iustificamur & morimur peccato, ut iustitie uiuamus. Ut tandem baptismus noster in morte compleatur, quando prorsus peccatum & concupiscentia eius, in membris nostris morietur, & erimus toti noua creatura: interim nomen habemus sanctorum, sicut paruulus dominum. Hæres quidem ille est omnium, sed non differt a seruo, donec ad maturam ætatem adoleuerit. Ita et nos in curam quidem sumus assumpti a celesti medico, & de sanitate certi sumus, licet necdum toti simus sani. Proinde si quando in uitium plabimur presipiscetiam protinus ad baptismi promissionem est redeundum, donec, ut iam dictum est, ille in morte compleatur: interim nos in uitæ nouitate ambulare oportet, ut ait apostolus. Proinde uiderint quid sanctimonie nobis supaddere poterint unctiõibus suis exterius nonnulli, qui spiritu dei, omnia sanctificante, in baptismo sumus uncti. Hactenus autem inscriptio.

Ro. 6.

GRATIA VOBIS ET PAX.

Hæc duo semper solet Paulus precari fidelibus. Gratiam & pacem. Est autem gratia non ficta, quædam in corde nostro, quiescens charitas, aut qualitas animæ infusa, ut scholastici somniant, sed cognitio misericordie & benignitatis diuinæ, ac uoluntatis illius, qua nostri misertus est, in ipso deo locum habens, quam nobis, per spiritum suum etiam profunda dei scrutantem, reuelat, Ipse enim testimonium perhibet spiritui nostro, quod sumus filij dei, qui donum dei est, cuius opera in cordibus nostris sunt

1. Cor. 2.

Ro. 8.

Io. 20.

B iustitia

IN EPISTOLAM AD ROM.

iustitia, pax, fides, &c. Quemadmodum qui in dignatione est principis alicuius non dicit quod intra se habeat aliquid positum, quod gratiam principis uocet, sed bonum fauorem, quem signis, aut uerbis, ex principe cognouit, gratiam uocat. Eodem modo spiritus sanctus dei donum, per fidem conceptus, dicitur, quod deum habeamus clementem patrem per Christum, nec sicut existimabamus, qualis nobis dicitur conscientia iratum. Ex hac autem cognitione

Pax. nascitur pax, id est, conscientiae tranquillitas, quam omnes querunt, soli diuinis promissionibus credentes inueniunt, quemadmodum infra, iustificati igitur fide, pacem

Ro. 5. habemus a deo. Hec est illa beata tranquillitas, quae est Pro. 15 quasi iuge conuiuium, a deo; et ipse spiritus sanctus clamans in cordibus nostris: Abba pater. Hanc consecuti ex libera charitate, ipsiusque spiritus ductu, eo per impetum rapiuntur ad bona faciendam, quo per concupiscentiam ad mala rapimur. De hac pace est semper intelligenda

Esa. 9 scriptura, toties mentionem faciens, ut pacis non erit finis, Et orietur in diebus eius iustitia, et abundantia pacis, et pax super Israel. Nam in mundo tantum pressuram habemus, cum militia sit uita hominis super terram. At Ioan. 15 interna, quae omnem sensum superat, etiam in medijs afflictionibus consolatur credentes. In summa, Gratia nihil aliud est, nisi condonatio seu remissio peccati, quae dei donum, ipse spiritus sanctus regenerans, et sanctificans corda creditur, sequitur, iuxta illud: Emitte spiritum tuum et creabuntur.

Patre

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

PATRE NOSTRO.

Dei nomen non audit natura sine maximo horrore et pauore, ut puta quem scit sibi propter mandati preuersionem insensum. Idecirco Apostolus dei nomini, patris nomen subiungit, quo nullum est dulcius conscientijs, diffidentia laborantibus.

PRIMUM QUIDEM.

Hec est narratio, qua primum gratias agit deo, sed per Christum, docens uidelicet nihil patri gratum esse, quod Christus sacerdos in eternum non obulerit illi. Ob fide autem Romanorum gratias agit, quemadmodum et pro Ephesiorum, quod ea sola sit medium, per quod dei gratiam, a deo; et Christum ipsum concipiamus. Ex quibus discimus fidem dei esse donum, quemadmodum ad Philip. ait. Vobis datum est a deo, ut non tantum credatis in Christum, sed etiam ut pro illo patiamini.

TESTIS EST MIHI DEVS.

Ut maius Romanorum erga se desiderium excitet, affectum suum, quo erga eos flagrabat, aperit, iure iurando deum testem citans. Verum cum dominus omnino iurare prohibuerit, num Paulus precepto domini satisfecit, et hoc loco, et alijs plerisque iurans? Pro quo scendum, iuramenti religionem in eo esse, quod deus uerax est, ita et nos uerum uel polliceamur, uel dicamus. Pro inde ob dei gloriam uel proximi salutem, aut etiam nostram ipsius iurare, nihil officit. Sic Paulus aliquoties

B 2 iur auit

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

iuravit in suis Epistolis. Referebat enim gloriae dei bene sentire de Paulo gentes & iudeos, cuius legatione ille fungebatur. Sic & propheta iurarunt, quia refert gloriae dei & nostrae salutis credere uaticinijs illius.

QUEM COLO SPIRITV MEO.

Spiritu deo seruiendum est, non in uestibus, caluitio, aut escarum delectu, quemadmodum faciunt hypocrite.

Luc. 17. Quia regnum dei intra nos est, Deus est spiritus, & spiritu uult adorari, & coli, ut ait dominus ad Samaritidē,
 Ioan. 4. Hinc alibi Apostolus: Nos, inquit, sumus circumcisio, qui spiritu seruimus deo, Deinde subiungit, in Euangelio filij, Euangelium ut dictum est, potissimum respicit diuinas um quid promissiones. Proinde deo in Euangelio filij eius serui respiciat mus, dum promissiones per filium nobis factas exemplo beati senis, grata, & indubitata fide amplectimur, Hoc est enim opus dei, ut credamus in eum quem ille misit. Seruimus & deo in Euangelio, dum illud fratribus nostris
 Rom. 4. ignorantibus communicamus. Non uult enim dominus
 Ioan. 6. talentum uerbi sui, apud uos sine fructu esse, sed ut proximum nostrum, per illud ei lucrificamus, illudque cum faenore referamus.

VOLENTE DEO.

Annota ex hoc loco, quomodo nulli certo operi, quantumuis sancto, nos oportet obstringi, praesertim in negotio Euangelico, ac ministerio uerbi, quemadmodum uetitus est Apostolus in Asia loqui uerbum domini, in Macedoniam

Act. 15.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

in Macedonia etiam uisione monitus uenire, sed omnem, solitudinem nostram in deum proijcere, cui adeo cura sumus, ut etiam capillos capitis nostri habeat numeratos 1. Pet. 5. Ergo oportet, ut occasionibus habitis consilium patris Luc. 12. nostri diligenter uenemur, & reiecta cupiditate nostra, sic nos comparemus, ut libenter sequamur, quocumque nos uocauerit dominus, Et qui hoc animo, praeditus est, ille quicquid in manus incidit, uiriliter aggrediatur, & ad similitudinem beatae arboris, det fructum in tempore suo

DONVM SPIRITVALE.

Donum spirituale est, quod spiritum alit, ac fouet, illud Donum spiritum autem fides est, quemadmodum & subiungens exponit rituale fide per mutuam fidem. Illa enim in abditiissimo humani cordis des. secessu latet, quemadmodum scriptum est: Corde creditur ad iustitiam. Fidem autem iam prius in illis commendarat, quam nunc uult sua praesentia confirmare, ut si quid adhuc in illis desideraretur, illud praesentes ex praesentate agnosceret, et ita mutuis se consolationibus subleuaret.

PROPOSVERAM.

Annota ut uerum sit illud Prophetae: Cor hominis dirigitur, sed domini est dirigere gressus eius. Atque id Hierem. 10. iterum memineris, quod paulo ante dictum est. Nempe ut nihil humano impetu, aut consilio, aut tua cupiditate, hoc est, non quaesita occasione oblatione, aggrediaris. Monet ergo hic locus expectandam esse uocationem.

QVO FRVCTVM ALIQVEM.

B 3 Si lucra

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

Si lucratur domino fratrem, quoties argutus, & mo-
 Matth. 18 nitus à nobis, respuerit. An non ingens fructus tam po-
 pulosam urbem ad dominum cōuertere? Hinc alibi: Que-
 1. Thef. 2 est, inquit, spes nostra, & gaudium & corona gloriæ, nō
 ne uos ante dominum Iesum?

GRÆCIS.

Inculcat hoc ob Iudæos, qui Euangelij gratiam ad se
 solos putabant spectare, nec idolatras gentes in eius con-
 sortium admittendas. In qua opinione et apostolos aliquā
 Act. 10. diu ipsos fuisse constat. Quod Petrus Cornelium bapti-
 Græci zare noluit, nisi cælesti uisione monitus. Græcos autem
 Barbari. pro quibusuis gentibus humana philosophia instructas
 dicit, quemadmodū barbaros humanarū artium ignaros
 Turgebant enim Græci humanis disciplinis, ac cæteras
 nationes tanquam barbaras, ac rudes præ se fastidiebāt,
 Eo autem tempore penè totus orbis, ob monarchiam Ro-
 manorum græce loquebatur. Nam ob id Apostolus Ro-
 manis non latine sed græce scripsit.

RVDIBVS ET ERVDITIS.

Euangelium non discernit inter rusticanum Petrum,
 & Dionysium philosophum, Fidem enim solam, ex sim-
 plici corde profectam, requirit, quemadmodū scriptum
 est: Domine oculi tui respiciūt fidē, nō scientiā instantem.

DEBITOR SVM.

Vel hic uide Apostolorum, & eorum successorum
 officium ministerium esse, nō dominium, quemadmodum
 alibi. Sic

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

alibi: Sic, inquit, nos existimet homo, ut ministros Christi,
 Proinde Ecclesiæ magistratus omnibus debet.

1. Cor. 4.

NON ENIM ME PVDET.

Minutula res, immo ridicula uidetur prædicatio Euā-
 gelij in oculis incredulorum, præsertim sapientium, ac
 potentium huius mundi, quales tunc erant Romani. Nē-
 pe quod eius nomine prædicatur peccatorum remissio,
 qui ipse perinde atq; sceleratus in crucem sublatus est, et
 q; eius nomine salus ac uita annunciatu æterna, qui ipse
 morti crudelissime est addictus. Ridicula, inquam, res
 hæc uidetur in oculis incredulorum & stultitia, ut alibi
 ait, sed per eam deo placuit saluos facere credentes. Ut 1. Cor. 1.
 in stultitia mundus agnoscat deum, quem in sapientia
 agnoscere non potuit, Proinde potentia dei est Euange-
 lium ad salutem præstandam credentibus, hinc ait: Nō me
 pudet & c. q. d. quantumuis leuiculum & minutulum ut
 deatur foris Euangelium, intus tamen habet uirtutē con-
 ferendi spiritus, quod nec lex, nec humana philosophia
 potest. Et ipse dominus. Qui inquit, me erubuerit, & ser-
 mones meos coram hominibus, huius pudebit & filium
 Luc. 9.
 Mar. 8.
 hominis.

OMNI CREDENTI.

Fides principium est, & fundamentum iustificatio-
 nis, sine qua impossibile est placere deo, & sine qua quic-
 quid facimus peccatum est, immo ipsa est dei iustitia, id Ro. 14.
 est, per quam deus iustificat.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO:

IUD AEO SIMVL ET GRÆCO.

Sub Iudæo & græco utrumq; complexus est populū iudaicum scilicet, & gemilem. Primo autem, annotante Erasmo, hoc loco significat potissimum, q̄ Iudæis promissus sit Christus, ac salus ex illis prodierit. Græci autē præ cæteris gentibus sapientia erant illustres.

IUSTITIA ENIM DEI patefit.

Acto. 13. Iustitia dei bifariam patefit, per Euangelium cum q̄ deum iustum declarat in promissis suis, dum præstat per Christū credentibus, quicquid olim patribus, & prophetis promiserat, Deinde dum gratis iustificat impiū, id est per solam fidem, sine omnibus operibus peccata donat, & iustitiam confert, ut non nita mur iustitiæ nostræ, quæ est tanquam pannus mulieris menstruo pollutæ, sed illi quam deus per Christum præstat, quemadmodum alibi ait. Vt inueniar in illo non habens iustitiam meam quæ est ex lege, sed illam quæ ex fide Iesu Christi.

EX FIDE IN FIDEM.

Id est ex imperfecta fide ad perfectiorem. 2. Corinth. 3. à gloria in gloriam. Psal. 83. de uirtute in uirtutem. Subinde enim crescit per Euangelium fides nostra donec crescimus in uirū p̄fectū. Ephe. 4. Nō enim beati qui saturi sunt, sed qui esuriūt et sitiunt iustitiā, quæ est per fidem.

IUSTVS EX FIDE.

Bifariam potest exponi. Vt sit, iustus uicturus est ex fide, id est, consecuturus est uitam, non ob opera sua, sed quod

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

sed quod credit promissionibus diuinis, deoq; non sibi nititur, Vel iustus non ex operibus ex quibus nemo iustificatur coram deo, sed ex fide in Christum, qui est per se Rom. 7. etio legis ad iustitiam omni credenti, is inquam iustus uicturus est, id est, uitam consecuturus. Quia sic deus dilexit mundum &c. Rom. 10. Ioan. 3.

PALAM FIT ENIM IRA dei.

Ante proditum Euangelium Christi, in solos Iudæos uidebatur seuire diuina ultio quam hic ex consuetudine sermonis Hebraici, iram uocat, Nunc autē innotescit ex Euangelij prædicatione, deo ex æquo, omnes homines curæ esse, cumq; uel impios, hoc est, sibi non fidentes timētes, colentes, amantes, dulciq; affectu erga se propensos (hec enim omnia impietatis uocabulum complectitur) impietas damnaturum, uel pios & fideles seruaturum. Ira.

QVI VERITATEM in iniustitia detinet.

Semit Apostolus ueritatem dei à philosophis, adeoq; omnibus hominibus, cognitam quidem esse, quantum humano ingenio sciri de ea potest, sed illi eam ad iniustitiam accommodarunt, dum deo, ob eam gratias non egerunt, sed sibi tantum inde placebant, & apud sese turbabant ingenio ac industriæ suæ tribuentes, quod deo acceptum ferri oportuit. Metuendum proinde & nobis, ne si deus gentes, q̄ se cognito gratias non egerunt, tradidit in mentem reprobā, ut monstra illa peccatorū patrentur quæ infra recenset, si Iudæos tanta cecitate percussit, quod Acto. 14. B s sit, quod

IN EPISTOLAM PAULI AD ROM.

O Christi sit, quod Christum tot seculis expectatum non recipere anorū i-
rent. Metuēdum inquam & nobis, ne forte & nos tanta pietatem cecitate simus percussi, qui cum susceptum, ad eoq; pro-
gentium fessum tam turpiter longo tēpore reiecimus, per uerbum
lōge per suum abominatione desolationis in eius locum substituta.
nitioso = Agit autē nunc apostolus primū contra gentes, ut post-
rem. quā sibi illas ob oculos posuerit, & reas coram deo ostē-
derit, diuinæ gratiæ per Christum fiant appetentiores.

QVOD DE DEO COGNOSCI POTEST.

Ratio est superiorum. Deus enim quamuis per se incomprehensibilis sit, nec humanum ingenium, per se, ualeat ad eum pertingere, potest tamen ex mundo hoc tam mirifice condito, ac tot seculis administrato, q; sit

Psal. 18. agnosci, Cæli enim enarrant gloriam dei. &c.

STULTI ENIM FACTI SVNT.

Philosophi, ac mundi sapientes pollicebantur sibi supremam sapientiam, sed frustrati sunt optatis, dum relicto sapientiæ fonte deo, & luce mundi Christo in phisicis, & mundanis uersutijs tantum nugati sunt, & neglecto creatore Opt. Max. creaturis se tantū oblectarunt, cum in illis non consistere, sed per illas ad conditorē ipsum usque progressum oporteat. Proinde cum se crederent sapientes stulti facti sunt, An nō ingens stultitia in-

Esa. ul. comprehensam, & immensam dei maiestatem, cui cælum hic. 23. sedes est, terra autē scabellum pedum eius, qui cælum, & Esa. 6. terram implet, cuius maiestate pleni sunt cæli, & terra, Act. 17. in quo

AND. KNOP INTERPRETATIO.

in quo uiuimus, mouemur & sumus, eam inquam simulā chro, & idolo, non tantum hominis morti obnoxij, uerū Attende etiam pecudum, & uolatilium credere comprehendī. amētiam Similis amentia cepit hodie eos, qui in diuersis locis, di secularū uersos diuulos inuocāt, et mortuas imagunculas credūt nostrorū de cultu diuulorū diuinæ gratiæ capaces, quam sola uiua, & ad dei imagi- nem condita mens, capere poterit humana, uide Sapien. 13. 14. et Baruch. 6. capitibus. Breuiter uero, ne cū Orige ne, & alijs in solos philosophos clamemus. Sapiētia mū di est dum nō queris dei uoluntatē, sed sequeris tuā rati onem in rebus salutis, tuā bonā intencionē & id quod tibi rectū uidetur, quod prohibet lex. Hinc & hodie est oīs Mal. 9. illa idololatria, qua fidimus nostris operibus et iustitiæ cō tra primū præceptum, id quod est agere absq; fide. Hinc non mirū si et nos traditi sumus in reprobam mentem.

MUTAVERVNTQVE.

Non ita accipiendum, q; reuera dei maiestatem in ima gunculam hominis ceterorum mutarint cum ille dicat: Ego dominus non mutor, sed q; aliter de ea senserint, ac oportebat, Cum illa re corporea effingi non possit, sed pura mente sit contemplanda, & ueneranda.

IMMORTALIS DEI.

Deus solus natura immortalis est, cum uita sit. Hinc regem immortalem dicit eum alibi, solamq; eum habere 1. Tim. 1. re immortalitatem natura, quam angeli, & sancti ex 1. Tim. 1. eius habent gratia.

Quapropter

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

QVAPROPTER TRADIDIT ILLOS:

Dicitur hoc loco deus in fœdas cupiditates contem-
ptores sui tradidisse, quemadmodū infra Pharaonem &
excitasse, & indurasse. Simile in Psal. Et non audiuit po-
Psal. 80. pulus meus uocem meam, & Israel non intendit mihi, &
dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in ad-
inventionibus suis, Annotabis etiam ex hoc Apostoli lo-
co, quid ualeat liberum, quod aiunt arbitrium, nisi diuina
Liberum arbitriū. ope fulciatur, Nempe peccare, & in omne turpitudinis
genus prolabi. Ut uerissimum sit, quod dominus ait: Per-
Osee. 13. ditio tua ex te Israel, tantum in me auxilium tuum.

MENDACIO.

Gentes Sensus est: Id quod uere deus est (quem nisi esse intel-
médaces lexissent idola commenti non fuissent) tribuerunt homi-
ni. Econtrario quod non est deus, sed mendacium, qualia
sunt simulachra, tribuunt deo.

Amen.

AMEN.

Hebraica uox est, quæ significat id, quod nobis uerū, &
est acclamationis loco i sine precationū, ab ecclesia usurpa-
1. Cor. 14. ta. Proinde precationes ecclesiasticas tales esse oportuit
quibus uulgus Amen acclamare posset, ut docet Aposto-
lus. Nunc pauci sacrificuli, iidemque conducticij id faciunt
perinde, ac si ipsi soli essent ecclesia, nec tamen sepius
ipsi intelligentes, aut quid precentur aut ad quid respō-
deant, sed tantū incondito & asinino boatu derudentes.
Diuus Hiero. ad Marcellam dicit, septuaginta hanc uocē
reddere

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

reddere græce, Genito, id est, fiat. Aquilam, Pepistomes
nos, id est, fideliter.

EO PRAEMIVM QVOD OPORTET.

Græce autore Eras. Antimysthian, quod re pensatio-
nem sonat. Sunt enim quædam flagitia eiusmodi, ut non
solum ipsa sint scelera, uerum etiam scelerum pœna.

UT DEVM AGNOSCERENT.

Cognoscere est intelligentis, agnoscere grati ac me-
moris. Nam ingratus nouit beneficium, uerum dum disti-
mulat se debere, non agnoscit, autore Eras. Rot.

IN REPROBAM MENTEM.

Reproba mens est, quæ bonum malum, & malum bo-
num iudicat, honestum turpe, & e contrario, de quo Esa. Esa. 5.
Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum ponentes
tenebras lucem, & lucem tenebras.

C A P V T II.

QVAPROPTER INEXCVSABI-
lis es o homo & c.

Prosequitur Apostolus argumentum qui cū uelit ubi-
que fructum facere, atque omnibus se debitorem exhibere,
uertit se ad hypocritas iudeos, et ne gentes, quæ lege di-
taxat, & dono naturæ abute, ac propterea per tot por-
tenta flagitiorū delapsæ à respiciendi, ac salutis fiducia
deterere uideatur, ostendit quoque Iudeos legē scriptā
sibi; diuinitus datā præuaricatos esse, promissionesque ip-
sius dei

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

sius dei, certis, adeoq; & hereditario signo roboratas contemptui habuisse, legemq; ipsam esse quoddam spirituale, viresq; humanas vincere.

QUI IUDICAS.

Non sic accipiendum est, quod omnis, qui iudicet, sit coram deo inexcusabilis, alioq; quid est, q. dominus ait: Nolite secundum faciem iudicare, sed iustū iudiciū iudicate.

10. 2. Et magistratus constitues in oibus portis tuis &c. Sed q. inexcusabilis sit aliū iudicans, subiungens indicat. Nūm

Deut. 16. rū q. eadē facit flagitia, ob quæ aliū cōdemnat, facit inquā affectu, etiā si nō ope, uel qui assentitur his, qui ipsa scelera cōmittūt, assentitur inquā affectu, opusq; externū iudicās, putat se deo perinde atq; homini illudere posse.

TE IPSVM CONDEMNAS.

De se sententiā pronūciat, qui alterū punit, ob ea quæ ipse cōmittit. Quemadmodū scribæ & pharisei interrogati à dño, qd facturus esset dominus vineæ sceleratis agricolis, se ipsos cōdemnarūt malos, inquietes, male perdet. Dicit autē hæc Apostolus, ut nos ipsos nobis ob oculos ponat, adeoq; in nostri cognitionē adducat. Nempe coram deo nos innoxios non esse, etiā si prædicta flagitia opere non cōmiserimus, si affectu ad ea sumus propēsi. Nā iuxta opus externū nō iudicabit nos dominus. Sūt autem affectu ad ea propēsi omnes homines, quotquot gratia dei per spiritum fidei non eripiuntur.

SECUNDVM VERITATEM.

Humanum

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

Humanum iudicium multa fallunt, & corrumpunt, ut munera, quæ excæcant oculos iudicum, & mutant causam iustam: Item adulatio, personarumq; respectus. Dei Dei iudicium nihil fallit, qui non secundū uisionem oculi cū infaliorum, nec iuxta aurium iudicium iudicat, sed iudicat in libile. iustitia, et æquitate, ex abditissimis humani cordis affectibus, ut reus coram eo sit non tantum, qui malum fecerit, Matth. 5. sed & qui cupierit.

SVEFVGIES.

Quasi diceret minime, scriptum est enim, Nō est, qui Deut. 30. manu mea possit eruere. Et omnes uos sisti oportet ante Iob. 10. tribunal Christi, ut accipiat quisq; prout gessit in corpo 2. Cor. 5. re, siue bonum, siue malum.

DIVITIAS BONI.

Diuitiarum uocabulo delectatus est Paulus, utiturq; eo frequentius, quoties ingentem rei copiam, & uim, uult intelligi.

AD POENITENTIAM.

In græco est, Metanian, quod uerti poterat, Resipiscencia, Nam Metanoim est resipiscere, quod post admissum scelus, sentiamus nos deliquisse.

IN DIE IRAE

Tribus modis signauit diē domini formidabilem impijs. Iræ, inquit, q. tum misericordiae locus non erit, quam modo quesitum oportuit. Iam enim tempus acceptabile, Iam 2. Cor. 6. dies salutis, Reuelationis, id enim indicat, patefiet, quod 1. Cor. 4. omnia

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

omnia nuda erunt, quæ nunc latent. Et iusti iudicij, quod recte pro cuiusq; meritis pronuntiabitur

IN BENEFACIENDO.

Ex hoc loco, & Io. 5. procedent, qui bona fecerunt &c.

Contra argumentum sumunt operarij, sed scriptura non iuxta ex-
operari- ter nã specimen, sed operantis affectum metitur opera, quo
os male i nemo potest bonum facere, nisi ipse prior sit bonus, Iu-
terpretã xta illud: Arbor bona facit fructus bonos. Et ita opera nõ
tes scrip faciunt bonum, sed bonus facit bona opera. Boni aut effi-
turas. cimus per lauacrum regenerationis, & renouationis spi
Math. 7 ritus sancti, quem effundit in nos opulente deus.

SED OBTEMPERANT iniustitiæ.

Potest iniustitiã eam dicere, qua capite superiori om-
nia illa uictorum portenta complexus est. Potest & iniu-
Iustitia. stitia incredulitas intelligi illorum omnium fons & sub-
stantia. Iniustitia enim est dei promissis diffidere, cum il-
le iustificatur. id est, iustus fit in sermonibus suis, E contra-
rio, Omnis homo mendax.

INDIGNATIO.

Annota exaggerationem diuinæ uindictæ in incredu-
los. Deinde animam dixit, ut non tantum corpoream, sed
& internam pœnam accipiamus.

PERSONARVM RESPECTVS.

Prosopo In græco una est uox, annotante Eras. Prosopolipsia
lipfia. quæ significat, cum huic magis fauemus, quàm illi non ob-
rei, sed personæ discrimen. Id q; deus non facit, qui in-
credulum

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

credulum iud. eum non seruat, ob progenitorum præro-
gatiuam, nec credentem ethnicum aspernatnr, ob auorũ
idolatriam, quia filius non portabit iniquitatem patris. Eze. 18.

QUICVNQVE ENIM SINE LEGE.

Lex duplex est. Natura, quæ ex æquo omnium men-
Lex dua- tibus est insculpta, quæ est consiliũ cõscientiæ nostræ, plex.
quo recta, naturali instinctu, mouentur: sine hac nemo
rationis cõpos est. Altera est scripta, & per Mosen p Natura.
dita quæ iudeos, præter cæteros, tenebat obnoxios. Vtra
q; autẽ uiribus nostris maiora exigit. Semper enim nos Scripta.
alio abripit affectuum tyr. annis, quàm leges mouent. Ha-
rum autẽ legum onus idcirco imposuit nobis deus, ut quo-
niam redempturus erat genus humanum, per legem nos
metipsos nobis ob oculos poneret, declararetq; quales
esse oporteat, ut dum impares legis exactionibus nos
agnoscimus, quæ est iugum importabile, seruentius, &
libentius Christi gratiam amplectamur. Est autem Occu-
patio, qua respondet iudæis, legis diuinæ late ignoran-
tiam causantibus.

IVDICABVNTVR.

Hinc ipse dominus. Nolite putare quod ego uos accu-
saturus sim apud patrem, Est qui accuset uos Moses in Io. 5.
quo uos speratis.

NON QUI AVDIUNT LEGEM.

Iam supradictũ est legem suis conatibus neminem præ-
stare posse ex corde, seu affectibus: quippe per quã tan-
tum cog-

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

Ro. 10. tum cognitio sit peccati. Credens autem ex toto corde in Christum iustus est ex fide. Quia corde creditur ad iustitiam, & iustus ex fide uiuet. Credens enim spiritum iustificantem consequitur, qui affectus nostros immutat, ut legem præstemus, non per operum hypocrisin, sed ex affectibus, adeoque & corde, quia lex spiritualis est. Proinde nemo legem implet, nisi in Christum credens, qui est perfectio legis ad iustitiam omni credenti.

Ro. 7. ATTESTANTE EORVM CONSCIENTIA.
Conscientia de omnibus nostris pronunciat, ac in hoc cū dei iudicio concordat. Nam, ut in offitijs ait Ambrosius. Vnusquisque sibi animum suum, seu eum sui iudicem, & ultorem criminis habet, Econtrario ipsa uirtus per se pulcherrima merces.

ECCE TV IVDÆVS COGNO.

Hic apertius iudeorum, quemadmodum in præcedentibus gentium, supercilium deprimit apostolus, qui carnis nobilitate, & legis acceptæ fiducia turgidi cæteras gentes, præ se, uix homines dicebant. Ostendens hæc duo deteriore illorum causam, apud deum iudicem factura, nisi & legis præscripta ex corde præstiterint. Primum quod ex bonis, & pijs progenitoribus prodierint mali, Insuper & lege dei instructi, peccata non cauerint, nempe suis conatibus, non gratia dei freti, Iudæi autem primū dicti sunt ab Heber, hebræi. Deinde ab Israel, id est, Iacob, Israëlita. Tandem ab Iuda, uno ex duodecim fratribus,

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

cim fratribus, Iudæi dicti sunt, sonat autē confitentes seu confessores.

HABENTEM FORMAM cognitionis.

In græco est, annotante Eras. morphosin, quod ualet Morpho quasi dicat instituendi formam ac rationem, quam alijs sis. præscribas, Ut sunt & hodie, qui profitentur se formare conscientias singulorū posse, Nam his uerbis delectantur quidam non theologi, sed matæologi, id est, uanilo Matæo qui, aut stultiloqui, matæos, id est, uanus. itidē & Iudæi logi. sibi placebant, quo profelytis ueluti stupidis, formam uitæ præscriberent. Contra hos, tanquā pestilentissimum genus hominum (quod nihil aliud agat, quàm ut à lucis, & uitæ fonte Christo abducat, adeoque furetur, & mactet animas imperitorum) depugnauerunt strenuissime apostoli, adeoque ipse Christus, & ab eis maxime cauendum esse Vel illud documentum esto, quod diuus Euangelista de Ioan. 5. Ioanne, qui erat lucerna ardens, & lucens, quo maior inter natos mulierū nō surrexit, ait. Non erat ille lux. pro Matth. 11. inde meminerimus unū Christum lucē esse mūdi, adeoque Io. 1. innocentie scopum omnibus à patre præfixum.

QVI EXECRARIS simulachra.

Idolatriā cōmittimus non tantū dū ante Idolum pro- Idolatria cumbimus, uerū etiam dū rem quancūq; creatā deo præferimus. Quæadmodū auarus Idolatra dicitur à Paulo. Ephes. 5. Et aliàs uentrē nonnullorū dicit esse deū. Idolatre etiā Phi. 3. sunt quicūq; à Christo populum abducunt ad suas factio-

C e nes,

IN EPIS. AD ROMANOS

nes, & opera sua iactant, pijs q̄; salutem pollicentur, impudentissime solius Christi officium sibi usurpantes, adeoq; in nomine eius uenientes, Et cum unus sit iustitia sanctorum Christus, ipsi ei hunc honorem furantes, suae factioni tribuunt, in maximam Christi contumeliam. Breuiter Idolatria est in aliud fidere quam in deum.

NAM NOMEN DEI.

Testimoniū hoc alij ex Esaia. 53. alij ex Ezechiele. 36. desumptum p̄t. nt.

NAM CIRCUMCISIO quidē prodest.

Ioan. 4. Sensus est esse circumcisum, & Iudeorū prodijisse pro Rom. 10. sapia, ex qua salus est, ualet quidem, quantum ad generis at Matth. 5. tinet prerogatiuam, si in Christū (qui finis est legis, adeo Esa. 53. oq; legem solus impleuit, quia peccatum non fecit, & ad Gal. 3. quem lex ceu p̄dagogus ducit) credas, Quod si in Christum non credideris, cuius fide Abraham iustificatus est, peior es ethnico. Prodest autem circumcisio non ad salutem uel iustificationem consequendam, quam fides cōfert, sed ad generis prerogatiuam, qua tuebam Iudaei.

Gal. ulti. Alioqui nec pr̄aputium, nec circumcisio ualet in Christo, sed noua creatura.

Circūci- PR̄AEPVTIVM. Cutis est mēbri genitalis, quā sio quid praecidebant Iudaei cultro petrino, in symbolum uenueri significari Christi, qui petra est secundū apostolum, quod ille perbat. celestem suam doctrinam, ac iustificantem spiritum, omnes noxios affectus, & in futura resurrectione omnem corrup

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

corruptionem à nobis esset amputaturus.

PRO CIRCUMCISIONE IMPUTABITUR?

Quasi diceret, utiq; Nam Abraham credendo factus est iustus. Quicumq; ergo ex fide sunt, hi sunt filij Abrahamae, ut alibi ait.

QVI PER LITERAM.

Decalogum, eiusq; externam simulationem accipe, 2. Cor. 3. quan alibi occidentem literam uocat, Eo quod nemo ex pr̄ceptis dei seruetur, cū à nemine impleatur, Quis enim impleuit, Nō cōcupisces? maledicti autem sunt qui à dei mandatis declināt. Et anima quae peccauerit morietur. Eze. 18.

NON IS QVI IN MANI

festo Iudaeus.

Iudaeus interpretatur confitens uel confessor, in manifesto ergo Iudaeum esse, est carne Iudaeum natum esse, quod deus non agnoscit. De Iudaeis in carne gloriantibus, Vos iniqui, ex patre diabolo estis. Sed qui corde Iudaeus est, affectibus deum confitetur, adeoq; ex corde bonus est, is demum coram deo Iudaeus est. Similiter qui fide spiritum Christi consecutus, innouatus ac repurgatus à prauorum affectuum sordibus fuerit, is deo circumcisus est: Quod quia Iudaei non faciebant, sed carnali tantum circumcissione se uenditabant, audiunt: Praecidite duritiam cordis uestri, id est, perfidiam. Et omnes gentes incircumcisae carne, Domus autem Israel corde. Hinc & Stephanus

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

phanus in Actis: Dura, inquit, ceruice, & incircumcisis cordibus & auribus. Ecōtrario de fidelibus Paulus: Nos inquit, sumus circūcisio, qui spiritu scriuimus deo.

C A P V T III.

QVID IGITUR HABET &c.

Obiectionem diluit, quæ poterat facta fuisse, si omnis salutis spes à fide in Christū pendet, nec in gratia Euāgelij præstat Iudæus ethnico, quid profuit Iudæis fuisse circumcisos, & ex Abraham stirpe prognatos, quam ita obscure diluit per longum Hyperbaton, (quod nos dicere possumus transgressionem, orationis genus, quando supra communem dictionis modum, sententia in longum procurrat, nec intra naturæ fines conclusa tenetur, id quod ex affectu insigni, & uberi frequenter solitum est fieri ab apostolo) ut interim per digressionem alteram immisceat, priusquam unam hanc ceptam absoluat, quam repetens ostendit Iudæos nihil meliores esse gentibus, cum per diuina eloquia, legem scilicet, et prophetas, nihilo sint gentibus incontinentiores, quàm uis in speciem legem simularint.

ORACVLA DEI.

Hinc in psalmo, Qui annunciat uerbum suum Iacob, Iustitias & iudicia sua Israël, Non fecit taliter omni nati oni,

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

oni, & iudicia non manifestauit eis.

ABSIT.

Promissi-

Obserua ex hoc apostoli loco, ut omnis nostræ salutis spes à fide in diuinas promissiones pendeat, & quomoda dicitur sunt deo deus peccatis nostris in promissionibus suis nō sit mu nostra factabilis, quemadmodum ait: Quæ procedent de labijs meis, non faciam irrita, Et uerbum meum non reuertetur ad me uacuum, sed faciet omnia ad quæcumq; misi illud. Et Esa. 55: quomodo uerum sit: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Id quod Dauidis exemplo probat, cui post quàm ipso commissio adulterio & cæde, ob peccata sua, promissione hac, ab hominibus iudicaretur indignus, nihil in fide hæsitans, sed ueritati diuinæ, non suis iustitijs innexus, dicit: Iustificare, id est, iustum & ueracem te ostende domine in sermonibus tuis. Similiter nos facere oportet, ut deum adeoq; ac salutem nostram, nō iuxta meritum, aut demeritum nostrum metiamur, alioqui actum est de nobis, sed tantum ex ueracibus eius promissis pendeamus, quæ non frustrabuntur nos, modo fides nostra fuerit integra.

OMNIS AUTEM HOMO
MENDAX.

Vel quia sæpius maiora pollicetur, quàm potest præstare, uel quod mentiri solet, & ualeat, uel quod mens

IN EPISTOLAM AD ROMANOS

dax sit quisquis diuinis promissionibus diffidit, cum deus nihil non præstat promissum ex psal. 115. Non potest nõ metiri homo dum de rebus salutis loqui uult sine spiritu dei, qui concipitur ex credito dei uerbo. Natura mendaces sumus, solum autem uerbum domini siue Euangelium ueraces facit.

QVOD SI iniustitia nostra.

Prima est obiectio ex iudicio carnis. Si peccata nostra Non ut non faciunt deum in promissis suis mutabilem, quæadmo pecces. dum ait: Ego dominus, & non mutor. Et in Dauide ostẽ Mal. 3. sum est: sed peccatis nostris illustrior fit dei bonitas, dum etiã immeritis præstat promissa. Num iniustus deus, qui de peccatis sumit supplicium? Absit, alioqui quomodo hunc mundum iudicaret, præstat quidẽ ille promissa sua semper, modo tu credas, sed non ob id tibi peccandi formitem ministrat. Non mutatur ille peccatis tuis, in sua ueraci promissione, sed non ob id uult ut pecces, ut beneficentia illius abutaris, quemadmodum blasphemauerunt nonnulli contra Euangelicæ gratiæ præcones, quorum iustam ait esse damnationem, quippe qui gratiæ dei diuitias in prætextum uertunt malitiæ.

ETENIM SI VERITAS DEI.

Repetitio est eiusdem obiectiois. Dicitq; deum certe esse iustum, qui sumit supplicium de peccatis.

QVI IGITVR?

Hactenus hyperbaton, quod initio huius capituli cepit redijt.

AND KNOP. INTERPRETATIO.

Redijt autẽ à digressionẽ, ut colligat superiorũ summã, & gentes & Iudeos, adeoq; oēs hoies esse sub peccato.

PRAECELLIMVS EOS.

Paulus superius dixit, hoc ethnicis Iudeos præstare q; credita illis essent oracula dei, lex uidelicet, & propheta. Sed quoniam lex reos facit, per eam enim cognitio tantum peccati. Vtrosq; & iudeos & gentes nunc equat, & ad Christi fidẽ & gratiã amplexandã cohortat Ro. 3.

OMNES DEPLEXERVNT, (tur, simul inutiles facti.

Hoc testimonium, annotante Hieronymo, in præfatio Ex uari- ne cõmentariorum libri. 16. in Esaiã prophetam, ex uari- is locis cõmentariorum libri. 16. in Esaiã prophetam, ex uari- is scripturarum locis, est contextum. Prima pars sumpta est ex psal. 13. proximi duo uersus, Sepulchrũ &c. psal. li. 5. sunt, illud autem uenenum aspidum &c. Psal. 139. Rursum quod annectitur, Quorum os &c. 119. psal. est. Porro quod sequitur, Veloces pedes &c. ex Esa. 59. c. desumptum est. Vltimus articulus, Non est timor, psal. 35. est.

QVI EXQVIRAT.

Esa. 55. Querite dominum dum inueniri potest, inuocate eum &c. Et Trenorũ. 3. Bonus est dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illũ. & in psal. Querite dominum, & ueritatẽ eius, querite faciem eius semper. Deũ autem, id est, cognitionem eius, ac uoluntatem, quam ille plus uult quàm holocausta (Cuius cognitionis summa est lex et promissio, ut de nostra iustitia, adeoq; omnibus me

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

ritis diffisi, ex sola misericordia dei pendeamus. Iuxta illud, Beneplacitum est domino & c. Eam inquam cognitio nem licet hic mundus, tam mirifice conditus administret

Matth. 6. quemadmodum supradictum est, Et dominus ad contemplandos passerculos nos mittat, tamen nihil clarius ministrat, quam literarum diuinarum diligens meditatio. Beati, inquit,

10. 5. qui scrutantur testimonia eius. Et dominus: Scrutamini,

Mat. 22. inquit, scripturas & c. Et Saduceos se tentantes arguens Erratis, inquit, nescientes scripturas. Hoc unum prae ceteris studium esse debuit sacerdotibus, ut legem dei, adeoque cognitionem illius exactam, ex scripturis, sedula ac iugi meditatione exhaustam, populo inculcarent. Sic enim ait:

Mal. 2. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. At nunc preculis non intellectis, adeo sunt enecat, ut lectioni salutari locus non sit, & si fuerit, eum poculis ludis, ac his turpioribus impendimus. Proinde dei sacerdotes non sunt qui repellunt scientiam, sed alterius cuiuspiam. Sic enim ait:

Osc. 4. Quia tu repulisti scientiam, & ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi. Et contrario, nullus deo grator cultus, quam iugi meditatione, in diuinis literis mente transformari uelle, pertinet autem haec ad primam tabulae praecipua.

SIMVL INVTILES facti sunt.

Qui ignorant deum, nec illum amant, nec fidunt aut timent, iccirco uel in se, uel creaturas desectunt, hinc & uari & inutiles euadunt. Nam maledictus quicumque confidit

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

fidit in homine. Et nolite confidere in principibus, neque in filiis hominum.

Hier. 17.

EXERCEAT BONITATEM.

Annota ex hoc scripturae loco, quomodo opera non faciant bonos, cum proculdubio aliqui fuerint, qui bonum tunc sint operati, iudicio humano, sed bonus faciat bona opera. Non ergo operibus itur ad deum, aut his placatur Gal. 5. ille, sed fide, quae postea per dilectionem erumpit in opera, Nam 10. 1. creditibus data est potestas fieri filios dei, non operantibus.

SEPVLCHRVM APERTVM.

Haec ad Ponirian, id est, prauum erga proximum affectum adeoque ad praecipua secundae tabulae spectant.

LINGVIS SVIS AD DOLVM.

Contrarium praecipit lex diuina, Deposito mendacio loquamini ueritatem, quilibet ad proximum suum, quoniam sumus inuicem membra. Gala. 1.

VELOCES PEDES EORVM.

Hoc specialiter Iudaeis conuenit, qui semper stiterunt Zacha. 8 sanguinem prophetarum, ac tandem ipsius domini ueriti Ephe. 4. non sunt fundere, quemadmodum eis opprobrat, ut ueniat, inquit, super uos omnis sanguis iustus & c. Sunt Viri sanguinum, autem uiri sanguinum omnes per naturam quos dei gratia non exemerit, id est, data occasione apparebit maxime in ijs qui sanctitatem sibi uendicant, uellent enim hodie uno momento perditos quotquot Euan gelium profitentur. Ita appellantur in psalmis & prophetis.

Contri

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

CONTRITIO & CALA.

Impiorum uitam longe miserrimā, etiam si semidei si-
bi uideantur, pulchre depingunt propheta. Lassati sumus
in uia iniquitatis, & perditionis &c.

Sapi. 5.

ET VIAM PACIS.

Via pa-
cis.

Via pacis est fides in Christū, ad promissiones illius,
Ille enim sole cōscientie pacatæ sunt & tranquille, quæ
Christum agnoscunt, dicentem, Pacem meam do uobis,
pacem meam relinquo uobis, Et infra. Iustificati igitur si-
de pacem habemus ad deum.

Ioan. 15.

Rho. 5.

SCIMVS AVTEM.

Occupatio est, poterat enim fieri ex precedentibus
talis obiectio, Hæc scripturā de idolatris, & prophanis
gentibus dicere, non iudeis, lege dei illustratis, iuxta il-
lud. Lucerna pedibus meis uerbum tuum, Proinde dicit
legē, ijs loqui, qui sub ea constituti sunt, hoc est iudeis.
Quod si illi fuerunt tamis flagitijs obnoxij, gentes pro-
phanas paribus, aut maioribus fuisse obstrictas, consequi-
tur, ut omne os obturctur, & non gloriectur in conspectu
dei ulla caro.

Hier. 9.

EX OPERIBVS LEGIS

Opus legis est, quod in speciem fit, Est ergo sensus. Si il-
li iusti non sunt, qui in speciē legis opera præstant, nul-
tominus qui palā sint impij, Lex diuina non tantum ope-
ra externa exigit, id quod humanæ faciūt, sed etiam affe-
ctum internum, Quod Paulus docet uno præcepto. Non

Rho. 7.

concup-

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

concupisce s. Et dominus de omnibus exponit Matthæi.
5. & 6. capitibus, iam cum nemo sit, compos affectuū suo-
rum, nisi spiritu dei fuerint moderati, nemo ex operibus Fides iu-
iustificatur, Quia operum iustitia in oculis humanis tan-
tum iustificat, in oculis autem dei sola in Christū fides, stitia est.
quia ille credentibus spiritū impartit, per quem rapiūtur
affectus ad amandam, præstandamq; legem quemadmodum
um per concupiscentiā ad mala, deinde si quid delinquitur,
per Christi nomē donatur, Ita lex per fidem nō abo-
letur, sed stabilitur quemadmodum subiungitur. Idem
ait apostolus ad Galathas. 2.

OMNIS CARO.

Hebræo idiomate Carnis nomine, homines, quāti sint .i. homo.
cum suis uiribus & conatibus, sine illustratione spiritus
dei. Dixit deus: Non permanebit spiritus meus in homini Gen. 6.
bus, quia caro sunt.

NON EST ENIM.

Occupatio est, poterat enim quispiā dixisse: Quid igi-
tur profuit lex? Respondit, Nempe ut nos in peccati ag-
nitionem adducat, & nos ob oculos nobis ponat, conde-
mnet, ac indigere gratia dei ostendat, quæ datur his qui
lege terrentur. Idcirco Christus prædicationem suā ex-
orsus est à lege. Nam quos lex frangit, illis ipse medetur.
Alioqui lex sine gratia aut non afficit nos, aut ita terret,
ut desperemus ac inuisus nobis deus fiat. Gratia autē pri-
mum humilem, desertum, aridum, sitibundum animū red-
dit,

IN EPISTOLAM PAULI AD ROMANOS.

dit, deinde serenat, dum peccata donat, conscientiam pacat, & affectus transformat.

Notabis hic obiter quid sit peccatum, nempe praeuacatio legis diuinae. Ne trepides timore, ubi non est timor hoc est, ne traditionibus humanis conscientiam onerari putet, quibus frustra deus colitur, hoc est, ut si serues nihil profeceris: Sin minus, nihil deterior factus fueris

IUSTITIA VERO DEI.

Iustitia dei, id est, quam deus confert, & qua ille iustificat Christus est, prae cuius unius fide credentes ex impietate, sine ullo operum, & meritum aduinculo, deus iustus facit, quemadmodum infra. Nam ignorantes dei iustitiam, & suam uolentes constituere, & alibi. Christum a nobis deo factum sapientiam, redemptionem, sanctificationem, & iustitiam, Haec est iustitia quae per Euangelij praedicationem manifestatur, astructa olim per legem, nempe, Ne dixeris in corde tuo etc. Similiter & prophetis, ut: Propitius ero iniquitatibus eorum etc. Et parca eis sicut parca uir filio suo, seruienti sibi. Et in psal. Beatus uir, cui non imputauit dominus peccatum, Et: Non delinquent omnes, qui sperant in eum, Est ergo sensus. Iustitiam dei esse fidem in Christum. Hoc est, Quia credimus promissioni, qua per Christum salus mundo promissa est, iustificamur, non ex lege, Cum licet illa ostendat peccatum, nequeat tamen peccatricem naturam restaurare, Proinde nihil esse nostris uires & conatus.

Iustitia

dei.

Ro. 10.

3. Cor. 7.

Deu. 19.

Ro. 10.

Hier. 31.

Mal. 3.

in mul

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

OMNES PECCAVERUNT.

In multis offendimus omnes, Et si dixerimus quod peccatum non habemus etc. 1. Io. 1.

DESTITVNTVR GLORIA DEI.

Hinc dominus per Esa: Peccata uestra diuiserunt inter uos, & deum uestrum, Et. Quod confortium iustitiae, cum iniustitia, aut quae communitio luci, cum tenebris etc. 2. Cor. 6.

IUSTITIAE SVAE.

Iustitiam suam deus bifariam declarauit, dum praeterita peccata hominibus donare noluit, nisi per Christum satisfactione facta, quem propter scelus populi sui percussit, ponens in eo iniquitates omnium nostrum, Deinde dum se iustum, & ueracem praestat, per solam fidem credentes iustificans, quemadmodum pmiserat: Propitius ero iniquitatibus eorum. Esai. 53.

VBI IGITVR GLORIATIO.

Compellat nunc Iudeos, qui sibi de legis iustitia plauderant, cum illa citra fidem Christi nihil sit, nisi hypocrisis, & sepulchrum dealbatum.

PER QUAM LEGEM

Duplex est iustitia, Legis, quae est simulatio operum externorum, metu legis, siue commodi respectu. Fidei autem iustitia liber est raptus, & impetus ad bona, adeoque quae lege iubemur, siue noui illi affectus spiritus, quos in nobis deus creat, Quae iustitia per unum Christum contingit.

LEGEM IGITVR IRRITAM

facimus.

Occupatio

IN EPISTOLAM AD ROMANOS

Occupatio est, iam sepius dictum est, Christū creden-
 tibz spiritum suū impartiri, qui affectos humanos, nā il-
 los quoq; exigit lex, immutat, & transformat, ut rapiamur
 ad faciendam legem, q; illa extorquēdo præstare nō
 potuit, scribit enim Christus, per gratiā, in uisceribus &
 cordibus nostris legem. Deinde, si quid delinquitur, pro-
 pter fidem, non imputatur, ut habet Psal. Beatus uir, cui
 Rom. 10. & c. Et ita Christus est perfectio legis, ad iustitiam, omni
 Matth. 5. credenti. Ita quoq; accipiendum, q; non uenit soluere le-
 gem, sed implere.

C A P V T I I I I.

QUID IGITUR DICEMVS INVE-
 nisse Abraham patrem nostrum secundū
 carnē & c. Quemadmodū.

Premisit cap. superiori solam in Christū fidē, sine ullo
 operum adminiculo iustitiā conferre. iam soluit obiectio-
 nem, ad quid data sit circūcisio, Nempe ut esset symbo-
 lum ac mnemosynon iustitiæ, quam promissionis parens
 Abraham erat consecutus à deo antequā hoc signaculū
 acciperet, Nā in præputio per fidē iustificatus est. Proin-
 de omnium credentiū est pater, qui fidem illius imitatur.
 Est aut confirmatio, quod fide iustificemur, constans ar-
 gumentis septem.

NAM SI ABRAHAM.

Primum argumentum est, Nempe tale, Nos iustificari
 exemplo Abraham, ergo fide, qua ipse iustificatus est, &

non

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

non operibus.

EI VERO.

Contentio est, id est, contrariorum comparatio, meriti
 scilicet, & gratiæ.

IMPUTATUR.

Imputari dicitur, quod re persolutum non est, sed ta Imputa-
 men ex imputantis benignitate pro soluto habetur. Eo-ri.
 de pacto & deus, in promissionibus suis, se ueracē exhi-
 bet credentibus, fidē imputat ad iustitiā, dans eis potesta-
 tē fieri filios dei, etiā si nihil sint opati, quo illā mererentur
 QVEMADMODVM & David. (tur.

Secundum est confirmationis argumentū, Nempe hu-
 iusmodi iustitia est per imputationē, ergo non ex operi-
 bus. Quē admodū & Aug. ait. Præcepta, inquit, dei im-
 plentur, dū quicquid non fit ignoscitur.

BEATVS VIR.

Quibus peccatum non imputatur, quibusq; omnia in
 bonum cooperantur. Hi sunt qui nati sunt ex deo, cū uo-
 luntas, id est, affectus & mens illorum semper sit in lege
 domini, eamq; in uisceribus suis habeant scriptā, reddentē
 te spiritu sancto, quo ob signati sunt, testimonium, q; sint
 filij dei, Etiam si adhuc manus, pes, os, ac cætera mēbra,
 ex lege dei exorbitent. Nascimur autem ex deo per fi-
 dem in Christum, dum uidelicet audito adeoq; concepto
 in uisceribus uerbo Evangelico, noui efficiamur iudicij,
 relicto iudicio carnis nostræ, adeoq; & rationis, iuxta

D uerbū

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

uerbum Euangeticum sapimus, iudicamus, afficimur, dū nouam lucem Christum sequimur cupimusq; ac toti inuouamur, per quem Christum sicut condita sunt omnia, **Ioann. 3.** ita & restantur relapsa. Huc spectat illud. Qui natus est ex deo nō peccat. Et in psalmo. Non delinquent omnes, qui sperant in eo. Tales etiam delinquentes non delinquent, quia sunt filij delicati, quibus parcit deus, quē admodum pater filio seruienti sibi.

DICIMVS ENIM.

Tertium argumentum est. Abraham iustificatus est ante circumcisionem, igitur non ex circumcisione. Arguitur autem à tempore.

ET SIGNVM ACCEPIT.

Signa p Occupationem est. Quid profuerit circumcisio post iustificationem, per fidem iam consecutam. Obserua in superbus adie quid sint signa diuinis promissionibus addita, quale est **Gal.** hic circumcisio, & in nouo testamento baptismus, & participatio mensæ. Nempe sphragida diceosynes, id est, sigilla iustitiæ qua circumcisio data testatur Abraham, q̄ iustus esset coram deo, ne diu secum in ancipiti fluctuans conscientia, desperaret. Itidem & nostra sacramentalia signa admonent nos promissionum dei, ut certi simus accepturos nos, quod ille promisit, testanturq; erga nos, bonam uoluntatem, quod uidelicet ex corde nobis deus fauceat, Quem usum si intelligas, quid potest illis signis lætius contingere? Proinde quā non potuit dubitare

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

tare Ezechias quin reualesceret, cum & promissionem audisset, & signo uidisset eam confirmatam. Quā non **Iud. 6.** potuit dubitare Gedeon, quin uicturus esset, cum tot signis confirmatus erat, Tam dubitare non debes, quin misericordiam consecutus sis, ubi Euangelium audieris eiusq; sigilla baptismum, participationem mensæ consecutus fueris. Nam cum signorum omnium natura sit, ut nos alicuius admoneant, ut Crux passionis dominicæ hædera uini. Sola tamen sacramentalia signa, id est, diuinitus instituta, & promissionibus cœlestibus aucta, non tantum nos admonent diuinarum promissionum, sed etiam certificant conscientiam nostram, adeoq; & firmant, et solidant in uerbo promissionis, deq; bona erga nos dei uoluntate, quod ille pro filiis nos habeat. Id quod signa ab hominibus instituta non faciunt licet & ipsa suum illud signatum representet.

NON ENIM PER LEGEM.

Quartum est argumentum. Hereditas promissa est Abraham sine lege, ergo per legem non fit heres, Nam Abraham lex necdum erat prodita sed post annos quadringentos, heres & triginta à promissione diuinæ benedictionis, Abraham mundi facta, primum coepit. **Gal. 3.**

SEMINI EIVS.

Semen Abraham Christus est, ut ait apostolus, cū corpore suo ecclesia, & coheredibus suis fidelibus, q̄ heres est mūdi, hoc est omnium dominus, ut ait Petrus in Actis. **Act. 9.**

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

Psal. 2. Ad quem pater in Psal. Postula à me, & dabo tibi gētes hereditatem tuam. Et ipse dominus Matth. ult. Data est, inquit, mihi potestas in caelo & in terra. Itidem & Chri-
stiani, qui fratres eius sunt & coheredes, omnium rerū sunt domini in spiritu, quod nihil rerum externarum ua-
leat illorum uincire conscientiam, siue esca, siue potus, siue uestis, siue locus, siue mors, siue uita, siue quodcum-
q; praeterea, sed oīa illis seruiāt, & cooperētur in bonū.

ETENIM SI HI.

Quintum est argumentum, Nempe si ex nobis est iu-
stitia, ac conatibus nostris, in praestāda lege dei, frustra
promisit illam deus.

NAM LEX IRAM operatur.

Lex ipos. Sextū est argumentū. Lex operatur iram, quia terret
sibiliamā & confundit conscientiam, ergo nō conciliat. Praeterea
dat natu praēcepta diuina, suo more, legem uocat, ea operantur
re. iram dum impossibilia, & uiribus nostris maiora exigūt,
nō tantū externū opus, sed internos quoq; affectus, illos

Gen. 6. autem, natus culpa, ad turpia pronos nemo immutare
poteat, nec ullus mortalium illorū est compos, nisi spiritu
sancto adiutus, quē lex non ministrat, sed fides, ut ait apo-

Gal. 3. stolus. Insuper praēuaricatiōes auget, quia propter tras-

Ro. 7. gressiones data est, ut alibi ait, & abundare facit deli-
cta, demum per occasionem auget peccādī tyrannidem,
ut uere dixerit ille: Nitimur in uetitū, semper cupimusq;
negata. Idcirco occidens, litera uocatur alibi, q; nos occi-
dat,

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

dat, hoc est, peccatores, reos mortis declaret. Quod si 2. Cor. 3.)
lex diuina irā operatur, nec ullū ex corde & in ueritate
facit bonum, quanto minus illud poterint humane consti-
tutiones, quae nihil aliud sunt, nisi animarum capistrā, cō-
scientiarum carnificinae, praesertim infirmis, qui non no-
runt caelo terraq; durantius dei uerbū illis praeferre. Nē-
pe q; deus frustra per illa colatur.

Matth. 15.

VT SECVNDVM GRATIAM.

Sensus est, Ex hoc iustificamur, quia deus promisit, ea
q; promissio gratis est data.

VT FIRMA SIT promissio.

Sensus est. Si ex operibus nostris esset iustificatio non
fide, nunquam conscientia conuiesceret, nec de iustitia
secura esset, iam hoc, iā illud in uita studijs, ac operibus
desyderans, ut fieri nō posset, quin desperaret, & ita nō
esset firma hereditas, est ergo argumentum septimum.

CONSTITVITE.

Tempus praeteritum pro futuro, more prophetis sa-
mulari, ut foderunt manus meas, & pedes meos, Et dede-
runt in escam meam sel.

AD EXEMPLVM DEI.

Quemadmodum deus non est, huius, aut certe alicuius
nationis deus, sed ex aequo omnium communis. Itidē
& Abraham pater omnium credentium factus est.

VITAE RESTITVIT.

Deus uitae restituit mortuos non uulgari tantum

D 3 modo

IN EPISTOLAM PAULI AD R O.

modo quo nonnullos resuscitados legimus, ut iterum morerentur. Sed suo tempore omne mortalium genus resuscitabit, quemadmodum complusculis locis prodidere
Esa. 26. prophetae, ut Esaias, *Viuent mortui tui domine. Et*
Eze. 37. Ezechiel, *Ossa arida audite uerbum domini. Ecce ego intromittam spiritum, & uiuetis, & dabo super uos uos, & succrescere faciã super uos carnes, & super extendã in uobis cutem. Cuius rei typus iam in ipso domi-*
Colos. 1. *no præcessit, qui est primogenitus ex mortuis. Similiter & in illis, qui cū eo reuixerunt post resurrectionẽ eius, teste Matth. Ea fide fuisse præditũ Abrahamã inde constat q, cum filiũ unicũ, in quo erat ei posteritas promissa, iussus esset occidere, nihil iussum obire cunctatus est, sciẽs deum in uitã cū reuocare posse. Vnde & in typo resurrectionis, illum recepit. Vocat ea quæ non sunt, perinde atq; sunt, quia cum Abraham multarum gentiũ parens dictus est, hæ licet necdũ essent in oculis hominũ, erant tamen in præscientia & in oculis dei. Potest & simpliciter intelligi, q, iustificet impios, qui quamdiu tales sunt,*
Heb. 9. *deo non sunt, & mortui sunt, iuxta illud, Ne tradas sceptrum his qui non sunt.*

SIC ERIT SEMEN TVVN.

Gen. 15. *Eduxit eum dominus foras, & dixit ei. Numera stellas cæli si potes. Sic, inquit, erit semen tuũ. Quo admonet deus non cõsiderandas naturæ vires, sed defigendum esse animum in uerbum promissionis.*

tribuens

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

TRIBVENS GLORIAM DEO.

Obserua quid sit gloriam deo tribuere, nempe promissionibus eius non diffidere, sed ueracem eũ in illis credere, etiam contra meritum & conscientiam nostram.

Quia non est mutabilis peccatis nostris, quemadmodum in Dauide ostensum est. Iustificatur, id est, iustum se præstat ille in sermonibus suis, modo toto corde his dependerit. Quod si diffidimus, uolumus ei, quantum in nobis est, mendacij notam impingere, cum sit ipse uerax omnis autem homo mendax, Aut impotentie crimen, cū nomen eius sit omnipotens, ut ait in cantico Moses. Proinde fide nostra eget, & nullius præterea.

NON SCRIPTVM est autem.

Iam tandem ait apostolus, quamobrem tantis præconijs insignem beati senis fidem euexerit. Nimirum ut sciamus nihil nos gratius facere deo posse, quam credere promissionibus, per Christum oblatis. Quemadmodũ ait: Hoc est opus dei, ut credatis in eum, quem ille misit. Quia sicut credimus fiet nobis. Inde dominus omnia benefacta, quæ in mortali corpore præsens exhibuit, fidei imputat, sine qua impossibile est placere deo, Nam alioqui nisi credamus compendij nostri gratia Christum natum, passum, mortuum, adeoq; & reuixisse totum redemptionis nostræ opus frustra nobis factum est, nobisq; perierit. Proinde hæc prima Christianis cura esto, ut ex uerbo euangelico Christum si

Ioan. 6.

Heb. 11.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

bi nō tantū imitandū sumant, sed primū pro munere ac
Esa. 9. cœlesti donario, tū ipsum tū quicquid ab eo gestū est, ac
Ro. 8. passum acceptent. Nam si ipse nobis donatus est, oia nō
bis donata esse, per fidem consequitur.

QVI TRADITVS FVIT.

Esa. 53. Dominus posuit in eo iniquitatē omnium no-
strum. Et iterū: Propter scelus populi mei percussus eum.
Passione igitur & morte sua peccata nostra abstulit, &
iugulavit, ut nos condemnare nequeant. Resurgens au-
Act. 15. tem iustificavit nos per fidem in se, ut nullius ad iustitiā
egeamus, præter fidem, qua corda credentium purificat
deus, ut non ex meritis frustra turgeamus, ut iustitiarij,
aut ex demeritis desperemus. Cum ille agnus peccata no-
stra abstulerit, dederitq; nobis uictoriam. Haud dubium
1. Cor. 15. quin peccati & mortis, p̄ Iesum Christū dominū nostrū.

C A P V T V.

IUSTIFICATI IGITVR EX FIDE.

Dixit cap. proximo, Non propter Abraham
tantū scriptū esse fidem illi imputatā ad iustitiā, sed etiā
propter nos, si idem credimus quod ipse. Ex ea igitur fī
Cōscien- de iusti pacem habemus ad deum, scientes nobis eum re-
tia p̄ fidē conciliatum, nec iratum, quemadmodū ceteris, quod cō-
tranquilla scientiam nostram pacatam reddit. Est autem superio-
rum epilogus, quo docet, fructum iustitiæ pacem, id est,
conscien-

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

conscientiæ tranquillitatem esse.

EX FIDE.

Ex fide iustificamur. Nimirum credentes, ob Christū
nobis peccata donari, ac omnia nostra deo grata esse,
cum nos Christi sumus, et ipse noster. Obseruabis & hic
quā lege operari oporteat. Nempe nō ut deū tibi cōcili-
es, aut iustior euadas, Id enim fide es consecutus, sed ut
p̄ bona opera iustū te esse factū declares, quēadmodū
cap. 5. Humanum quiddam dico &c. & fidem eam uiuā
in te esse, hoc est, ut ita proximo per charitatem seruias,
quemadmodū tibi per Christum deus consuluit, non mor-
tuam opinionem ostendas, alioqui & dæmones credunt Iacob. 2.
& contremiscunt, Vera autem fides est, quæ per dile-
ctionem sese effundit in opera.

SVB SPE.

Necdum enim cernimus, quod credimus, sed spe inte-
rim seruari sumus, cum autem apparuerit, tunc similes Rom. 2.
ei erimus, quia uidebimus eum sicuti est. 2. Ioan. 3.

NEC ID SOLVM.

Familiale est Paulo amplificationem per particulā,
non solum, facere, Afflictiones pro Christo, fide robu-
stis dulces sunt, quemadmodum de apostolis legimus, &
cæsi ibant gaudentes à conspectu cōcilij. Per illas enim Act. 5.
oportet nos ingredi in regnum dei. Et dominus beatos Ibidē. 4.
dixit ob iustitiam persecutionem patientes. Quanto e-
nim plura patimur, tanto deo, hominibus, & angelis red-

D s̄ dimur

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

Sap. 5 dimur spectatores, ut probatio fidei nostrae multo sit preciosior auro, quod per ignem exploratur. Quonia spes et aculū facti sumus mundo, et angelis, et hominibus.

His, ac similibus scripturarū testimonijs freti boni cōsulūt

1. Pe. 1 quicquid inciderit afflictionū, scientes nihil obuenire si
1. Cor. 4. bi, nisi uolēte deo, pater no affectu illos psequēte. Hi tan dē sunt, quibus denūciarūt angeli Eudoican. i. bonā uo-

SCIENTES QVOD. (tatem.

Climax est, id est, gradatio.

PORRO SPES.

Spes. Pude faceret nos spes i deū, si sperātes ille, uel nō amaret, uel non exaudiret, spe siquidem tunc frustrarēmur inani. Nunc autē, cū amorē suū, erga nos, tantis argumētis ostenderit, nequaquā pude facit nos spes, sed semper

Eph. 3. uberiora confert, quā petimus aut intelligimus, idq; dū expedit. Est enim adiutor in oportunitatibus in tribulatione, ut habet psal. 9. Quibus, inquires, argumentis? nempe quae subiungit, spiritu suo, quem credentibus communicat. Deinde q; uni genito suo non pepercerit, sed pro inimicis et peccatoribus in mortem tradidit. Quid tan-

Ro. 8. dem negabit, qui filiū iam donauit? Proinde annota certissimum, et indubitatum Christiani peccatoris signū, nempe spiritum sanctum conscientijs nostris testimoniu red-

Gal. 5. dentem, quod simus filij dei suaq; opera, id est, iustitiam, pacem, fidem et c. in nobis operantem, adeoq; clamantē id est, nos clamare facientem, Abba pater. Proinde non
satis

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

satis est ut sciamus promissionis uerba, sed oportet adesse nobis euāgelistam spiritū qui infirmitatē nostrā inuenit nosq; de bona dei uoluntate certificet, idcirco alio in loco arrabonem hereditatis nostrae, uocat eum, quo ob-signatae sunt conscientiae nostrae. Arrabo in cōtractibus, Arrabo. et conuentionibus solet dari, ne postea cōtraxisse peniteat, dirumpaturq; contractus, ita et nos, ut certi simus cōtractus salutis nostrae, cum deo initi, iam arrabonē spiritū tenemus, quem qui nō habet hic non est eius, Proinde nihil agunt, qui in re quacunq; externa christianissimum ostentant, cum ille intus sit in spiritus inuouatione.

CHRISTVS ENIM.

Argumentum est à maiori ad minus, quo pinguem illum, et ditiss. amorem, quo deus nos cōplectitur ostendit. Nam si ille pro impijs, et cupiditatibus suis, iuxta temporis rationem (alioqui enim ab aeterno sumus praesciti) seruientibus, mortuus est quid pro credentibus, et iustificatis est facturus? Est enim Epilogi confirmatio, locus longe consolatorius.

PRO IUSTO.

Iusto, et bono non ad personam, sed ad rem referenda sunt, et neutro genere ipsam bonitatem, et iustitiam seu causam, uel occasionem moriendi bonam, et iustam. In sāgu
IUSTIFICATI NVNC SANGVINE. ne christi
Sanguini Christi ubiq; tribuit apostolus remissionem remissio
peccatorum, ut hic. Et ad Ephe. 1. Similiter ad Colos. 1. pctorum
ut con-

IN EPISTOLAM PAULI AD RO

ut conscientiae nostrae certa sint, de remissis sibi peccatis, cum sacratissimum domini testamentum, id est, synaxim sumimus. Proinde male ab eo sumendo territamur illo apostoli, Probat autē &c. praesertim conscientiam exponere cupientes. Nam ibi inuidiae & fastus erga pauperes arguit Corinthios, quae uitia ex diametro pugnant cum charitate, cuius communio symbolū est.

NAM SI.

Iterū iam dicta inculcat, & est omnino exuberans, in dei charitatis commemoratione apostoli spiritus, ut nostram pusillanimitatem erigat. est autē repetitio.

VITAM IPSIVS.

Sensus est, si mors filij dei, quae est uictima pro peccatis nostris, cessit nobis tam prospere, quod ea & à peccatis & à morte seruemur. Quomodo nō prospere cedit uita illius quam uiuit nūc nūquam moriturus?

NON SOLVM AVTEM.

Aposio- Hae aposiopesis est, id est, reticentia uerbi, ex abundantia apostoli spiritu, quo in diuitijs charitatis diuinae exultat. Solet enim illa, uel nimia hilaritate, ut hic, fieri, uel tristitia, ut in Euāgelio Lucae: Si cognouisses & tu quae ad pacē tuam, & quidem in isto die tuo: aut ira, ut apud Maronē. Quos ego.

PROPTEREA QVEMADMODUM.

Longū est hoc loco hyperbaton, propter exuberantem in commemoratione diuinorum beneficiorum apostoli

AND KNOP. INTERPRETATIO.

stoli spiritum, quo nihil auditori uult inauditū relinquere. Proinde parenthesi textus est secernendus, ut ante, vsq; ad legem, sit prius, & ante, itaq; sicut, posterius signum parentheseos. Est autem comparatio peccati & gratiae, eorumq; naturarum descriptio.

PECCATVM.

Hic locus unus est ex his, qui peccatum, quod uocant genitale seu originale (id est, q. filij irae nascamur, peccatores de peccatoribus, iuxta illud: Ecce enī in iniquitatibus conceptus sum) contra Pelagianos luculentissime astruit. Nam si de suo cuiusq; delicto loqueretur Paulus, quod actuale peccatum uocant, quomodo unius delicto multos diceret morti obnoxios, & per eum in omnes homines peccatum irrepisse? Aut quomodo unius Christus erit author iustitiae, si Adā non esset author peccati? Est autem illud genuina in malū pronitas omnium cogitationū & sensuū nostrorū, quo ad peccandū ipetu quodā trahimur, ab Adā in omnē posteritatē serpens.

MORS.

Mors enim poena est peccati. Quocūq; inquit, die ex eo comederis, morte morieris. Et anima quae peccauerit morietur. Et auctoramenta peccati mors.

QVATENVS.

Sensus cohaeret cum illis, quae sequuntur parenthesim. Estq; talis, Ab Adam utrunq; nobis profectū est, Peccatum genitale, & eius poena mors. Proinde quemadmodū ab illo

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

ab illo oīs peccati, & mortis reddimur rei. Ita per Christū renati iustitiæ & uitæ cuadinus participes.

VSQVE AD LEGEM.

Licet peccatum etiam lex naturæ prodat, sicut in pin-
cerna & pistore Pharaonis discimus, tamen per culpam
genitalem natura est adeo corrupta, ut ad pleraq; maxi-
ma uitia aut conuincat, aut cæcutiat, ut non resipiscere
sibi placeat. Proinde peccatū ante legē securum erat, at
ubi per legē proditā manifestatū est, & irritatū, cœpit
crudelius seuire, ac tyrannidem suā in natura uitata ex

1. Cor. 15. ercere. Atq; id est, quod lex dicitur uirtus peccati.

QUI NON PECCAVERUNT.

Non simpliciter dicit, qui non peccauerūt, cum iā su-
pra ostenderit, omnes peccasse, sed in similitudinē trans-
gressions Adam, hoc est, non tam capitaliter quā ille
Quippe qui non accepto mandato peccauerant. Nam
Adæ merito imputatum est peccatum, cui præscriptum
erat, quid sequi, quid fugere deberet, præsertim adhuc
in innocentia constituto. Cæteri à corrupta iam, per cul-
pam genitalem, natura peccauerunt.

QUI TYPVM GERIT.

Adam typus est Christi, quia sicut ille omnem poste-
ritatem suam peccato, ac morti reddit obnoxiam, ut na-
scamur filij iræ, Ita Christus posterior Adam omnes su-
os coheredes, iustitiæ, innocentie & uitæ reddit parti-
cipēs, Ut sicut alieno peccato damnati sumus, ita aliena
libe

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

liberemur iustitia. Proinde est quidē Adam typus Chris-
ti, at non simpliciter, quemadmodum & subdit: Nam si
unius peccatum cunctos potuit perdere, & morti obno-
xios reddere, quanto magis gratia dei per Christum in-
nocentem multos potest seruare.

GRATIA DEI ET DONVM.

Duo dicit apostolus, gratiam & donum dei. Gratiam
autē uocat fauorem dei, quo ille Christum amplexus est.
Et in Christo, & propter Christum omnes credētes. De-
inde quia fauet deus, non potest nō effundere dona sua
in eos, quorum est misertus. Quemadmodū homines eos
quibus fauent, suis rebus adiuuant, suāq; impartit. Illud
uero donum ipse spiritus sanctus est, quem effundit deus
in corda suorū. Quēadmodū in Ioanne legimus, Hoc au-
tē dixit &c. Et accipite spiritū sanctū. Et infra, Accepi-
tis spiritum adoptionis filiorū (id est, qui adoptat uos fi-
lios dei) &c. in quo clamamus Abba pater.

Porrō spiritus sancti opera in cordibus fidelium sunt, Fi-
dex, pax, charitas, gaudium, &c. Proinde ridiculū est si-
gnementum eorū, qui dicunt Charim qualitātē animæ infu-
sam, cum eam nihil aliud sit, quā dei erga nos beneuolē-
tia, eiusq; uoluntas nostri miserta, dona autem ipse spiri-
tus sanctus, eiusq; in nobis motiones.

NAM CONDEMNATIO.

Sensus est: peccato Adam multum omnino Christi do-
num præcellere. Nam illud paulatim scripsit in omnes
morta

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO

Hebr. 9. mortales eosq; morte inuoluit. Christi autē gratia tam est exuberans, ut semel omnia omnium peccata, iam in unam colluuiē concreta, exhauriret. Hoc etiā est, quod alibi ait: Omnia per Christum instaurasse deum, Nempe omnia peccata semel tulisse, & omnibus seculis hostiam perfectam exhibuisse.

ITAQVE SICVT.

Non ita accipiendum quod in omnes homines dimanet Christi iustitia, cum eam credentes tantum assequuntur. Sed quod omnes qui iustificamur, & quotquot iusti sunt, per unius Christi gratiam iusti sunt, et non suam ipsorū, aut alterius cuiuspiam. Ita etiam accipiendū, quod Christi Iohann. 1. lūs illuminat omnem hominem &c. non q; omnes illuminet, cum tenebræ & sui eū non comprehenderit, & receperint, sed quotquot illuminantur, ab eo lumen recipiunt uno, nec ab alio quouis, cū etiā Ioānes lumen non fu-
1. Cor. 15. erit. Simile argumentum alibi. Sicut, inquit, per hominem mors, ita & per hominem resurrectio mortuorū. Est autem ratio Epilogi, ut scilicet per unum hominem peccatorē omnis posteritas mortis, ob peccatū, reafacta est. Ita ob Christū oībus reuiuiscendi copia sit data.

LEX OBITER SVBIIT.

Hebr. 8. Iam enim illa per Christum antiquata est, quemadmodum astruit apostolus in Epistola ad Hebræos ex Hieremie 31. cap. ut ad bona faciēda, non legis exactione, urgeantur fideles, sed libero mentis impetu, Christi spiritus

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

tus instinctu excitati rapiantur ad illa. Quicumq; enī spīri Ro. 3. tu dei aguntur, hi sunt filij dei.

VT ABVNDARET DELICTVM.

Hic obserua quid sit quod cap. proximo dixerit, legē scilicet iram operari. Nam illa ostendendo, & prohibendo, nec gratiam spiritus conferendo, aut tollendo, auget Gal. 3. per occasionem peccata. Hinc alibi: Quid igitur, inquit, lex? propter transgressiones posita est, ob id ministratio mortis uocatur alibi. 2. Cor. 3.

C A P V T VI.

QVID IGITVR DICEMVS? Manebimus in peccato, ut gratia abundet? Absit. Qui mortui.

Premisit cap. proximo, ob id à deo proditam legem, ut peccata abundarent, atq; peccatis adhuc uberior esset Christi gratia. Iā obiectionē diluit, quæ fieri poterat, peccadum uidelicet, ut gratia dei redderetur illustrior, id quod negat: Nempe q; peccatis per baptismum simus mortui, descuerimusq; à regno peccati & mortis ad regnum iustitiæ, ut illi uiuamus. Quia qui facit peccatum, seruus est peccati: proinde à peccando per occupationem auocat, & confert libertatem christianam cum legis seruitute. Respondet etiam nunc obiter illi, cuius ca. iij. meminit, Faciamus mala, ut eueniant bona. Proinde Io. 6. peccandi affectus iugiter est mortificandus. Vt si radici

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

10s. 15 *tus cum in hac uita euellere non possumus saltem non re-
gnet in nobis, sed seruiat nobis Iesus eius noster, fiatq; p
spiritus adiutorium tributarius.*

QVI MORTVI SV. PEC.

Baptis- In baptismo signum mortis accipimus, id quod trina
mus. illa immersio significat, mortē uidelicet nos meruisse, q
ex peccatore Adam peccatores sumus prognati, quē ad-
modum cap. superiori ostensum est uberius. Quod autē
retrahimur in mysterio significat nos unā cum Christo
reuiuissse. Vt quemadmodum ille resurrexit per gloriā
1. Pet. 2. patris, ita nos in nouitate uitae ambulemus. Et ut Pet. ait
Peccatis mortui, iustitiā uiuamus. Insuper ut per mortē
corporis, ad uerā nos uitam transituros speremus. Pro-
inde quamuis dum hic degimus in corpore mortis, non
sumus prorsus à peccato iustificati, ut nunquam non pec-
cemus, quantumuis sancte conuersemur. Id tamē uniu-
Sap. 9 q; pro uiribus est meditando, ut quod aliquando exu-
tus corpore, quod aggrauat animam, uere est facturus.
Iam hic meditetur, id quod iā olim in typo praelusum est,
cum submerso Pharaone ab Amalech nihilominus He-
braei ac ceteris hostibus sunt oppugnati. Et nobis in bap-
tismo occubuit Pharao, cum exercitu suo, hoc est, per fi-
dem in uerbum promissionis eiusimus tyrannidem prin-
cipis tenebrarum, cum uitijis uniuersis, quod illa imputa-
re nobis dominus nō uult, ut habet Psal. nec à re gno cœ-
lesti aditum nobis adimere possunt. Sed tamen adhuc nō
quiescit

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

quiescit nos interim oppugnare Amalech, id est, habi-
tans in carne peccatum, impuri uidelicet affectus, quos
oportet quotidiana mortificatione abolere, donec baptis-
mus noster in morte compleatur. Adeo omnis Christia-
norum spes in morte consistit, adeoq; à morte incipit, ut
mors nobis sit lucrū, id est, ad uitā aditus.

Phi. 9

SEPLTI IGITVR SVMVS.

Trina illa immersio dominicam repræsentat sepultu-
ram. Vt quemadmodum ille, ob peccata nostra expian-
da mortuus, quicuit in sepulchro, itidem & nos peccatis
mortui innocentem uitam eius oporteat imitari. Mors
Christi, cui inserimur per baptismum, imputatur nobis
pro uera peccati morte, ut uere iā mortui simus &c.

NAM SI INSITITII.

Allusit ad insitionem plantæ, aut surculi, quemadmo-
dum surculus decerptus sua natiua arbore particeps fit
humoris eius arboris cui inseritur. Ita qui per baptismū
Christi corpori, ceu ramus arbori inseruntur, consortes
sunt gratiæ, ac bonorum eius per spiritum, quem deus il-
lis communicat, adeoq; & regenerat. Nam duplicem ha-
mus radicē, peccati scilicet & mortis, qui est Adam, ius-
sitiæ ac uitæ, qui est Christus in æuum benedictus.

PER SIMILITV. MOR. EI.

Christus ob iniquitates nostras ductus est ad mortem,
ut illas in semet aboleret, & occideret: quem dum morti-
ficandis affectibus imitatur, conformamur ei in morte,

E 2 proin

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

proinde & in resurrectione conformabimur.

ILLVD SCIENTES.

Vetus hō Vetus homo est qui sapit, ac imitatur mores peccato-
& nouus ris Adam. Pravi nimirū affectus, adeoq; omnes conatus
humani, citra spiritus dei adiutorium, quem nobis depin-
git apostolus ad Eph. 4. & 5. capitibus. Similiter ad Co-
loß. 3. Nouus autem, qui per fidem in uerbum euangeli-
cum nascitur, quem infra monet induendum. Proinde ue-
tus homo exterior, corpus peccati, totus est homo, cū suis
is conatibus, spiritu dei necdum illustratus, qui crucifigi-
tur in baptismo, ac uita illi superstate, quod deinceps nō
iuxta nostrum iudicium, sed euangelici uerbi oporteat
sapere, & affectos esse.

QVI MORTVVS EST.

Vel hic obserua quando baptismus compleatur, nimi-
rum in morte, quādo caro cum suis affectibus emoriatur
donec illam innouatam & transformatam recipiemus.
Nam licet signum baptismi transeat, ille, & effectus eius
hoc est peccati abolitio, quamdiu hic uiuimus durat, cū
mortui prorsus à peccato sint iustificati. Proinde si quan-
do in peccatum prolabimur ad promissionem diuinam,
in baptismo acceptam protinus, per resipiscentiā, est cō-
fugiendū. Et ita peccātes nō peccamus, absorbente pec-
catum fide, dominoq; illud non imputante.

VIVEMVS CVM ILLO.

Viuemus, inquit. Proinde uiuificatio, quādiu hic uiuitur
nihil

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

nihil aliud est quā fides, quia spe tantum seruati sumus Ro. 8.
nec dū re perfecta & spem iustitiæ per fidē expectamus Gal. 5
SCIENTES QVOD CHRISTVS.

Sensus est, semel Christus sua morte peccatum, eiusq;
penam exhausit, & iugulauit. Itidem nobis annuendū,
ut qui per baptismū peccato mortui sumus, nunquā deinceps
illud nobis dominari patiamur.

SEMEL.

Semel enim mortuus est ad multorū exhaurienda pec-
cata. Secundo apparebit sine peccato omnibus se expe-
ctantibus in salutem.

EXISTIMATE.

Nunc tandem aperit, quid sit commori, & conspeli-
ri cum Christo. Nempe se existimare peccato esse mortu-
um, nec illius affectum amare: non q, prorsus peccato ca-
reamus, cū non habitet in nobis, id est, carne nostra bo-
nū, Sed ne ex illius tyrannide uiuamus, cupiditatibus ue
pareamus, sed Christo adiutore freti, illud quotidie mor-
tificemus. Iuxta illud, Cōfidite, ego, inquit, uici mundū. Ro. 6.
Io. 15.

MORTALI VESTRO corpore.

Apto epitheto corpusculū hoc nostrū notauit, quod
ob id morti obnoxium, quod peccandi tyrannis, ac pra-
uorū affectuū in eo prorsus necdū sit restincta, sed sem-
per adhuc aliō rapit caro, aliō autē spiritus, ut nō quæcū- Gal. 5
q; uolumus faciamus. Ideo mortali, quia mors per pecca-
tū, nostri dominatur. Nā stipendia peccati mors.

IN EPISTOLAM AD ROMANOS

ACCOMODETIS MEMBRA.

Annota ut nulli, quantumuis pio operi, ex nostra cupiditate, oporteat nos esse astrictos, sed deo nostri curam relinquere, ut ille per nos agat, quemadmodum per filios immorigeros diabolus. Vbi ergo talem animū tibi dominus dederit, fac quodcunq; inuenerit manus tua quia dominus tecum est.

VELVT EX MORTVIS.

Mortuos dicit, non corporis morte, quæ ex æquo oēs manet, sed culpæ ac perfidiæ, qua deo ueræ uitæ sumus mortui, de qua in psal. Mors peccatorū pessima.

PECCATVM ENIM.

Hoc loco, est peccandi pronitas quæ remanet in carne nostra, etiam post baptismum, quantisper hic uiuitur, Verum illud non debet nostri dominari, quia non sumus sub lege, quæ prohibendo, nec gratiā conferendo, cupiditates irritat potius, q̄ extinguit. Exemplo febrientis, qui tanto aquam sitit ardentius, quanto ei usum illius interdixeris: est ergo argumentum à facili.

SED SVB GRATIA.

Gratia est propensio quædam spiritu dei concepta, qua ducimur ad recta, quaq; tali ardore, & affectu, ad bona rapimur, quali solemus, per concupiscentiā, ad mala. Hanc delapsus in terram Christus, præstat humano generi, quam in omnes gentes palam prædicari mandauit. Quæ sicut nobis præstitit, ut à peccati tyrannide liberaremur,

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

beraremur, ita & præstare potest ne in eandem recidamus, aut relapsi resurgamus. Breuiter, Gratia est qua nobis bene uult deus & efficit ut bene uelimus & nostra sint accepta, ut supra dictum.

Q V I D I G I T V R.

Iterum diluit obiectionem quæ poterat, ex iam dictis fieri. Obseruabis autem, quomodo Christum professi non sint sub lege, iram operante. Sed ut lex sit illis antiquata, quemadmodum apostolus ad hebræos docet ex Hiere. testimonio, non ut illa à nobis fieri non debeat, sed ut per gratiam Christi fieri ualeat, alioqui onus importabile. Deinde ut neglecta nos condemnare non possit. Christus enim nobis eam impleuit, qui est perfectio legis ad iustitiam omni credenti.

SERVA IMMUNDITIAE.

In græco est dula quod sonat serua, ac ueluti mancipia heris obnoxia, quæ sui iuris non sunt, sed eius cuius sunt mancipia.

INIQVITATI AD ALIAM.

Sicut enim habenti dabitur, & sancti adhuc sanctificantur, ut eant, iuxta psalmo graphum, de uirtute in uir loan. 15. tutem, ac semper purgentur à cœlesti agricola deo. Ita impij de scelere in scelus, & de turpitudine, in turpitudinē prolabuntur. Proinde monet, ut quæadmodū caro ante Christum agnitum fructificabat uitia, ita nunc

E 4 spiritus

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

spiritus fructificet uirtutes.

AUTORAMENTA peccati mors.

Annota quod donū dei uitam æternam uocet, et non meritum nostrum, contra operarios.

CAPVT VII.

NON IGNORATIS FRATRES
(Scientibus enim legē loquor) quod
lex tantisper.

Similitudine uxoris & uiri coniugio iunctorum pro
Lex. posita docet legem Christiano homini esse antiquatam,

& abrogatam, Legem autē omnia præcepta dei accipit

Ro. 4. etiam ipsius decalogi, quæ suo more Paulus legem iram

operantem, uocat, Lex enim neminem ex corde bonum,

aut iustū facit, sed dum exigūt, & extorquet, quod nos

præstare non possumus (Id quod Apostolus hoc capite

Rom. 3. docet præcepto uno. Nempe, Non concupisces, & do-

minus uberius Matthæi. 5. & 6. capitibus) cogit nos aut

Gen. 6. desperare, aut ad externorum operum hypocrisis in

Gen. 6. fugere, ex quibus nulla caro iustificatur coram deo qui

& 8. iuxta internos affectus nos metitur, quos cum mali sint,

Exe. 11. nemo potest immutare, nisi Christi spiritus, qui auferit cor

Gal. 3. lapideum, et dat uobis cor carneum. Affectus ergo si ope

ribus reluctentur, quid aliud nos, nisi hypocritas faciūt,

& ut dominus ait: sepulchra dealbata? Proinde Christus

legem nobis antiquatā esse uoluit, Quotquot enim sub

illa sunt, sub maledicto sunt, ut alibi ait. Nam maledicti

qui à

AND KNOP. INTERPRETATIO.

qui à mandatis dei declinant. Deinde irā operatur, dum aliud iubet illa, aliud nos committimus. Et occidimur, dum contra eius præscriptum facimus. Et abundare facit peccatum. Insuper dum in eius agnitionem nos adducit, nec spiritum, roburq; internū illi reluctandi ministrat quid aliud nisi mortis est ministratio? Proinde Christus solā charitatē suam dixit esse præceptum, quæ compendio totam legem complectitur. Proinde Christiani ad legis opera faciendā, non lege extorquente, sed libero spiritus impetu, per charitatē debent rapi. Quicumque enim spiritu dei ducuntur &c. Christianis igitur antiquata est lex non ut ne fiat, sed impleri possit, & neglecta condēnare nequeat eos qui sunt in Christo. *Infra. 7.*

ITAQUE FRATRES.

Applicatio est similitudinis, per corpus autem Christi cuius caput deus est, ecclesiam accipe, quæ est omnium credentium multitudo, quæ spiritu dei sanctificatur, uiuificatur, & regitur ut lege nihil opus sit, cum spiritus Christi ductu sponte, ac libero mentis impetu rapiatur ad ea credentes, quæ grata deo cognouerint. Proinde lex iustus, id est, per fidem iustificatis, non est posita, ut alibi ait, sed peccatoribus, & ad Gal. Christus est factus nobis ociosus, qui à lege iustificamini. *Gal. 5.*

VT IUNGEREMINI alteri.

Christo anima inuiscus per fidem iungitur, qui cum bonitatis sit fons, non potest non semper benefacere

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

illi iuncta, ut fructificet deo. Econtrario mens, sine spiri-
tu Christi, quam carnem uocat, nihil potest nisi peccare,
quia non potest arbor mala fructus bonos facere. Et si-
cut uitis non potest ferre fructum, nisi manserit in uite,
Ioan. 15. Sic nec nos nisi in Christo manserimus. Proinde nō sunt
Neutra- audiendi Scholastici qui neutralia opera commenti sunt
lia opera id est, quæ nec bona, nec mala essent, quales sunt uirtu-
tes philosophicæ, & quæ humano conatu sūt. Nam cun-
Gene. 6. cta cogitatio cordis humani prona est ad malū omni tem-
pore. Hinc & omnis homo mendax dicitur, quod simu-
let uerius probitatem, quā re præstet. Fructificamus au-
Opera tem deo dum illustratione, et adiutorio spiritus eius, ope-
bona. ra illi digna facimus, ad quæ nos condidit, ut in illis ambu-
Ephe. 2. lemus. Ea autē duplici lege fieri oportet. Primum, ut nō
ex superstitione, id est, nostræ carnis, & capitis sensu,
Matth. 15 uel humanis constitutionibus simus pij: Nam illud est fru-
stra deum colere. Sed pietatis opera ad sacrarū literarū
coticulum exploremus, & ex Christi doctrina uitæ for-
Matth. 4 mam petamus. Nam illum iussi sumus audire. Is autem in
extremo illo examine nullam pietatē, nisi charitatis ope-
ra uult agnoscere. Non superstitiosa ieiunia, non perpe-
tuas cantiones, non preclarum olympum, nō memorias
fraternitates, participationes honorū, ut aiunt, operū,
non indulgentias, uicariarum fundationes, templorum,
& altarium erectiones, peregrinationes, nihil inquam
Math. 25 horum, sed esuriui inquit, & dedistis mihi manducare.

Nam

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

Nam si deo quæcumq; pietas ex nostræ carnis sensu pro-
fecta, esset grata, quid dei filio doctore opus fuisset? Vi-
debantur sibi pharisæi, & scribæ pij quotidie sacrifican-
tes, sed quid audiūt? Misericordiā uolui, & non sacrifici-
cium. Putabant quod deus multiloquiū illorum exaudi-
ret, quemadmodum, & pharisæi nostrates, sed dominus
eis Ve cominatur, quod sub longarū precū prætextu
domos uiduarum comederent. Deinde ne quid bonum
metu damnationis, aut iustitiæ consequendæ, meritue
prætextu, faciamus, cū nihil mereamur, nisi per fidem,
qua & iusti sumus. In hoc peccant, quotquot nouas, præ-
ter christianam, regulas amplexantur. Nam falsa meriti
opinionē omnia agunt, quemadmodū rogati responde-
re solent, Cū oēs humanæ traditiones frustra seruentur
Viderint proinde ne dū se, præ cæteris credunt deo pro-
ximiores, omniū sint longissimi. Nam illi nō ceremonijs
sed corde, & affectibus, per fidē appropinquamus. Ali-
oqui qd opus fuisset Christo iustificatore? Ecce circo à ser-
uamento pharisæorum cauere monuit nos dominus.

CVM ENIM ESSEMVS

IN CARNE.

Caro in literis apostolicis nō est appetitus sensitiuus Caro.
ut aiūt sophistæ, sed tropo scripturæ uocantur oēs uires
& conatus humani, sine spūs dei adiutorio, iuxta illud:
Nō permanebit spiritus meus in homīe, quia caro est. **Gene. 6.**
Idem dicitur uetus, & exterior homo, corpus peccati.
Econtrario

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

Spiritus. Ecōtrario spiritus ipse spiritus sanctus, & eius in nobis
Ro. 8. motiones, & impulsus ad opera, quo ducuntur creden-
 tes, idem aliquoties dicitur nouus & interior homo,
 corpus iustitiæ.

AFFECTVS PECCATORVM.

Adfectus peccatorum per legem sunt. Quia lex, dum
 illos prohibet, & non confert uires reluctandi, reddit
 irritatiores, & excitat peccandi libidinem, ut reuiu-
 scant affectus per legem, qui prius serè erant mortui,
 consopiti, & incogniti.

AD FRVCTIFICANDVM MORTEM.

Perdurat in similitudine cœpta de uxore, quæ parit ei,
 cuius est, filios: fructificamus igitur per legem morti, quia dum
 aliud præscribit lex, & exigit, ad aliud autem affectiuè
 tyrannis rapit. Mortem nobis deberi lex ostendit. Nam
Eze. 18. anima, quæ peccauerit morietur, etiam si opera exter-
 na in oculis hominum uideantur legi satisficere.

QVID ERGO DICEMVS.

Per occupationem diluit obiectum. Dixerat enim le-
 gem peccandi & mortis præstitisse occasionem, & per
 eam abundasse peccatum, ne quis eum calumniari puta-
 ret, subiungit, sanctam, & iustam esse legem, quippe à san-
 ctimonie & iustitiæ fonte deo profectam. Sed cum ea ho-
 nestas tantum præscribat, nos autem ad uitia nature cor-
 ruptione procliuus simus, fit nobis etiam sancta dei lex
 mortis occasio, dum peccandi tyrannidem prohibendo

excitat

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

excitat, & quæ nobis esse debeat occasio uitæ fit mortis *a. Cor. 3.*
 ministratio. Adeo infeliciter omnia cedunt, posteaquam
 deo derelicto, Satanâ parentes nostri secuti sunt, ut ex
 nostro conatu nihil ualeamus nisi nos p̄dere iuxta illud.
 Perditio tua ex te Israël, tantum in me auxilium tuum. *Oze. 7.*

MANET CONCVPISCEN.

Locus est Exodi. 20. Obseruabis autem hic ut nullus ex
 operibus legis iustificetur, Sed quicumque sub lege sunt, *Gal. 3.*
 sub maledicto sunt, quia legem nemo implet, præter eum
 qui in Christum crediderit, qui est perfectio legis & c.
 Quis enim unquam hoc impleuit præceptum, cum nemo as- *Rho. 10.*
 sectuum suorum sit compos. Et quis gloriabitur se purum *Pro. 20.*
 habere cor? Quamquam insigniter pharisæi nostri, le-
 gem ab externis operibus, non affectibus æstimantes, ia-
 ctant legem nostris conatibus apprime præstari posse,
 contra euangelicam & apostolicam doctrinam. Dicit qui-
 dem Ioannes. 1. epistolæ suæ. 5. mandata eius grauiora non
 esse, sed his qui ex deo nati sunt, hoc est, qui in Christum
 credentes, spiritum uiuificantem sunt consecuti, quem-
 admodum præmittit, & subiungit, alioqui sine eo iugum
 sunt, & onus importabile, ut ait in Actis Petrus.

SED OCCASIONE ACCEPTA.

Sensus est, prodita quidem est lex, ut uiueremus, sed
 cum eam præstare non possumus, reluctantem corrupta na-
 tura, mortis est organum, Et adeo nihil profectum est le-
 ge, ut concupiscentia per eam magis irritata caperit
 fremere

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

fremere aduersus iudiciū, & uolūtātē dei, eiusq; in nobis
odiu excitare, quāmodū oportuit, idq; per legē cōtin-
git corruptam naturam iritantem.

SI QUIDEM ABSQVE LEGE,

Sensus est: Ni lex mihi in corde peccatum ostendisset,
meq; illius sensus conterrituisset, nō ita peccandi tyrannis
ēseruisset. Exemplo impetuosi, ac rapacis fluij, cuius
impetus tū primum maxime sentitur, cū fluxū eius cōhi-
bere uolueris. Differit autē Apostolus hoc loco diligen-
tissime de ui legis, quam nisi agnouerimus, nō possumus
intelligere, quid sit euangelica gratia, per Christū præ-
stita. Proinde legis opus est ostendere peccatum, & de-
terrere conscientiam. Confusio autem facit, ut irasca-

mur deo, adeoq; iudicijs eius. Est igitur uirtus p̄t̄i lex.
Lex uir-
tus pecca-
ti.

EGO AUTEM.

Sensus est: fuit tempus, cum mihi iustus uiderer, ac le-
gem optime exprinere, cum uincerem omnes hypocri-
si coetaneos meos, lege necdum cor meum illustrante,
ac peccatum ostendente, atq; tunc quidem peccatū con-
quiescebat nec palam concupiscentia irascebatur deo.
At cum per legem ostendisset mihi peccatum exuscitā-
tū est peccatum, ego autem confusus inhorruī, ac mortu-
us sum. Quippe ob legem, uitae fontem deū odio habēs.

IMMO PECCATVM.

Ordo & sensus est. Peccatum, id est, peccandi tyran-
nis facta est mihi, per præceptum mortis occasio ut ap-
pareret,

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

pareret, id est, cognosceretur peccatum mihi gignere
mortem. Per id quod erat bonum, id est, bonam dei le-
gem, ut peccatum, id est, uitata, & corrupta natura, sic-
ret supra modum peccans, id est, augēs peccatum p̄ præ-
ceptum, hoc est irritationem peccati, dum etiā id, quod
natura bonum est, nempe dei præceptum, uertit in per-
nitentiam mortis, ut egregie peccaret conscientia.

SCIMVS ENIM QVOD LEX.

Nūc tandem aperit. Quomodo lex diuina corrupte
naturæ sit peccandi occasio. Nam illa spiritalis est, exi-
gens innouatos affectus, nos autem sumus carnales, id
est, affectibus legi diuinæ repugnantibus. Idcirco per le-
gem exuberat peccatū. Iam cū lex intus in spiritu, imple-
ri uelit. Omnis autē cogitatio humani cordis prona sit in
malū, ipsumq; cor humanū, affectuū origo prauū, conse-
quitur neminē dei legē suis conatibus implere, sed deum
legis autorem, odio habere, & malle legem non esse,
etiam si foris opera simulet, afferreq; ad legē manus &
pedes, sed non cor, quod unū deus requirit. Hic. 17

AT EGO CARNALIS.

Carnalis homo, id est, spiritu dei non illustratus &
roboratus, se ipsum tantum amat, sua tantum querit, suæ
prudētiae et iustitiæ nititur, cū lege ex diametro pugnās
quæ præcipit deū solū diligere, ac proximū iuxta nos
ipsos, & ex solo deo p̄dere. Id enī uult, Nō faciēstibi
dolū. Id autē facim⁹ dū uel nos ipsos, uel qd̄cūq; præterea
supra

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

supra ipsum deū metuimus, diligimus, aut cōfidimus.

QVOD ENIM AGO.

Declarat exemplum de se propositum. Quemadmodum autem ab eo loco, cum essemus in carne, carnalem hominē depinxit, ita nunc partim iustificatū, ut qui mortificari cœperit, describit, qui, quid factō opus sit, cernat quidem, sed ueteri affectu necdum mortificato, implendi uires non habeat.

IN CARNE MEA.

Carnem totum hominem dicit, cum suis studijs, & cōnatibus, etiam optimis, sine adiutorio spiritus sancti, quia nihil potest nisi peccare, cum mala sit arbor, quæ non facit fructus bonos, licet probitatē in oculis hoīm sinulet.

SECUNDVM internum hominem.

Internus homo non est ratio humana, sed ipse spiritus per uerbum fidei conceptus, qui non potest non delectari in lege dei, deumq; amare, & credere, qui ppe ex quo

Io. 1. conceptus est, & natus.

REBELLAN. LEGI mentis meæ.

Mos est Paulo usurpare uocabulum Nōis, id est, mēs Eph. 3. pro iudicio spiritus, ut renouamini spiritu mentis uestræ, & recte pro spiritu usurpat, nam apud carnem nō est iudiciū, quæ cæca est.

MISER EGO HOMO.

Cum longa iam oratione peccati uim recensuerit, & hominem cum affectibus suis, luctantem, depinxerit, nūc

cōtra

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

Contra hanc miseriam exclamat. Potest ex hoc capite agnoscī, quatenus habeamus liberum, ut aiunt, arbitriū, ne ppe quantum ad externa opera spectat, non affectus, iuxta quos deus nos metitur. Quæ autem potest esse sine spiritu dei libertas, cum ille tyrannus noster peccatū in carne nostra negotiū faciat, etiam uiris spiritu exundatibus? Quis enim sanctorum fuit unquā, qui non deplorauerit hanc seruitutem, imo captiuitatem, cū ipse apostolus hic exclamet. Ea autem lex membrorum, est peccati ardor, & impetus ad peccatū, nobis congenitus. Est autē exclamatio. q. d. asidue colluctor cum malis & carne, quando ergo colluctatio hæc prorsus abolebitur?

GRATIAS AGO.

Ostendit per quem sit liberatus, nempe, cui gratias agit, qui spiritū suppeditat uiuificantem, adeoq; affectus innouantem, non q. iam prorsus liberatus sit, cum subiungat, q. carne seruiat legi peccati, sed q. cœperit iam libertio, in morte absoluenda.

ITAq; IDEM EGO.

Epilogus est. Obserua autem, ut non iustificemur toto, quādiu in hoc corpufculo uiuitur. Sed licet à baptis- Eph. 4. mo cœperit iustificatio, tamen in morte primum completur. Hinc apostolus subinde iubet, ut renouemur spiritu mentis nostræ. Et ad Philip. se, ait, nondū accepisse, Phil. 4. nondū perfectum esse, sed sequi, ut comprehendat. Proinde quatenus spiritu nouati sumus, liberi sumus, quat-

F tcnus

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

nus caro & uetustas sumus, sub lege sumus. Quamquam
credentibus, quod reliquum est uetustatis, propter fidē
condonetur.

C A P V T VIII.

NULLA IGITUR NUNC EST
condemnatio his, qui insiti sunt Chri-

sto Iesu. Qui non iuxta.

Sensus est, Quamquā usq; sint in nobis peccatorum re-
liquie, liberos tamen nos esse ab omni male dicto, adeo-
q; & fide iustificatos, ut nihil nos damnare possit, etiam
lex neglecta. Si tamen iuxta spiritum uerseremur, cum au-
tem uocat nouum illum affectū, & motionem Christi spi-
ritus fide concepti, qui affectus carnis mortificat, non in-
de quod lex id præcipiat, sed quod natura spiritus sit, ut
non possit nō mortificare carnem.

LIBERVM ME REDDIDIT.

Spiritus hic est Christi fide cōceptus, quoniam ille af-
fectus credentium immutat, ut etiā nulla existente lege,
libero spiritus impetu rapiantur in legē, quodq; illa præ-
scribit, præsent. Non inde quod illa exigat, sed quod uo-
luntas, id est, affectus illorum sit in lege domini, ut habet
psalmus. Idcirco liberati sunt à iure peccati, & mortis,
quorum etsi adhuc reliquias sentiant in carne, tamen ob
fidem non imputantur.

SUB SPECIE CARNIS.

Caro seipsam tantum amat, ac sua querit, suaq; pri-
uacitatis

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

dentiae ac uiribus nititur. Cum deus se supra omnia amā-
dum uelit, ac primum, id est, præ omnibus, suum regnum
querendum, Deinde omnem curam, & sollicitudinem in 1. Pe. 5.
se proieciēdam, quia ipsi curæ sumus. Et ita ex diametro
affectus carnis cū lege dei pugnat. Quēadmodū & Ia-
cobus ait, Amicus huius seculi dei inimicus cūstituitur. Iac. 4.

DE PECCATO CONDEMNAUIT.

Peccatū peccandi tyrannidem, morbum scilicet natu-
ræ, eiusq; autorem diabolium accipe. Nam dum ille in in-
noxium se uit, perinde atq; ceteros mortales, quem ui- Heb. 9
dit nobis in omni infirmitate foris simulē, præter pecca-
tum, ac secū scribas in eius odiū armat, per necē eius cō-
demnatus est, iugulato, & ut alibi ait, exhausto, id est,
in totū sublato peccato, per carnē eius, quæ hostia est p-
totius mūdi peccatis. Hinc dominus ad Pilatū de diabolo Io. 19.
cædis suæ autore primario, Qui, inquit, tradidit te mihi
maius peccatū habet. Proinde sensus est: Cū impossibile
esset lege liberari à peccato, & morte, deus filiū suum
tradidit, per quē damnatū & oppressum est peccatū &
mors, ne amplius in nos ius habeant. Ose. 13

UT IUSTIFICATIO LEGIS.

Sensus est, Non satis erat lex, quæ ostēderet quid face-
remus, sed oportet etiam spiritum conferri per Christiū,
qui nos ad legē amandā inflammaret. Quia lex affectū
etiam obstringit, Affectus autem nostri, quia carnales su-
mus, reluctantur legi dei. Proinde impossibile est

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

legem impleri humanis conatibus. Ob id misit deus filiū suum, ut legi satisfaceret pro nobis, suumq; spiritum, per fidem nobis communicaret, cuius motionibus parerem; perinde atq; in carne uersantes cupiditatib; parebamus.

NANQVI CARNALES SVNT.

Cur ho^{as} Annota: Quare nonnulli adeo reluctētur hodie emer- die relu- genti ueritati. Nimirum quia caro sunt, id est, sua tantū Etētur E querunt, nō dei, dum spiritu illius illustrati, & renouati uāgelio. necdum sint. Ergo nō mirum si Esau persequebatur Iacob, etcarnalis Israēl spiritualem. Nam simile in Aposto- lis, & carnalibus Iudæis est cernere. Proinde sensus est. Qui spiritu dei illustrati non sunt, ipsumq; necdum gustarunt, licet inter dum uirtutibus præditi, in speciem, ui- deantur, & ad honesta suis conatibus eniti, tamen quia id nō sit ex commotione spiritus sancti, sed carnali quod- dam affectu, Nempe uel timore pænæ, uel amore laudis, uel premij, aut cæterorum alicuius, non faciunt quicquā deo gratum, cum se, nō deum spectent. Contra, qui secundum spiritum sunt, id est, quos illustrauit, & sui commu- nione perfudit, in his est sensus dei, ac in deum fiducia, amorq; illius, querūtq; hi nihil suum, sed dei solius glo- riam, cui & inmituntur.

MORS EST.

Nam deum uitæ fontem nō respicit, sed seipsam tantū amat, sua querit, sibi, prudentiæ suæ, ac suis uiribus niti- tur. Quæ omnia spiritus monet in deo querenda. Affectus

autem

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

autem spiritus uita, quia quicquid habet uirtutum, nō suis conatibus, sed diuinæ munificentiae tribuit, qui ipse spiri- tus sanctus est, deus, & uitæ & conscientiae tranquillitas adeoq; regnum dei ut infra ait.

PROPTEREA QVOD AFFECTVS.

Caro seipsam tantū amat, ac sua querit, suæq; pruden- tiæ ac uiribus nititur, cum deus se super omnia amandū 1. Pet. 5. uelit, ac primum, id est, præ omnibus, suum regnum qua- rendum. Deinde omnem curam, & sollicitudinem in se Le. 4. proiciendam. Quia ipsi curæ sumus. Et ita ex diametro affectus carnis cum lege dei pugnat, quemadmodum et Iacobus ait. Amicus huius seculi dei inimicus cōstituitur.

SI QUIDEM SPIRITVS DEI.

Annota certissimū Christiani pectoris signum, Nem- Luc. 17. pe Christi spiritus esse participem, ut nihil agant qui fo- ris pietatem uenditant. Regnum dei intra nos est. Nimi- Rom. 14. rum iustitia per fidem consecuta, & pax, id est, cōscien- Ephe. 1. tia tranquillitas, & gaudium in spiritu sancto. Quod re- gnum dei, id est, motiones, & raptus quosdam internos Rom. 8. si nō sentias, frustra christianū nomē portas. Hinc alibi. arrabonē eū uocat, quo credentiū corda ob signata sunt. 1. Tes. 5. Nimirū dum ille cōscientijs nostris adest, euangelizatq; propitiū nobis esse deū, ac testimoniū reddit spiritui no- stro, quod sumus filij dei. Hinc & alibi monet ne spiritū extinguamus aut cōtristemus. Nimirū ne grauib; flagi- tijs illum ex cordibus nostris profligamus.

F 3 Mortuum

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

MORTVVM EST.

Nō reuera corpus moritur illabente nostris mentibus Christi spiritu, sed natura eius est paulatim carnem & eius affectus mortificare, ut quemadmodum spiritus quotidie augetur in his quos occupauerit, ita & caro quotidie defecit et intermori incipit. Hic supra, existimate

Ro. 6. uos, inquit, ipsos mortuos peccato, uiuentes autē deo. Simile. 1. Pet. 4.

VT SECVNDVM CARNEM

uiuamus.

Sensus est: Debemus quidem multa non carni, id est, nostris ipsorum conatibus aut affectibus (cum nihil ex Ose. 13. nobis ualeamus, nisi nos perdere, ut ait dominus per Ose. affectusq; nostri ex corrupta natura, prauis sint, ut nō simus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tāquā ex nobis) sed uiuificanti & iustificanti spiritui, qui nos in dei filios adoptat, reddiditq; testimoniū spiritui nostro, q; simus filij dei. Differuit autē hactenus de lege, peccato & gratia, nūc per epilogū cōsolatur & adhortatur.

QVICVNQ; SPIRITV.

Gal. 5. Simile ad Gal. Si spiritu dei ducimini, non estis sub lege. Duci autē illud nil aliud est, nisi interna dulcedine affectū excitari, ac impetu quodā impelli, ut hilares, spontanei, adeoq; ex libera charitate prestemus, quicquid deo gratum nouerimus, lege eius per spiritum edocti, quod qui faciunt, non sunt sub lege, quæ iustis non est posita, sed

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

sed ijs, qui ad huc seruili metu inuiti & reluctantes affectibus abstinent malis, & bona uel tanquam pueri promissis allekti, uel minis deterriti faciunt. Huiusmodi autē innouatum affectū non natura, non lex, sed fides in Christo Io. 6. flum præstat, iuxta illud: Dabo legem meā in uisceribus eorum, & in corda eorum scribam illam, & auferam à uobis cor lapideum &c. Sic nemo uenit ad Christum, nisi pater traxerit eum, non inuitum, sed ultronea charitate. Quia trahit sua quemq; uoluntas. Hinc sponsa, trahit Cant. 1. inquit, me post te. Chrysostomus super Matth. iij. Non sunt contenti filij dei sedere ociosi, sed urget eos spiritus aliquod magnum opus eos apprehendere. Et Gregorius in Homilia. Nunquam amor dei ociosus est, operatur enī magna si est, si autē operari desinit amor nō est.

NON ENIM ACCEPISTIS SPIRITUM SERUITUTIS.

Spiritū seruitutis & timoris lex ministrat, quæ terret confundit, ream agit, adeoq; occidit conscientiam, dum peccatum ostēdit. Quia per legem cognitio peccati, nā Rom. 3. ob id ministratio mortis dicitur, & spiritus seruitutis, q; inuitos metu à malis cohibeat, aut promissis ad bona alliciat. Spiritum autem adoptionis euangelium ministrat, quod serenata conscientia affectus transformat, facitq; ut uoluntas nostra sit in lege domini.

SPIRITVM ADOPTIONIS.

Vox est fidei gratulantis sibi ob misericordiam dei,

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

et oblectantis se contemplatione amplitudinis, et gloriae gratiae dei. Sicut illud psal. Quam magna multitudo dulcedinis tuae domine.

PER QUEM Clamamus, Abba pater.

Clamor hic non oris est, sed cordis, non uocis, sed affectus. Nam ubi fide degustauimus misericordiam dei, bonitatemque eius cognouimus per uerbum euangelij condonantis peccatum, promittentis gratiam, non potest animus non redamare deum, ac gestire, ac gratitudinem suam tuo aliquo officio, pro tanta misericordia testari. Id hic significantissime dicit clamare, pater. Simile ad Galat. 4. Sonat autem Abba, annotate Eras. Syris patrem, quam uocem primum pueri sonare discunt, estque patribus auditu gratissima. Quod autem, O pater, potest esse conduplicatio, faciens ad emphasim affectus, potest et esse peregrinae uocis interpretatio, uel certe per anadiplosin, id est, repetitionem esse dictum. Cum is loquendi modus Hebraeis sit peculiaris. Epitafios, id est, intentionis gratia nunc eadem uocem iterantibus, nunc eandem, alia idem uolente, redentibus, ut Dominus dominus noster, deus deus meus: hisdem uerbis compellat patrem dominus orans. Obserua autem quantae sit fiduciae hanc deo cationem ex toto affectu occinere, nimirum non nostris meritis, aut demeritis freti, aut diffisi ea facimus, uel omittimus, sed fiducia spiritus nobis testimonium perhibentis, dum totis animi uiribus iuxta solum promissionis suae uerbum, deum aestimamus.

Pati

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

PATIMVR.

Annota unicam ad uitam perueniendi uiam, nimirum Crux scilicet Christo compati, commori, et mortificari affectus, et uoluntatis. uoluntatem nostram, ut uere alibi dixerit, Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum dei. Hoc etiam ea lege uoluit intelligi deus, cum sanxit sabbatum sanctificandum, nimirum ut uacemus ab operibus nostris, toleremusque in nobis opus dei, mortificationem nostram, quocumque id tandem modo fuerit factum, siue a demonibus, siue malorum hominum persecutionibus, aut a gemitibus, aut aduersus, omnia enim nobis cooperatur in bonum, uolente ita patre nostro, sine cuius nutu nec passerulus cadit super terram, Quisque oes capitis nostri capillos numeratos habet.

AD GLORIAM.

Gloriam eam dicit, de qua Esaias. 47. Et 1. Corint. 2. Oculus non uidit, auris non audiuit, nec in cor ascendit, quae praeparasti deus diligentibus te. Et nunc iam filij dei sumus, nimirum adoptione spiritus, sed non apparuit, quod erimus. Scimus enim, quod cum apparuerit, similes ei erimus, uidebimus enim eum sicut est. Et ad Ephes. dicit, Adoptasse deum in sese, quod per magnam emphasim est intelligendum. Nempe adoptatos nos esse, non ad possessionem rerum corporalium, non ad principatum terrenum, sed in sese, hoc est, ad suam ipsius felicitatem, et in huius, quod ipse est possessionem. Inde est illa reproborum uox. Ecce quomodo computati sunt inter filios

F s lios

Mar. 14.

1. Io. 3.

IN EPISTOLAM PAULI AD ROM.

Sap. 5. lios dei. Occurrit ergo obiectioni pusillanimatorum afflictiones ob Christum detestantium. Similis locus est. 2. Cor. 4. Nam momentanea leuitas &c.

PALAM FIANT.

Sensus est: Vniuersitas creaturarū applaudit redemptioni piorum, sicut impiorum conscientias terret. Interim enim zizania tritico, bonum semen paleis, boni piosces malis sunt permixti, qui in extremo examine semoruebuntur, quæ admodum pastor segregat agnos ab hædis.

QUIPPE VANITATI.

Consolatur nos ab exemplo, ut tolremus afflictiones Quoniam nobiscū rerum uniuersitas sub corruptibilitate est, ut docet ex psal. epistola ad hebr. eos primo.

LIBERABITVR A SERVITUTE.

De innouationi cæli & terre adeoq; totius uniuersi Petrus scribit epi. 2. cap. 3.

PRIMITIAS SPIRITVS.

Primitiæ frugū, ac cæterarum domino consecrabantur, quæ respectu totius sementis parum quid erant, ita & nos respectu gloriæ, quæ nobis manet, primitias tantū spiritus Christi habemus nō decimas, quia ille interim mentes nostras tantum occupat, & cœpta est in nobis iustificatio, nō consummata, habitamus etenim adhuc in carne impura, usq; dum corruptibile hoc induat incorruptionem, & efficiamur toti noua creatura, illa uidelicet die, quando appropinquauerit redemptio nostra, ob quam respicere

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

respicere, & leuare capita nostra iubemur, nimirum q; à peccatis, morte, adeoq; omnibus malis redimemur.

SI QUIDEM SPE RESERVATI.

Quemadmodum uale tudinariū, à perito medico in curam susceptus, spe reualuit, itidē & nos à cœlesti medico Christo suscepti, de sanitate nō dubitamus, quin toti suo tempore reualebimus, interim spe tantum salui facti Spe salui Hinc & supra gloriamur, inquit, sub spe gloriæ dei. Et Ephesii optat illuminatos mentis oculos, ut sciant quæ sit spes ad quam deus uocauit. Et ad Titū, Expectantes inquit beatam spem & aduentum gloriæ magni dei. Vt Tit. 2. q; adeo omnis christianorum salus à morte absoluitur, quemadmodum & alibi ait. Si in hoc mundo tantum speramus in Christum miserabiliores sumus omnibus hominibus. Proinde licet etiam nū filij dei sumus, tamē quia ad 1. Cor. 15. huc grā nostra fide cœlatur, spe tantū, seruari sumus.

CONSIMILITER AVTEM.

Impares inquieti sumus tolerandis pro Christo aduersis. Immo inquit spiritus adiuuat imbecillitatē nostram. Fidelis enim deus, qui non patitur nos tentari supra id, 1. Cor. 10. quod possumus, arguit ergo à facili.

SI QUIDEM HOC IPSVM.

Sensus est: Tantum abest ut nostris ipsorum presidij tuti esse ualeamus, ut nesciamus etiam, quibus presidij opus sit, exēplo ipsius apostoli. Nō enī id petimus, quod salutare est, ut est tribulatio ob Christū, & mortificatio nostri,

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

noſtri, ſed ex infirmitate liberationem. Non ergo com-
prehendimus ratione, quæ ſalutaria ſunt, aut quæ noxia,
hinc ait non nouimus.

SCIMVS AVTEM QUOD HIS.

Diligunt deum. Diligere deum ſuaptis uiribus ex corde, & in uerita-
te nemo mortalium poteſt, citra illius afflatum. Ille natu-
Matth. 19 ra bonus eſt, nos autem mali, & ex natura corrupta filij
iræ. Proinde ſoli illi deum diligunt, qui ſenſum miſeri-
Luc. 15. cordiæ, & gratiæ eius, per fidem in Chriſtum, gularūt.
hi enim quoniam miſericordiam & bonitatem eius per
ſpiritum didicerunt. Nō iuxta ſua merita, aut demerita
deum metiuntur, ſed iuxta uerbum gratiæ eius, ex quo
ſolum pendent, ſuntq; dolci erga deum ſemper affectu,
quem ſciunt omni certitudine certius propitium ſe habe-
re in omnibus, ignoſcentem in malis, fauentem in bonis,
Sapi. 4. iccirco omnia cooperantur eis in bonum, ut etiam pec-
cantes non peccent, dum eis peccatum non imputatur.
Hinc illud: Non delinquent omnes qui ſperant in eum.
2. Tim. 2 Sunt autem hi ab æterno deo cogniti, ſicut ait ad Ephe. 1.
& nouit dominus qui ſunt eius. Nemo poteſt rapere oui-
culas Chriſti de manibus eius: Hinc ait: Qui iuxta propo-
ſitum uocati ſunt, ut ſcilicet iuxta deſtinatum, & certum
diuini conſilij, decretum, ad fidem uocatos intelligamus.
Eſt autem euidentis argumētum contra operarios, qui
aſerunt deum non gratia, & electione, ſed meritis ſer-
uare, quos luculentiffime oppugnat caput ſequens de

Iacob

AND KNOP. INTERPRETATIO.

Iacob, & Eſau. Sancti autem ex græco abundat, & eſt
in codicibus latinis adiectum.

CONFORMES IMAGINIS.

FILII SUI UT IPSE &c.

Quemadmodum enim ille per imminutionis, ut habet mortifica-
pſal. paſſionis, & mortis ignominiam ad uitam tranſijt, tio ui eſt
immortalem, gloria, & honore coronatus a patre, dona pſal. 8.
tiusq; nomine, ſuper omne nomen, itidem et membra eius Phil. 2.
per baptiſmū ei inſita, oportet quotidie mortificationis
cruceſ tolerare, dei ueterem Adam mortificatē in ſe
opera ſuſtinere, ſiue per impios homines, ſiue per tene-
brarū principes, ut ita cruce fides facta probator, nul-
to ſit precioſior auro, quod per ignem exploratur, & 1. Pet. 1.
ita mortificata ad ueram uitā conſcendant, incipiente in
eis Chriſto uiuere, quatenus eſt deus ſuper omnia bene-
dictus, qui per cruceſ in eis uixit quatenus fuit homo, et
eius, filius. Sicut enim in Adam male ad ſimilitudinem dei
conſcendimus, ita in Chriſto, & cruce eius deſcendere
nos oportet, ut feliciter per eum aſcendētes ueri filij dei
ſiamus. Hinc quotquot uolūt in eo pie uiuere, patiuntur
perſecutionem. Quod alia, ad ueram uitam, non ſit uia
niſi crux, id eſt, mortificatio noſtri.

EOS ET IUSTIFICAVIT.

Oſerua ex hoc Apoſtoli loco iuſtos nos eſſe, ſed
non noſtra, id eſt, operum, iuſtitia, ſed ea quæ deus per
Chriſtum præſtat, gratuita munificentiâ. Eum enim qui

1109

IN EPISTOLAM AD ROMANOS.

2. Cor. 5. non nouit peccatum fecit peccatum, ut nos effemus dei iustitia in illo. Hinc & alibi, Ut iustificati, inquit, gratia ipsius heredes sumus secundum spem uitae aeternae, Proinde uita nostra à baptismo nihil aliud esse debet, quam expectatio reuelationis iustitiae, quam iam possidemus per fidem, ut scilicet per speciem, & facie ad facie nobis illam reuelet deus, quæ ad modum alio in loco ait. Expectantes beatam spem, & aduentum gloriae magni dei.

Tit. 2.

QVID IGITUR DICEMUS.

Sensus est: Si bona, ac fauens uoluntas dei est, ut patiamur, & hoc modo glorificemur, quid dicemus? num diuinae uoluntati aduersabimur? absit.

PROPRIO FILIO.

Efficacissimus est hic locus ad erigendas afflictas conscientias. Quæ enim mens quantauis peccatorum mole, pressa inenarrabili gaudio non gestiat, audita tam ineffabili dei patientis erga nos charitate? qui non angelum, aut hominem, sed ipsum filium suum, per patrem, in quo sunt omnia, non pro aliquot, sed omnibus tradidit in mortem. Quid ergo negabit, qui filium iam donauit, ad cuius comparationem, uel exiguum, uel nihil sunt omnia quæ conferri possunt. Simile apud Ioannem ipse dominus: sic, inquit, deus dilexit mundum. Et per Esa. ipse deus pater. Propter scelus inquit, populi mei percussit eum.

Io. 3. Esa. 53.

QVI FIERI POTEST.

Hic obseruabis duo in euangelicis literis esse standanda.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

Etanda. Nempe ut non tantum uitæ exemplar Christum proponas. alioqui quid Christus à legislatore differret: sed ut præcipue Christum ipsum, adeoque quicquid ille est, egit aut passus est, pro munere, ac caelesti Christum donario, ac hereditaria iustitia, per fidem tibi propriam, ac peculiare facias, credasque tuo bono, id factum tum et ex perinde ac si tu id fecisses. Neque enim aliter cognosces, exemplum. quid sit Christum esse iustitiam nostram. Nam si ipse nobis donatus est ut habet Paulus, & Esa. cap. 9. & omnia eius nobis donata esse, adeoque quicquid ipse est conuenitur. Hinc & Esa. duplicia nos dicit accepisse de manu domini pro iniquitatibus nostris: nimirum ipsum Christum hereditariam iustitiam omni credenti, Deinde sanctissimam conuersationem, qua uitæ nobis innocentis exemplar reliquit. Posteriori omnes inculcant, Rom. 10. prius quod maximo omnium intererat scire, quod unum seruat, quia non suæ iustitiæ, sed Christo niti docet, paucissimi norunt. Hinc tantæ operum, ac ceremoniarum carnisficinæ, afflictas conscientias diuexantes si quicquam ex præscripto opere omiserint. Nempe quod Euangelij, ac ipsius Christi usum non norunt, qui unus satis est ad iustitiã. Non ut ne fiant opa, sed ut omnia conscientia non turbent, Nam Christianus non est alligatus certo alicui operi, pro persona, aut tpe, sed dat fructum tempore suo, hoc est, quando offert se occasio, opatur, æstimatque salutem

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

salutem non iuxta suam iustitiã, sed Christũ, abunde in omnes se inuocantes, diuitẽ. Et cũ sponsa in foraminibus petre, id est, uulneribus eius conquiescit.

QVIS INTENTABIT.

Ab hoc loco usq; ad, Quis nos separabit à charitate dei, sub interrogatione legenda sunt omnia, ei q; negati onem reddendã, ut sit neminem ausurũ criminari eos, quos deus elegit, ac morte filij iustificauit.

QVI EST AD DEXTERAM.

Hęc omnia dicit, ut fidem roboret, & conscientias as flictas erigat. Quid enim nõ sperabimus tanto aduocato & patrono, qui quod iuxta hominem assumptum orat, id iuxta diuinã naturã confert. Similis locus. 1. Ioã. 2. & ad Heb. 4. & 7. capitibus.

DILEXIT NOS.

Vetus translatio, propter eum, habet, sed, per eum, le gere Augustinũ pluribus in locis, similiter Origenẽ an notat Eras. & melior hęc lectio est quàm prior, q; deo non nobis nitatur, cuius ope uictores malorũ euadimus.

NEq; ANGELI.

Angelos uel Satan.e dicit satellites in lucis ministros 2. Cor. 11 transformatos, aut etiã angelos de cœlo, si aliud quãm accipimus nũciarent, ut à Christo abduceret, non erit eis Gal. 1. acq̃uiscendũ, sed pro anathemate habendi.

NEq; PRINCIPATVS.

Valde necessariũ hoc in memoria habere, ne Christum confes

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

confessuri, potestatem aliquam timeamus, sed certi si mus, etiam si morti obijciamur, hoc ita uelle Christum, citra cuius uoluntatem nihil fit, & uelle nostro bono, ut peregrinatione & exilio hoc confecto, quã primũ se mus cum illo.

CAPVT IX.

VERITATEM DICO IN CHRISTO nõ mentior, attestante mihi simul cõsci entia &c.

Hactenus de legis, & gratie uiribus est disputatum, nunc ad quos gratia pertineat, noua disputatione agit, eamq; colligit nõ tantum iud. eis, sed et gentibus donari, Prædesti idq; secundum destinationem diuinam, non humana me natio. rita. Nam promissio non respicit humanum meritum, sed sicut scriptum est: Domine oculi tui respicient fidem. Ob Hier. 5. seruabis autem quã pulchre à pathetica occupatione ordiatur.

OPTARIM ENIM.

Exprimit enim hic apostolus ueri pastoris, et uiri apo stolici affectum, Nimirum qui tanto desyderio hominum salutem sentiat ac sitiat, ut uel suo ipsius dispendio cupi at eos seruari. Quemadmodum et dominus ait. Pastor bo Bonus nus animam suam dat pro ouibus suis. Tali affectu iam pastor. olim Mosen complexum fuisse sibi creditos iud. eos, scri Ioan. 10. ptura commemorat. Cum hũc in modum pro populi pec= Exo. 32. cato precatur. Dimitte, inquit, eis hanc noxam, aut si G. non facies

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

si non facies, dele me de libro, in quo me scripsisti. Et
 1. Par. 21. David. Ego, inquit, peccaui, & qui malum feci, iste grex
 quid commeruit? uertatur obsecro manus tua in me, et in
 domū patris mei. Eum affectum si in personatis nostris
 lupis requiras, citius aquam ex pumice postules, Sunt au-
 Esa. 56. tem ut Esa. ait. Speculatores cæci, nescientes uniuersi,
 canes muti, non ualentes latrare. Videntes uana, dormi-
 entes, & amantes somnia, & canes impudentissimi, ne-
 scientes saturitatem, non contenti tondere oues, sed de-
 glubentes, adeoq; aditum cœli ante homines claudentes
 Matth. 23 ipsi nō intrantes, nec alios intrare sinentes, Auferat do-
 minus idola, & pestes has letiferas ē medio populi sui,
 & suscitei nobis pastores, qui pascant nos, & nō semet-
 ipsos, ac uentres suos, quæadmodū Hier. 23. et Ezech. 34

ANATHEMA ESSE. (promittit.

Anathe- Anathema est uerbum peculiare iudæis, quo extre-
 ma. mam detestationem significare solent, optat igitur mas-
 gis solum se perire & à Christo alienum fieri, quam tan-
 tam sui generis multitudinem.

QVORVM EST ADOPTIO.

Amos. 3. tant. immo dō uos cognoui ex omnibus cog-
 Exo. 4. nationibus terræ, & in Exod. primogenitus filius meus
 Exo. 17. Israēl. Et ibidem, Eritis mihi in peculium, et regnum sa-
 cerdotale, & gens sancta,

NON AVTEM HÆC LOQVOR.

Sensus est: Non ideo hoc dico, ut quamuis sint aliqui
 increduli,

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

increduli, propterea tota gens sit repudiata, Nam cre-
 dunt ex eis electi, & quos deus credituros presciit. Est
 igitur castigatio, uel correctio.

NON ENIM OMNES.

Abraham fide genuit Isaac, fretus uerbo promitten-
 tis dei. Sicut capite. 4. dictum est. Proinde semen Abra-
 hæ, per Isaac sunt, qui in diuinas promissiones credunt, Filij A-
 ac fidem imitantur, qua Isaac conceptus est, & natus: hi abrahe &
 enim ueri sunt Israelitæ, hoc est, mente deum uidentes, Israel.
 qui credunt in Christum Abrahamæ promissū, omnesq; dei
 promissiones nobis credentibus testantur.

HOC EST NON QVI.

Filij sunt promiss. oīs electi, hoc est, quos ille presciit,
 gratulabundos suas promissiones accepturos nec suam
 indignitatem, nec promissionum magnitudinem respici-
 entes, sed munificētiam, et ueritatem promissoris, Scien-
 tes, q; quæcumq; ille promiserat, ualeat & præstare, Quæ
 admodum de Abraham ca. 4. dictum est.

ERIT SARAE FILIUS.

Isaac nō tam concubitu, quam fide conceptus, et ad-
 tus, typus est dñi saluatoris, in quo oēs familiæ terræ be-
 neducuntur, quia per eū remissionē peccatorū consequū-
 tur, quotquot credunt, adeoq; et salutem Mar. ult.

VOCANTE.

Annota ex hoc luculentissime apostoli loco, ut nemi-
 nem operum aut meritorū respectu eligat, aut abiciat

G 2 deus

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

deus, sed omnia ex praescientia eius euentiant, etiã si nobis contingentia in rebus mortalium uideatur. Nam fallitur in hoc humanae rationis iudicium, quia operũ dei nullam potest homo inuenire rationem, sed quanto plus laborauerit, tanto minus inuenit, quemadmodũ fortiss. scripturarum testimonijs in exordio locorum suorum ostendit Philippus.

SICVT SCRIPTVM EST.

Ex ueteri historia docet apostolus deum nullo meritorum respectu diligere, sed sola misericordia. Damnatur in hoc humana merita, cum serui simus inuites etiam per actis omnibus Lu. 17. Debemus enim deo seruitutem, ob hoc, quod conditi simus, salutem autem et uitam gratia consequimur, qui nõ meritis nostris, sed misericordiae diuinae per Christum, inuimur, in quem qui crediderit non pudefiet.

QVID IGITVR DICEMVS

Occupatio est primi argumenti iudicij carnis aduersus praedestinationẽ diuinam, Nempe huiusmodi. Si deus citra meritum, aut demeritum eligit iuxta praescientiam suam, quid dicemus? Num iniustus est non omnes pariter diligens?

ABSIT.

Nimirum ab eo de quo scriptum est: Iustus dominus in omnibus uijs suis, et sanctus in omnibus operibus suis. psal. 144. Et iterum: Iustus es domine, et rectum iudiciũ tuum.

AND KNOP. INTERPRETATIO.

tuum. Et in cãtico. Deuteronomij: Deus fidelis est, et absq; ulla iniquitate iustus, et rectus. Proinde sensus est. Ideo non est iniustitia apud deum, quia nemini quicquam debet, proinde licet ipsi dare, cui libuerit, iure damnantur qui pereunt, per gratuitam misericordiam seruantur, quotquot non pereunt.

NON EST CVURRENTIS.

Docuit ex scriptura proxima deum neminem merito, sed misericordia seruare quotquot seruat, Nunc etiam in sequentibus ostendit qd et impios iuste damnet, sitq; salu- titur, ut habet psalmus, non tantum permittens, ut aiunt scholastici, fieri mala, sed et faciens, quemadmodum ait in Exodo. Excitauit, inquiens, te, non permisi, Nam ex- citare est rei autorem esse, et ibidem. Ego, inquit, indu- rabo cor eius: operatur enim omnia secundum cõsilium uoluntatis suae. Et facit pacem, et creat malum. Et ex ipso sunt oĩa. Operatur ergo bona in bonis, et uasculis misericordiae, mala aut in malis, et uas irae. Taliaq; sub- limia dei iudicia adorauerimus rectius, quã scrutati fuerimus.

ATQVI O HOMOTV QVIS ES?

Secundum est argumentũ ex persona iudicij carnis, cui durum uidetur diuinae praescientiae iudicium, tale uide- licet, si uoluntas dei est ut peccemus, si omnium tam malorum iuxta ac bonorũ est autor, et omnia secundũ uoluntate

IN EPISTOLAM AD ROMANOS

uoluntatem, & præscientiam eius fiunt, cur nos accusat cur malos punit: siquidẽ ipse eos indurauit, cui resisti nõ potest, huic questioni tanquã stultæ, & impie, per similitudinem respondet, eluditq; captũ iudicij humani, quod operum dei nullã potest inuenire rationem, ut ex

Prouer. 16. eccle. supra dictum est. Et uniuersa, propter semetipsũ operatus est dominus, impiũ quoq; ad diem malum. Profert enim in medium uasa iræ, impios, ut per eos uascula misericordie, id est, pios exerceat. Sicut per Aegyptios Israëlẽ. Deinde ut misericordia clarius eluceat in electis, & iusticia in reprobis, ac latentur tandem iusti, cũ uiderint uindictam, lauentq; manus in sanguine peccatoris, ut habet psal. 57.

NVM DICIT FIGMENTVM EI
QVI FINXIT.

Vas fictile contentum est sua sorte, nec causatur contra opificem suũ, quemadmodum autem in manu, & potestate est figuli, itidẽ & nos in manu sumus dei, qui finxit. 2. Tim. 2. git i domo sua, uasa i honorẽ alia, i cõtumeliã alia, argentea, & aurea, lignea, & testacea, quẽadmodũ illi fuerit Hier. 18. uisũ. Sicut Hier. ait. Nũquid nõ sicut figulus iste potero uobis facere domũ israel, ait dominus? Ecce sicut lutũ in manu figuli, sic uos domus israel in manu mea. Proinde uasa iræ, id est, impij, cæci & scelerati omnes deplorandi magis sunt pijs, quã deuouendi, etiamsi honoribus, ac diuitijs ad momentum affluerint, quippe qui sunt uasa iræ.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

sa iræ diuinæ, ad interitum apparatus, sicut Pharaõ. Econtrario pijs in medijs etiam afflictionibus, & erumnis gaudendum, quippe qui sunt uascula ad misericordiam præparata, quæ oportet igne impiorum excoqui, ut probatio fidei illorum multo sit spectatior auro, quod per ignẽ exploratur.

AN NON HABEAT.

Quasi diceret: Similiter autẽ et deus per spiritũ suũ operatur bona in uasculis misericordie, id est, fidelibus mala autẽ per spiritum. Satanae in filijs iræ, id est, impijs, Nã ille agit in filijs immorigeris, ut ait ad Ephe.

Ephe. 2.

QVOD SI DEVS.

Oratio est ecliptica, id est, imperfecta, annotante & Erasmo. Potest autẽ absolui ad hunc modũ, si subaudias, nõ habent q, disceptent aduersus deũ. Sin autẽ idem coniuñctim legas trans ferre licet, porro, et luculentior erit sensus, atq; ita interpretatus est Philippus.

SI FVERIT NVMERVS,

Sensus est: non uniuersa gens non optima populi pars promissiones diuinæ amplexabitur sed infima, abiectissima, et cõtemptissima. Reliquia ergo israelis salua erũt, etiã si bona optimatũ pars in Christũ impinget.

SERMONEM ENIM.

Sensus est: Dominus in compendiũ cõtacturus est promissiones suas sparsim factas in uerbũ fidei, et predicatio nem Euangelij, quod credentes iustificat. Nam uerbum

G 4 Euangels

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

Euangelij iustificas breue est. Nempe crede, et iustifica beris, adeoq; perfectum, & consummatum. Nam uerbum legis perplexum est, & multa opera precipiens, sed imperfectum, quia nihil ad perfectum deduxit lex, nullum

Hebr. 7. opus iustificat. Ro. 3. Gal. 2. Si quis uero diligenter intueatur Esaiam, ista est genuina huius loci sententia. Populus Israël redigetur in paruum numerum in quo iustitia dei erit per fidem. Et accipies uerbum uel sermonem more hebræo pro facto. q. d. rem & causam breuiabit dominus, paruus erit populi numerus in terra, atq; hæ sunt reliquæ Israël saluatae & c.

NISI DOMINVS.

Sensus est: Dominus fide electos iustificabit, adco enim non est conatum humanorum iustificatio, ut nisi dominus cõseruasset, nobis semen, omnes perissemus, super euerfione Sodomorum, et Gomorrae, Gene. 19.

QVID IGITUR DICEMVS

Conclusio est & causa cur perierit Israël, nempe quod offenderit in petram ruinæ Christum, & excæcatus iustitia legis, id est, operum externorum hypocrisis, Esa. 8. noluerit intelligere fidei iustitiam, id est, cor diuinorum Esa. 28. præceptorum amans.

IUSTITIAM AUTEM EAM.

Ex fide iustitia, est nosse Christum atq; ex eo solo p̄dere, iustitiam & opera illius sua ducere, Ea operibus nostris non augetur, sed tantum in gratiam Christi tantum se

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

sem se præstat proximo ex charitate, qualẽ se Christus nobis per fidem præstitit. huic aduersatur iustitia operum quæ ex se pendet, ac fidei iustitiam aspernatur.

SED TANQVAM EX OPERIBVS.

Annota quam pulchre dixerit tanquam, ut Hypocritam potius accipias, quam opera, quippe quibus interni affectus reclamant, quos tamen unus respicit deus.

IMPEGERVNT ENIM IN LAPIDEM

OFFENDICVLI.

Humana iustitia nõ potest nõ offendi iustitia fidei, cū 2. Cor. 4. fides damnet quicquid est humanarum uirium, ut nõ simus sufficiens, cogitare aliqd ex nobis q̄si ex nobis, nedũ facere.

QVEM AD MODVM SCRIPTVM

EST: ECCE PONO IN SION.

Testimoniũ hoc ex duobus Esaiæ locis constat est capite. 28. & 8. Simile quippiam dixit de saluatore sancto Simeon. Nam cum Christus solus sit salutare dei, uia, ueritas, uita, dux, hostia, lux & c. quotquot hæc aliunde, quam ex Christo & in Christo querunt, siue in operibus suis, siue alia quacumq; ratione, impingunt in hunc lapidem, at ille positus est, proinde non labitur, labuntur ergo iustitiarum.

C A P V T X.

FRATRES PROPENSA QUIDEM uoluntas cordis mei, & deprecatio, que fit ad deum & c.

G 5 Occupatio

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Occupatio est qua praeuenit questionem, quo affectu ferat fratrum suorum ruinam, nempe paterno, cum his praestet, quod unum potest, propensum uidelicet animum, & assiduas ad deum preces.

SECUNDVM SCIEN-
TIAM.

Eodem morbo laborant quotquot pietatem ex suo sensu, aut humanis traditionibus metiuntur, Nam si nostro iudicio pij esse possumus, quid opus fuit gratia ut eluceret omnibus hominibus, erudires nos, ut abnegata pietate, sobrie, iuste, & pie uiueremus? Quid opus fuit caelesti doctore Christo, qui unus accepit testimonium à patre, ut illum audiremus? Id autem genus pietatis superstitutionem uocamus. Et Paulus appositisimo uocabulo Ethelothrician, id est, uoluntariam seu arbitriam religionem uocat, qua nihil est pestilentius. Proinde uerae pietatis regula ex praescripto sacrarum literarum est petenda, Alioqui si deus semper bonam, ut aiunt, intentionem, cur hic iudeorum non respicit? Nempe quod non sit ex uerbi sui scientia. Videbantur sibi optime facere scribae, totum diem sacrificando consumentes, misericordiae, & operum charitatis interim profundissime obliti. Quemadmodum & scribae nostri, Sed
 Ofc. 6. quid audiunt? Misericordiam uolui & scientiam dei, &
 Matth. 9. non sacrificium, Ita & missarii nostri semper quidem ut putant, sacrificant, totos dies in templis psallunt, sed
 scientia

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

scientiae dei, & intellectus eorum, quae psallimus, nulla cura. Optima intentione uidebantur orare orationes Matth. 6. longas, nempe putantes, quod in omni multiloquio suo exaudirentur, quodque non sibi tantum sed & alijs placarent deum, Sed quia zelus erat hic, citra scientiam Matt. 23. Maius, inquit, iudicium accipietis. Vnde omnes traditiones humanae, nisi libera charitate seruentur, nihil sunt in oculis dei. Quia stat sententia: Frustra me colunt docentes doctrinas & mandata hominum. Matt. 15.

NAM IGNORANTES.

Credentes in Christum iusti sunt ex fide, non sua ipsorum, sed Christi iustitia, quam ille credentibus in se communicat, ut nihil praeter se, ad salutem egeant. Nam opera, quae post fidem sequuntur, non augent iustitiam, sed sunt eius fructus. Hanc iustitiam ignorant operarij, qui non iuxta Christum, sed sua opera metiuntur iustitiam. Proinde quoties ex praescriptis operibus aliquid commiserint, iam saluti suae adeoque, iustitiae aliquid decessisse existimant, Idcirco nunquam ad uirum in Christo perfectum euadunt, sed sunt semper trepidi, & ut Paulus ait, semper discentes, & nunquam ad scientiam ueritatis peruenientes, hinc doctores iustitiae, id est, fidei persequuntur, et fit illis Christus dei iustitia offendiculum, & ruina ut ait Simeon.

L. u. 2.

Perse

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

PERFECTIO LEGIS CHRISTUS.

Christus solus impleuit legem, ut ait Matth. 5. & impleuit non sibi, sed nobis, sibi credentibus. Factus pro nobis maledictum, ut nos à maledicto legis eriperet: factus

Gal. 3. sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, et merito. nã in eius unius manu ea erat. Hinc Ioan. 1. Lex per Mo-

Gal. 4. sen data est, ueritas autem & gratia per Iesum Christum facta est. Gratiam opponit furori, quia lex operatur irã ueritatem autem hypocrisis, quia lex per opera externa hypocrisis tantum facit, non ex corde bonos, dũ affectus non transformat. Est igitur sensus, ad eum non iustificamur per legẽ, ea enim in hoc data est, ut nos condemnet. Impletur autem à Christo, & eius impletio imputatur no-

Gal. 3. bis credentibus. Hinc ad Gal. Lex, inquit, propter transgressiones posita est, & est pædagogus noster ad Christum.

MOSES ENIM Scribit de Iu. sum.

Duplicem dicit esse iustitiam, Legis, quæ exigit opera, & (cum spiritualis sit) operibus respondentem affectum, dicentemq; qui facit hoc & hoc iustus est. Fidei, quæ de suis operibus desperans (cum in cõspectu dei nemo uiuens iustificetur) Christo per uerbum promissionis nititur, qui credentibus legem impleuit. Ea enim dicit, crede, & iustus es. Nã fide purificat corda nostra de-

Act. 15. us. Quæ autem post consecutam ex fide iustitiam opera mur, non lex facit, sed Christus, per fidem in cordibus

Gal. 2. nostris habitans. Quemadmodum ait Apostolus: Viuo iam

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

iam non ego.

PROPE TE VERBUM TVVM.

Sensus est, quoniam Euangelium fidem tantum requirit, fides autem experimenta rerum non flagitat, (cũ sit certitudo rerum sperandarum, & necdum apparentiũ) sed uerbo ueritatis, deoq; mentiri nescio nititur. Nihil opus esse, ut more Iudeorum, uel cœlitus, uel ab inferis argumentum fidei præstetur, sed ex solo uerbo promissionis pendeamus, q. d. Cordi tuo quies erit, adeoq; & iustificaberis, si uerbum dei corde comprehenderis. Nam hoc aut illud opus nõ iustificabit te, sed si deo ex corde credas. Illud uerbũ fidei corde conceptũ & amatũ iustificabit te. Sicut dicit: Ut audias uocẽ meã, & credas mihi. Proinde fide iustificamur. Quẽadmodũ autẽ gratiæ lux Christus, etiã ante Ioannis testimoniũ innocenti conuersatione in tenebris, id est, inter homines naturæ & conscientiæ lumen tantum sequentes, lucebat, nec tamẽ Hier. 6. ab illis comprehendebatur esse lux. Ita & Euangelium frustra in libris habemus, nisi uiua id uoce nobis personet, quod credentes illustrat, præsensq; est apud eos in corde, modo crediderint, ut ducẽ gratiæ uel cœlitus, uel ab inferis petere nõ sit opus, sed fide tantũ uerbũ dei corde cõcipere, quo cõcepto, iã nouus homo factus es. Nam euangeliũ nihil requirit, nisi cordis innouationem.

QVIS ASCENDET.

Dicere in corde, quis ascendit in cœlum, est dubitare de

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

de Christi glorificatione adeoq; nostri per eum iustificatione dicere uero in corde, quis descendet in abyssum? est dubitare de Christi pro nobis abiectio, qui pro nobis traditus est morti & inferis, sed teneri non potuit, adeoq; hoc est dubitare de nostri à morte & inferis redemptione. Atq; ita ad utranq; questionē, quis ascendet? quis descendet? respondetur Christus, qui nobis factus est iustitia, redemptio &c. qui uerbum illud nobis attulit unde credentes iustificantur.

NEMPE SI CONFESSVS fueris.

Confessio ea ad salutem necessaria est, quemadmodū ait, Qui me erubuerit, & sermones meos coram hominibus &c. Neq; enim aliter fratrem nostrum ad Christū
Lu. 9. pellicere possumus, nisi quod ipsi toto corde credamus, & illi ad salutem ore confiteamur, ac per uerbum euangelicum illum domino lucremur.

DOMINVM AVTEM AIT.

Nimirum peccati, mortis, adeoq; & inferorum. Nam illa eius uictoria tyrannidis, omnium horum est abolitio, quia absorpta est mors per uictoriam, id est, uictorem
1. Cor. 15. Christum, & Deo autem gratia, qui dedit nobis uictoriam
Ose. 13. am, haud dubium peccati & mortis.

DIVES IN OMNES.

Dives quidem est, sed tantum in inuocantes. Neq; enim recipere poteris, quod te recepturum non credideris. Hinc est quod dominus omnia benefacta sua fidei tribuit.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

tribuit. Fides, inquiens, tuate saluum fecit. & Sicut cre- **Matth. 13**
 didisti, fiat tibi. & in patria sua non potuit miracula facere. Proinde quotidie illā oportet alere, & exercere, do nec in uirum perfectum adolescamus. Quia nullus sperauit in eū & confusus est.

QUISQVIS ENIM IN VNO. &c.

Iohelis. 2. & Act. 2. Est autem ditissima, & opulentissima promissio, aptissime conueniens ei, quod praecessit, singulari emphasi accipiendum. Diues, nempe plura et maiora donans, quam possit infirmitas nostra aut petere aut sperare, sicut ait: Potens est facere omnia abundanti **Ephe. 3.**
 us quam petimus aut intelligimus. Proinde pium dogma Christianum esto. Si quis credat placari deum per fidē in Christum, condonariq; peccatum per hoc solum, citra omnes satisfactiones, quae obscurant Christum. Nam euangelium gratiam, uitam, salutē, & quid tandē non? ijs tantum promittit & donat, qui fide coherent cū Christo, eoq; freti, nihil non audent, etiam contra inferorum portas. Proinde euangelica iustitia fiducia est in Christum.

NISI MISSI FVERINT.

Sicut scriptum est.

Mittendi auctoritatem nemo habet, nisi unus Christus, qui ait: Euntes in mundum uniuersum &c. & Ecce ego mitto uos. Hinc de pseudoapostolis: Quotquot uenerūt fures sunt & latrones. Et ipsi currebāt, & ego nō mitte

IN EPISTOLAM PAULI AD ROMANOS.

mittebam eos, & ipsi predicabant, & ego non loquebar ad eos, De Ioanne autem, Fuit, inquit, homo missus a deo. Mitti ergo est non quaesita occasione, immo potius inuitum, uel consensu ecclesiae, uel uocatione numinis ad misterium uerbi seligi, quicumque; ergo sonuerit tibi Christum, tibi Christum sonuerit, missum a deo ne dubites. Sicut de Ioanne scriptura dicit, Si traditionum humanarum fecem proponit, pseudoapostolum esse ne dubites. Stat enim sententia, ut testimonium perhiberet de lumine. Proinde cauendum ne nostro affectu ad hoc munus nosmet ingeramus, sed uocationem numinis, uel per se, uel per ecclesiam, aut potestatem, cui ea credita est, expectemus. Non enim obliuiscetur nostri deus, Si nos aptos ei munerari uiderit. Non tamen aspernandus illius zelus, qui pio studio huc aspirarit. Nam & apostolus bonum opus ait de siderare eum, qui Episcopi munus optat. Quippe qui famae, rerum, ac uitae discriminis contemptor, solius dei gloriam sitiit.

1. Tim. 3.

QUAM SPECIOSI SUNT PEDES.

Vulgare est in scriptura, opus praedicationis euangelicae uocari cursus, ut ad Gal. 1. & 2. Ti. 4. & in psal. uelociter currit sermo eius. Hinc uerbi praedicatorum pedes Christi uocantur, quod per illos ad hominum noticiam ambulat Christus.

AT NON OMNES.

Euangelium exigit, ut nostris iustitijs, meritis, adeoque

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

quod omnibus uiribus diffisi, ex solo abunde diuite, in se inuocantes, Christo pedeamus, qui factus est pro nobis peccatum ut nos essemus iusticia in illo, atque in pietate non affectum nostrum, sed lucem gratiae Christum sequamur. Denique non iuxta nostra uel merita uel demerita metimur, sed iuxta uerbum promissionis illius gratuita, Hunc affectum bona pars mortalium, curis, uoluptatibus, & ambitione praepedita, ut habet parabola de inuitatis ad coenam negligit, maxima autem pars suis iusticijs, et operibus a deo fident, ut per illa non tantum sibi, sed et alijs regni dei ingressum pollicantur, adeoque ut uendant sua merita, a quibus cauendum tanquam rapacibus lupis, toties monet dominus, itidem & apostoli, quippe qui simplices pestifera meritorum persuasionem, a Christi fide diuellunt, suisque iusticijs, id est, panno menstruo polluto, in niti docent. Ut non sit mirum Esaiam prauidisse paucissimi mos euangelio, id est, diuinis promissionibus se toto corde, citra ullum operum respectum submissuros.

Luc. 14.

Esa. 64.

Psal. 18.

IN OMNEM TERRAM.

Exiit, inquit, non autem peruenit, quia fortassis adhuc multae erant insulae, & regiones, ad quas Euangelij praedicatione necdum peruenerat, suo tamen tempore peruentura. Quemadmodum Paulus uentus est uerbum dei loqui in Asia, uocatus autem est in Macedonia. Hic ad Colos. dicit Euangelium in uniuerso mundo fructificare, & omni creaturae, quae sub caelo est, innotuisse, non

Act. 16.

H. simul,

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

simul, sed à suo cuiusq; tēpore, iuxta ordinatissimā dei, oīa secundū consiliū uoluntatis suae operauis, dispensationē. Ait enī: Et prādicabitur hoc euangeliū regni in toto orbe terrarū, et tūc ueniet consummatio. Matth. 24.

SED DICO.

Ostendit Paulus superius Israëlē cecitatis suae prae texere nō posse, quod de saluatore nostro nō audierint. Nūc quod eū etiam nosse potuissent, quemadmodum ait
 Io. 4. Nicodemus: Rabbi scimus quia à deo uenisti magister. Et multi, inquit, ex principibus credebant in eū, sed propter phariseos nō confitebātur, ne absq; Synagoga fierem. Excacati autē partim malicia, partim inuidia, de gentiū salute concepta, dum malunt gentibus inuidere, quā illorū fidē emulari, partim autē humano pudore, dū plus diligunt gloriā hominū, quā dei, id quod duorum prophetarum testimonio astruit.
 Esa. 65.

TOTO DIE EXPANDI.

Id est, certauī benefāctis semper cum incredulis, ac bla sphemis in Beelzebub me eijcere d. aemonia blasphemantibus. Luc. 10. & Samaritanum esse, & demonium habere dicentibus. Io. 8.

C A P V T XI.

DICO IGITUR, NUM REPVLIT deus populum suum: absit, nam & ego Israēlita sum &c.

Conclusit ea. superiori prophetarum testimonijs inuenitum

AND. KNOP. INTERLRAETATIO.

uentum à gentibus deum. Israëlī autem frustra beneficia exhibuisse, nimirum incredulo, & contradictori, ne totam gentem quis putaret abiectam, occupatione rem diluit, docens suo, ac ueteris historiae exēplo deum suos, quos paucissimos, & nulli, nisi uni sibi cognitos in mundo uel corruptissimo semper habere. Simile quippiam iā aliquot seculis factū, nemini dubiū, ut cū totus mundus penē, abominatiōe desolationis in loco sancto stantē adorarit, genuq; curuarit, immo ad spurcissimorum pedum oscula etiā imperatores procubuerint, electos suos ab hoc errore deus praeferuauerit, aut certe ad ueritatem traxerit, Est itaq; consolatio per exemplum.

IMAGINI BAAL.

Baal idolū erat Accaron, cuius zelo Iesabel dei prophetas fecit occidi. Alio noīe Beel phe gor seu Baalpeor. Erat autē idolū Priapi autore Hiero. in Esa. ca. 15.

QVOD SI PER GRATIAM.

Enthimema est, id est, silogismus imperfectus, docens pugnantia esse gratiam & meritum, illaq; nos sola seruari. Simile ad Ephe. 2.

DEDIT EIS DEVS.

Explicuit prophetae sententiam additis nonnullis de suo. Compūctio autē hic in malum sumitur, ueluti cū alienae felicitatis dolore quis compūgitur. Sicut iudaei in miraculis & doctrina Christi, increpa, inquit, discipulos tuos, & postea in gentium salute. 1. Tess. 2.

H 2 Vertatur

Condemnatio iudeorum atq; adeo oīum qui sequuntur euangeliū

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

VERTATUR MENSA ILLORVM.

Mensa, ex qua iudæi enutriti sunt, & de qua vitæ panem comederunt, lex est et propheta, quæ illis in laqueum fit, captionem, & offendiculum, dum Christum, in quæ
 10.5. ceu scopum omnis scriptura diuina tendit, non recipiunt, sed alium quendam sibi pollicentur, qui promissiones diuinas spirituales, carnaliter exhibeat, cū Christus nos cælestibus benedictionibus erat locupletaturus, fit & laqueus prædicationis euangelij omnibus impijs, quod ex illo non emendentur, sed occasionem peccandi sumant, ut fiat eis odor mortis in mortem, sicut pijs odor uitæ in uitam 2. Cor. 9.

ET TERGV M ILLORVM.

Tergum iudæorum maximis seruitutis oneribus præ
 Esai. 57. nitur, Nimirum peccati & legis, quæ si uellent per fidem
 Rom. 10. in Christum deponerent, in quo posuit deus omnium iniquitatem nostram. Et qui est finis legis ad iusticiam omnimodam credenti. Hæc duo sequitur tertium onus multo miserrimum, afflictæ scilicet conscientie, quod nunquam finit eos erecta mente ad deum contendere, sed semper metu seruili aspectum eius fugere. Horum autem onerum symbolum est hæc externa seruitus, qua ceterorum nationum principibus sunt subiecti, quæ admodum domino repudiato dicebāt ad Pilatū. Nō habemus regē nisi cæsarem.

NVM IDEO IMPEGERVNT.

Repetitio est questionis superioris, cui respondet
 apta

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

apta causa à fine.

SALVS CONTIGIT.

Hinc Paulus reiciemibus & blasphemantibus uerbū domini Iudæis. Vobis, inquit, oportebat primū loqui uerbum dei, sed quoniam repellitis illud. Act. 13.

AD AEMVLANDVM.

Dū enim uident Iudæi tantas bonitatis diuitias in gentes deum effundere, quibus nihil ex promisso debebat, & ipsi fiducia concepta, tanto magis sibi id de eo pollicentur, quibus facta est promissio quam gentes, quibus sola misericordia est salutis occasio. infra ca. 15.

DIMINVTIO ILLORVM.

Sensus est: Si Israëlitarum incredulitas, & defectio, tam prospere cessit gentibus, ut per illorū cecitatem reciperent Euāgelium, quāto magis eorū cōuersio est gentibus salutis futura. Annotabis ut diuina sapiētia oīa suauiter disponat, etiā res pessimas in optimū exitū cōuertendo. Quid enim lacrimis dignius, quā eos, quibus salutis promissio facta est ab ea excidere? At casus ille multitudini gentium fuit ansa recipiendi Euāgelij, Quæ admodum nō uno in loco prodidit Propheta. Adeoq; patriarcha Gen. 49. Et Matth. 8. ipse dominus. Multi ab oriente, et occidente uenient.

VOBIS ENIM.

Apostrophe est ad gentes, quarū cū erat apostolus, ut hic, et 1. Timo. 2. & alijs in locis cōfiteretur, et ex actis discimus, dicit se adniti, ut gnauiter obeundo, commissum

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

munus, illustrius illud reddat, Hortatur ne gentes auersentur
Act. 22. tur Israëllem suo tempore ad dominum reuersurū. Pro-
inde sensus est: Vobis gentibus ministeriū meū fideliter
præsto, ut æmulatione uestri inuitem Israëlitas.

ET SALVOS REDDAM.

Cura de salute Iacob et Esau prædestinatos ad uitā perire nō posse, re
proximi. probatos seruari nō posse, & præscientiā diuinam, qua
Ephē. 1. oīa deus facit iuxta consiliū uoluntatis suæ, tanis scri-
pturarū argumentis astruxit: Hic tamen iterū loqui uide-
tur, quasi humanus conatus etiā quicquā ad rem facere ui-
deatur, Nimirū ut doceat nos etiā erga reprobos affectū
fraternū, & industriā nostram, pro uiribus, exhibendam
esse, quemadmodū ipse dominus pro crucifixoribus suis

Phil. 1. orauit. Et Philipenses hortatur Paulus, ut adiuuent de-
certantē fidem euangelij, cū utiq; illud humanis præsti-
dijs nō egeat, sed ut industriā & conatū nostrū require-
re deum doceat, præsertim in ijs rebus, in quibus salutis
Rom. 12. negociū agitur, Hinc infra cū qui præest in diligentia uult
præesse. Quemadmodū & de se ait, incumbēs mihi cu-
ra quotidiana omnium ecclesiarū. 2. Cor. 11. Discamus igi-
tur & nos gnauiter præsidere ijs, ad quæ deus nos uoca-
uit, quantumuis ea abiecta uideantur in oculis hominū.

Deus non opus, & officium, sed fidem, & affectum pen-
sat. Patriarcharum uidetur, in oculis carnis, abiectissima
conditio, nempe pascendorum pecorum, at illa plus deo
proba

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

probata est, quā illa speciosissima hypocrisis scribarū
& phariseorū, infinita sacrificia, et orōnes prolixas mul-
tiplicantū. Stat enī snia: Doīe oculi tui respiciūt fidē. Hierē. 5

SI REIECTIO ILLORVM.

Sensus est: Si reiectis illis tam immodice liberalis fuit
deus in gētes, q̄to liberalior in iudæos futurus est, si eos
assūpserit. Erit enī assūptio illorū uelut uita ex mortuis

QVOD SI PRIMITIAE SANCTAE

Duplici similitudine proposita. Mole, id est, farina
oleo cōpersa, & arboris docet posteritatē Patriarcha-
rū, ob natiuam patrū pietatē, facile ad fidē conuerri pos-
se: Si modo succū radicis, id est, fidē patrū combiberint,
quē si nunquam biberint exarescūt, exciduntur, desinunt
q; esse ramū, id est, eorū posteri, quemadmodū dominus
apud Ioan. Vos, inquit, ex patre diabolo estis. Io. 8.

TV VERO CVM ESSES.

Oleaster syluestris & sterilis est olea, qua idolatras
gētes significat pinguedinis spūs Christi nō participes,
& ob id tantū spinas, et tribulos uitiorū germinātes, nec
enim arbor mala fructus bonos potest facere.

ECCE IGITVR.

Docet apostolus contēplari opera dei quādamodum
nō uno in loco propheta, ut Memor fui operum domini,
quia memor ero ab initio mirabilū tuorū, et iterū: Me-
mor fui dierū antiquorū, meditatus sum in oībus operi-
bus tuis. psal. 142. & Memor fui iudiciorum tuorum a se-

culo domine. Psal. 118. Econtrario autem. Ve qui surgitis inquit, mane ad ebrietatem sectandam, & potandum usque; ad uesperam, ut uino aestuetis, opus autem domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Vaticinium
Esa. 5. um nimis uerum temporibus nostris, presertim apud aulicos proceres, ad quorum tamen amentiam etiam illa mundi lumina, id est, sal infatuatum & insulsum, mire conuenient, imò ipsi in primis sunt qui uinea domini abusi à propheta cōdemnātur, qui nō uinea sed sibi cōsulunt.

NON ENIM VOLO.

Confirmatio est argumenti superioris. Speramus autem propitio deo hoc Pauli uaticinium propediem complendum, cum haud obscura iudicia quotidie cernamus. Nempe resuscitari linguarum donum haecenus consopitum, Energiam suā ostendere euangelium, penē obliteratum, & maximam populi partem sitibundo spiritu uerbum dei amplexari, praeter paucos aspides surdas, id est
Iob. 27. scribas & hypocritas, serpentum genimina, quibus frustra uiuum dei uerbū personat. Quippe qui toti sunt stupidi, & talpis caeciores. Qui dicunt domino, Scientiā ueruarum tuarū nolumus, & Nolumus hunc regnare super nos. Qui filij sunt mendaces, nolentes audire legē dei, qui dicunt uidentibus, nolite uidere, & aspicientibus, nolite aspiciere nobis ea que recta sunt, loquimur nobis placentia, uidete nobis errores, auferte à me uiam, declinate à me semitam, cesset à facie nostra sanctus Israel. Sup
Ioan 8. quos

quos ira dei in finem usque; peruenit, ut impleant peccata sua semper, & in peccato suo moriantur. Idem iudicium manet caecos mundi principes, qui cōueniunt aduersum Ioan. 8. dominum, & aduersum Christum eius. Reuersionem Iu Psal. 2. deorum ad fidē praedixit & Oseas cap. 3. & Asarias. 2. Para. 15. Et ante utrumque; Moses Deut. 4.

ADVENIET EX SION.

Adduxit hoc testimonium iuxta septuaginta, in uerbo & de suo addidit, cū abstulero peccata eorum. Quo explicauit uocem à propheta posita diathece, id est, testamentum, quod Hebraeis sonat foedus. Per testamentū ergo iam tum incarnatio, & mors filij dei, adeoque; & iustificatio nostri sub cōpēdio significabatur, cū deus mori nequeat, et testamentū nō nisi testatoris morte cōfirmetur. Heb. 9.

NAM DONA.

Sensus est: Semel donata electione hereditatis suae patribus deus sine dubio eam praestat, ijs quos praesciit, nec paenitudo habet locum in eo, etiamsi indigni uideantur ij, quibus promissio facta est: Electio enim digna est. Promisit autem hereditatem omnibus posteris Abrahae, quae & praestabit, modo illi reijcere desierint.

O PROFVNDITATEM.

Exclamatio est ad huius consilij dispensationem pertinens, qua factum est, ut gentes haecenus prophanæ, ac suis uijs ingredi permixtæ, subito ad Euangelij gratiam uocatae sint. Iudaei autem, quibus ea fuerat promissio facta,

IN EPISTOLAM AD ROMANOS

Act. 14. *Et, ob perfidiam, ab eadem excidere. In tam incompre-*
hensibilibus dei iudicijs exclamat Apostolus, quod nullam u-
leat operum dei scrutari rationem, ut ait propheta. Proin-
 Eccle. 3. *de rebus ea adorauerimus, quam scrutati fuerimus, dicē-*
tes: Iustus es domine, et rectum iudicium tuum.

QVIS ENIM COGNOUIT.

Loci sunt Sap. 9. Esa. 40. et 1. Cor. 2. capitibus.

C A P V T XII.

OBSECO IGITUR VOS FRATRES, per miserationes dei, ut prebeat
 tres, per miserationes dei, ut prebeat
 corpora uestra.

Disputationi de peccato, lege, gratia, et electione, lo-
 cum paræneticum, adeoq; et moralem subiicit, quod nus-
 quam non facit, idq; propter carnales, qui gratiæ prædi-
 cationem, et fidei libertatem, peccandi putant esse licen-
 tiam: cum fides eius nature sit, ut mortificet peccandi af-
 fectum, modo ficta non fuerit, et mortua historie opinio.
 Continet autem hic locus Christianorum morum institu-
 tionem, et quomodo carnem spiritui subiiciamus, Nam
 uindictatur nec adhuc perfecta est iustificatio nostri, dum
 caro necatur, spiritus augetur, ac renouatur de die in di-
 em. Notabis etiã, quam longe diuersa bona, ut aiunt,
 opera doceat, quam spermologi nostri, qui præter regu-
 las, rosaria, missas uotiuas, dulces benedictiones, et ani-
 les orationes, quibus animas ex purgatorio redimant, id
 est, seipos inferis deuocent, nihil norunt sonare. Præ-

terca

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

terea obsecro ait, non impero, mando, aut simile, quo le-
 gis et euangelij discrimen indicat. Lex enim minando præ-
 cipit, Euangelium cum mansuetudine allicit. Percutit et Epi-
 scoporum tyrannidem, qui nihil mansuetum et Christianum, sed
 tantum diras, execrationes, anathemata, et fulmina sonare
 norunt, sed districte, sic enim aiunt, mandantes, pro-
 fundissime obliuisti illius. Reges gentium dominantur eo-
 rum, et non dominantes aduersus clerum. Lu. 22. 1. Pe. 5.

VIVENTEM.

In lege pecudes, iuxta temporis rationem, offerrebat, nunc nos ipsos deus postulat, pro quibus redimendis occubimur, non ut nos ipsos mactemus, sed prauos affectus mortificemus, quæ ratione prædita est hostia, quæ unã à nobis exigit deus, quæ uere comunione spiritus eius est sanctificata, adeoq; illi gratissima.

ET NE ACCOMMODETIS UOS AD FIGURAM.

Seculi ac mundi appellatione in scriptura, accipiendi sunt homines impij, qui uitæ suæ rationem ita institunt, ut non uideantur in cælum aspirare, sed hic patriam habere. Proinde in rebus mundi sapiunt, ipsiq; afficiuntur, iudicium carnis tantum sequentes, cælestium ac spiritualium mundi prorsus ignari. Hinc Christus regnum suum negat esse de hoc mundo. Affectum, et id genus hominum, spiritum 1. Cor. 2. huius mundi appellat apostolus. Vult igitur, ut nouatis per spiritum dei, uerbumq; euangelicum, sensibus, alterius funus iudicij atq; mundus hic, nempe non iuxta affectus nostros

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

nostros. sed dei uoluntatem omnia estimantes. Nam ple
rūq; gratissima deo sunt illa, quæ iudicio carnis nostræ uis
dentur molestissima, qualis est affectuum mortificatio.

Matth. 6. Deinde ut nos nihil ad deo afficiat, atq; illa quæ fidei sunt
et pietatis, ut primum queramus regnū dei, et iustitiam
eius: deinde posteriorem curam corpori impendamus,
cum mundus e contrario faciat in rebus caducis, supra
modum sapiens in his quæ ad deum spectant, truncis est
stupidiior. Mūdi ergo uocabulum in affectibus magis est
quàm externis, ut in mundo simus, quā diu nos res mūdi
afficiāt. Similiter intellige de nō in mūdo esse. Ioā. 17.

VOLUNTAS DEI.

Voluntatem dei nihil nobis exactius ministrat, quàm
diuinæ literæ adiutorio spiritus reuelatæ. Quam nisi co
gnoueris, ac iuxta eam uitæ tuæ rationem institueris, su
perstitiosus es et impius, etiam si tibi seraphicus uidear
is. Sin autem illam secutus fueris, in pietatis studio, deo
gratus es, et probaris, etiam si impius et stultus in ocu
lis carnis uidearis. Nihil enim agnoscit deus, nisi quod
Matth. 15. prodidit, frustra illum colunt quotquot traditionibus ho
minum seruiunt, ut est bona Monachorum et Sacrificiu
lorum colluies, qui si consultum sibi uellent, hunc atq;
similes locos scrutarentur, quod deus misericordiā uult
et non sacrificium, scientiam sui, non orationes longas,
regnū internū, non externos pretextus.

QVOD BONVM EST.

Hæc

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

Hæc tria genere neutro legere Augustinum et simili
liter Ambrosium annotat Eras. ut non ad uoluntatem,
quemadmodum uisum est ueteri interpreti, sed ad om
nia illa, quæ præmissa sunt referantur. Nempe ut nostra
ipsorum corpora deo exhibeamus, ut nō conformemus
nos huic seculo, sed simus per spiritū nouatis animis, p
bantes quæ sit uoluntas dei.

DICO ENIM PER Gratiam.

Quam modeste loquitur Apostolus autoritatis sibi à
Christo traditæ mentionem faciens, quam non à Christo
sed alio quopiam, et longe dissimillimo, emptam plenis
buccis crepāt et iactant lupi nostri. Ut sit, Dico, hoc est
rogo quidem, et iubeo, sed non citra autoritatem, sed
et per gratiam mihi datam. Gratiam autem uocat functi
onem apostolicam, Euāgelium inter gentes euulgandi
ut ad Ephes. 3. et aliquot compluribus locis est cernere.
Quod eā non emerit, aut se ipsum ingesserit, sed gratis
per munificentiam diuinā ad eā sit uocatus.

VT MODESTVS SIT.

Ordo est, Quisq; sentiat de se, ut cuiq; deus partitus
est mensuram fidei, ut sit modestus et sobrius. Arrogan
tiam in primis uult arcendam, ne, qui opibus aut donis
præcellunt, plus cæteris sibi tribuendum putent, Cū do
ctes, quantum uis tandem magnæ sint, dei sint, quas ille nō
merito humano, sed sola fide communicat, non ad fastum
aut tyrannidem nostram, sed ut in communem omnium
tilui

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

utilitatem eas conferamus, Huic sanctissima doctrina, & eis, qui hodie sedes apostolorum occupant, tantum convenit quantum luci & tenebris, Christo & Belial, iusticie & iniquitati. Cum aures habeant Reueren. patres, ac domini tam molles, ac delicatas, ut uerbis quantumuis magnificis, & splendidis non tamen illis satisfeceris, quin semper splendidi diora sitiunt, neque id sane mirum, cum functione, aut potius tyrannide sua ab eo emerint, qui frontem blasphemis plenam habet, et meretricis erubescere nescientis, qui supra omne, quod deus dicitur effert sese. Quid igitur mirum si eius farina sint, & apostoli illius, contingatque dignum patelle cooperculum?

QUEM AD MODUM.

Pulcherrima, & satis apposita similitudine docet quo modo affecti debent esse, erga se mutuo Christiani, qui unum habent caput Christum, suntque omnes alter alterius membra in uno corpore ecclesia, quemadmodum uberius profertur ad Corinthios. Nimirum quo pacto affecta sunt membra erga se mutuo in corpore, uel tuo, uel animantis cuiusuis. Oculi quantumuis nobilis pars corporis, non sibi unis sed toti corpori uident, non aspernantes uel infamam corporis partem. Itidem qui dotibus precellunt, non sibi inde placeant, quas consecuti sunt ad subleuanda membra inferiora, que si spreuerint, aut laeserint, totum sanctorum corpus ledunt, ipsum etiam Christum, Quid inquit, Paule me persequeris? adeoque deum ipsum, quemadmodum ait Samueli,

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

eli: Non te, inquit, sed me abiecerunt, ne regnem super eos. Qui ergo uni capiti Christo omnes indissolubiliter sumus connexi, id quod corporis ratio dicat, capiti nostro, adeoque membris omnibus prestemus obsequium. Soles enim, si uertex tuus impetitur, si manum non potes, saltem tergum obuertere percussori, ut saluum caput obtineas. Offeramus & nos, si domino sic uisum fuerit, hodie pro gloria capitis nostri momentaneam hanc uitam, quam gloriam Romanus lupus suo nomine obscurauit, se petram, se uicarium Petri, capitumque ecclesie impudensissime me memiens, Bene quidem uicarius, nam uicem absentis obit ille. Futurus erit nobiscum per uerbum euangelicum & spiritum suum, usque ad seculi consumptionem ipse Christus, at postquam relicto Euangelio eius, humanas constitutiones sumus complexi, elogauit se ille a nobis, sedetque euulso ex hominum cordibus Euangelio, in templo dei abominatio desolationis, ut plurius sit eius mandatum uiolasse quam dei. Hic pro ipsius capitis gloria, membrorumque nostrorum salute, que ubique hodie, ob euangelij predicatio non persecutionem sentiunt, pro uiribus decertemus.

HABENTES DONA, Iuxta gra.

Prophetiam donum interpretandi sacras literas uocat quemadmodum ex. 1. Cor. 14. discimus. Portionem, inquit, si dei, ut uidelicet intelligamus, eo donum esse maius, quo fides nostra fuerit ite grior, et diuinis literas imo singulos eorum apices, tamquam mera oracula obseruemus, ex osculemur & ad o

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

Et adoremus, mera esse numina scientes, etiamsi intellectus
 ei consequi non dabitur. Reuelat enim Christus per spiritum
 suum, cuius, quantum, et quando uult. Si alij, inquit, fuerit reuelatum, prior taceat. Est ergo propheta, sed ita, ut sit propheta similis fidei, et scripturae, nec ponderata humanis rationibus, nec torta ad humanum affectum, iuxta illud: Si quis loquitur quasi sermoes dei loquatur.

SIVE MINISTERIUM.

Ministerium uocat diaconorum officium, illi enim erant
 Act. 6. praefecti ecclesiae rebus dispensandis, ut acta indicat. Nunc
 et ministerium in hypocrisim degenerauit, et res ecclesiae
 ociosum, et ignauum sacrificulorum, monachouum et monachorum
 uulgus absumit, qui inde uentri seruiunt lasciuuntque, unde uiduus
 et pauperes sustentatum oportuit. O tempora nostra.

SIVE QUI DOCET.

Aliud est docere, aliud exhortari, Nam doctrina spectat
 ad imperitos, Exhortatio autem ad peritos, ne in officij
 pietatis torpeant. Vtrumque oportet esse in Euangelio
 Tit. 2. praecone, quem admodum ad Titum. Haec loquere, inquit,
 et exhortare. Augustinum inuenimus disputando, et docendo
 acriorem fuisse. Hieronymum adhortando uehementiorem.

IN SIMPLICITATE QUI PRAEEST.

Similiter dominus Matth. 6. te autem faciente eleemosinam,
 nesciat sinistra, quid faciat dextra, Hoc est, eo animo opus

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

mo opus, exequare, adeoque in eo nihil tuum quaesieris, sed tantum dei gloriam, ac fratris opem, perinde atque ipse id ignores, In hoc peccant quotquot perpetuas, ut aiunt, memorias sibi relinquunt, uel in missis, aut in horis, aut templis fundatis, qui dum inanem uocum, aut campanarum strepitum in oculis hominum captant, et memoriam hic quaerunt, in obliuione coram deo sunt, qui uetuit nos tuba canere, aliquid illius dignum oculis acturos.

INDILIGENTIA.

Nam dominus requirit sanguinem animarum eorum, quibus praesumus de manu nostra. Proinde Apostolus, Contestor, inquit, uos omnes quia mundus sum a sanguine omnium uestrum. Non enim subterfugi, quo minus nunciarem omne consilium dei uobis. Proinde hic iterum annotabis Ezech. 3. quale iudicium maneat caecos speculatores nostros, canes mutos, non ualentes aduersus Sathanam concursus latrare. Esa. 56.

DILECTIO.

Sic Ioannes: Non diligamus uerbo, et lingua, sed opere, et ueritate, et ibidem. Qui habuerit substantiam huius mundi etc.

QUOD BONUM EST.

Bonum, et malum, annotante etiam Eras. hic non ad personam, sed ad rem sunt referenda, ut bonum candidum significet, malum autem sinistrum, et ipsam turpitudinem.

PER FRATERNAM CHA.

Græce est: Philadelphia, quo uerbo, inquit, Philippus
 1 frequenter

IN EPISTOLAM AD ROMANOS

frequenter utuntur Apostoli, pro studio, et amore Christianorum inter ipsos mutuo. Nunc personati quidam hypocritæ ad se solum hoc nomen spectare uolunt, quod similibus plumis tegantur, contra Euangelicam, et apostolicam doctrinam. Omnes, inquit, uos fratres estis. sed sicut falso hoc nomen sibi usurpant, ita nihil minus habent inter se, quam affectum fraternum, cum liuore, odio, uolentia, inuidia, obtractationibus adeo sunt pleni, ut nihil supra, ut uere de 2. Tim. 3. eis prædixerit Paulus: Speciem quidem pietatis habentes, uirtutem autem eius abnegantes.

SPIRITV FERVENTES.

Spiritu feruentes sunt, qui motiones spiritus Christi, nunquam non, ad aliquod bonum agendum extimulantis, sed uolo obseruant, monitaque integre obeunt. Hinc et alibi. Spiritum, inquit, nolite extinguere. Econtrario, qui internos illos motus negligunt tepidi dicuntur, quos solet dominus euomere, ut comminatur Apocalypseos tertio.

TEMPORI SERVIEN.

Vetus interpretatio habet domino seruientes, quod commutatum ab aliquo putat Eras. Quod tempori seruiemus uidetur magis philosophicum esse quam apostolicum dogma, et uasificem sapere, et ob id Keros, id est, tempus, in Kyrios, id est, dominus commutatam, Vtrunque satis conuenit, Nam tempori seruimus, dum quicquid incommodi pro tempore incidit, boni consulimus, spe promissa freti, Domino etiam seruientes satis consonat, cum toto capite nihil

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

nihil aliud optat, nisi ut uerum domini cultum depingat, SPE GAUDENTES.

Optissime subiungit post seruitutem domini spem, Oes enim, qui uolunt pie uiuere, patiuntur persecutionem. Pro 2. Tim. 3. inde monet propheta: Fili accedes ad seruitutem dei, sta in timore, et iustitia, et prepara animam tuam ad tentationem. Eccle. 2.

PRECATIONI INSTANTES.

Obseruabis ex hoc loco, ut Christiana oratio non sit alligata, uel tempori, uel loco, uel personæ, uel uerbis, sed solum respicit necessitatem, ut nihil agant, qui certum genus hominum, ad certas preces obligant, Solum necessitatem respicit oratio Christiana, qualibuscumque uerbis facta, modo mentem, et affectum tuum aperueris, prima itaque causa oraturus esto, ut habeamus certam, et urgentem causam, cur precemur, quales quotidie multas, ac nouas offert occasio. Sentis te incredulum, id quod nunquam non facis, ora cum Apostolis, ut dominus tibi adaugeat fidem, Postula autem nihil hesitans in fide credeque te exaudiendum ob nullam causam præter diuinam promissionem. Amen, inquit, dico Ioan. 16. uobis, Si quid petieritis patrem etc. Et petite et accipietis. Exaudiendum autem, quando deus uoluerit, qui est ad Luc. 11. iutor in opportunitatibus in tribulatione. Habe in oculis tuis proximum tuum quotidie delinquentem, et miserabilem hunc statum ecclesie, seruitute ægyptia duriolem, Sine intermissione, inquit, orate. 1. Thesa. ult. et dominus, oportet semper orare. Quod non ita accipiendum, ut psal-

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

mos, & preculas laborum strepitu toto die recenset, id quod uetat Matth. 6. Orantes nolite multum loqui, sed fide affectu, & seruenti desiderio semper ad dei misericordiam suspirandū. Quis enim uel in medijs occupationibus & laboribus nō potest dicere: Deus propitius esto &c. At hac oratione breui uerbis, prolixa spiritu, descendit ille iustificatus in domū suam. Econtrario scribis & phariseis, infinitas orationes multiplicauibus, horredū illud Ve dominus comminatur.

Matt. 23.

NECESSI. SANCTORVM.

Hoc monitum uere apostolicū, quod unum cōmendat Gal. 2. runt Paulo apostoli Hierosolymis, nempe ut pauperum memor esset quod & sollicitē, pręstitit, Nostri personati Episcopi nō tantū nō faciūt, sed etiā faciētes ridēt, interrim tēpla auro & metallo munita extructes, equos, satellites, & quid tandem non alentes, Tota sex papistica factionis inde lasciuit, & otiat, unde pauperum inopia subuentum oportuit.

HOSPITALITATEM SECTANTES.

Hospitalitas, id est, comis & propensus erga aduenas, affectus, etiam inter uirtutes, quę in Episcopo luce debent connumeratur. 1. Timo. 3. Hebr. 13.

BENE LOQUAMINI.

Gręce est: Eulogite, quod uetus interpres benedicite transtulit. Nimirū ut ijs qui nos ob uerbum, & confessionem eius insectantur, resipiscētiā precemur, quemadmodum

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

modum de Domino, ac Stephano legimus, nec diris deo ueamus a quibus sumus lesi, quemadmodum uulgus facit iniuriam ulcisci non potens. Est & satis consona Eras. translatio, ut bene loquamur, id est, uerbis comibus, & amicis eos erroris sui moneamus, ne durius exacerbati peiores euadant. In hoc autem, & similibus monitis deficit lumen nature, id est, ratio humana, quę ita sentit: Iudice me fraus est concessa repellere fraude, & tu quoq; fac simile &c. Qui ergo nimium ei hic innitur, nec lumē gratię, id est, uerbum Euangelicum ei pręfert, sciens omnī certitudine certius deum fallere non posse, nec iniusta optare, in densissimas labitur tenebras, & zelum scientię, ut iudicio carnis suę excæcatus lumen iudicet tenebras, & sapientiam stulticiam, & econtrario. Proinde hic relicto iudicio nostro, oportet sequi eum, qui ait: Ego sum lux mundi. Qui cum malediceretur non maledicebat. Per talem enim stulticiam crucis placuit deo sal uos facere credentes. Ioan. 8. 1. Pet. 2.

GAUDET CVM GAUDENTIBVS.

Christiana charitas, quę omnia membra mutuo amore connectit, oīa facit cōmunia, siue prospera, siue aduersa, 1. Cor. 12. ut si unū patiat, condoleant omnia, & si unum glorificetur, congaudeāt oīa, qui uere Christianus affectus, quę hic ex nobis desiderat Apostolus, in nobis sopitus est, quę admodū de piculosis nostris tēporib; dñs prędixit. Mat. 24. Qd' abūdāte iniquitate refrigescet charitas multorū.

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

EODEM ANIMO ALII.

Act. 4. Hunc affectum, quem hic depingit unitatē spiritus ad Ephe. appellat, eam autem facit fides, Quae facit unanimes habitare, in domo, ut habet psalmus. Et in acti: Multitudinis credentium erat cor unum & anima una. Illa enim non ceremonijs, non opibus, non genere, non conditione, non honoribus, nō uestitu, aut esca, sed uno Christo metitur omnia, quem abunde scit sufficere ad iustitiā. Extra fidem aut oīa sunt superstitiosa, & rixosa quia suum cuiq; pulchrū, quemadmodum in illis uersicoloribus est cernere quorū semper uult uideri alter altero melior, id est, superstitiosior, & suū quisq; ordinē sanctum iactat. Si qui aut ex illis consensiat hic affectus carnis est, non spiritus, quippe qui ob rem externam fit.

NON ARROGANTE.

Et hoc ad animi affectum refertur, Nam ubi aliquis de se, ac suis magnifice sentit, alios fastidiat necesse est. Proinde uult ut uiles simus in oculis nostris.

SED HUMILIBVS.

Humiles hic dicit non modestos, sed humilis sortis homines, ueluti pauperes, ignobiles, indoctos, plebeios, quibus nos accomodamus, ubi suae quisq; magnitudinis oblitus, descendit ad affectus inferiorū, id quod mira diligencia multis in locis inculcat Paulus, haud ignarus ex hoc fonte maximas uitae pestes scateri. Hunc affectum si quaras ab alijs, quorū haec inculcare uulgo intererat, eius

AND. KNOP. PRAELECTIO.

tius aquam ex pumice, aut sanguinē ex culice eliceas:

NE SITIS ARROGANTE.

Grace est Phronimi, quod uetus interpres sapiētes reddidit, non qui uere sapiant, sed qui parum modeste de se sentiāt, melioresq; se putent, quā ut cuiq; cedant. Hinc et mox uindicta subiungitur, ad quā ita affecti sunt & pro pēsi. Talē aīm dñs, similitudine pueri proposita, et lotio Math. 18. ne pedū ex discipulorū cordibz euulsi. Discite, inquiēs, à me, quod mitis sū & c. Et. Reges gentiū dominātur ead- Ioan. 13. rī, nō sic erit inter uos. Nō uult Christus suos agere prin Math. 11. cipes, neq; potestātē exercere in ouiculas, sua morte as- Luc. 22. fertas. Videāt proinde cuius uices agāt proceres nostri infulati, nedū principis, id est, domini, & Episcopi, id est ministri, & dispensatoris munia prodigiose commiscēt, 1. Cor. 4. neutrum horum bene praestent. Non enim agnoscet Christus successores Apostolorum, nisi ministros, qui reges & principes eos esse uetuit.

MALVM PRO MALO.

Idem praescribit dominus: Ego dico uobis ne resistatis Matth. 5. malo, sed qui impegit alapam in dextram tuam maxillam & c. Quo nihil aliud uult, quā ut animi & affectibus simus tolerantibus, equalibusq; ut non tantū illatam iniuriam, aut conuitiū feramus. Id enim uocat Apostolus in faciem cedere, sed & laturi si quid grauius inferatur, 2. Cor. 11. uilioremq; habeamus iniuriā, quam ut propter illā cōmune charitatis vinculū soluatur. Hoc aut praeccepto lex pu

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

niendi fontes non prohibetur, hic enim de priuata cuius
q; iniuria agitur. Punitio autem somnium ad magistratus
spectat, qui gladium portant ad terrorem malorū, & lau-
dem bonorum. Hinc & Petrus Ananiam punituit, & He-
lias sacerdotes Baal occidit, & Prophetæ passim mala
imprecantur populo ob impietatis crimin.

PROVIDE PARANTES.

Matth. 5 Sic dominus, Luceat lux uestra. Et sine offendiculo
1. Thes. 5 estote, & Iudæis & gentibus, & ecclesiæ dei. Et ab om-
1. Tim. 5. ni speciem mala abstinete, & ad Timotheū nullam uult oc-
casione[m] dari aduersario.

SI FIERI POTEST.

Hanc partem ad præcedentia refert, nam sequentia si-
militer habent suam, idem pollentem, quantum in uobis
est, in utroq; autem ostendit rei difficultatem. Sunt enim
nonnulli adeo peruersi iudicij, ut etiam honesta in partē
sinistram torqueant, qui suo reprobo sensui sunt relin-
quendi, quemadmodum dominus ait de phariseis: Sinite

Matth. 15. inquiens, illos, cæci sunt, & sunt qui oderunt pacem, ut
Psal. 119. habet psalmus, qui gratis amicum ueritatis impugnant.

Proinde utrunq; adiecta particula mitigat.

CARBONES IGNIS.

Hebræo idiomate, annotante etiam Eras. dixit, quem
admodū filius perditionis pro filio perduto, mammona
Pro. 27. iniquitatis pro iniquo. Vult enim apostolus uri ac tāquā
mortuum carbonem a uiuo inflammari, benefactis uideli-
cct

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

et estuantissime charitatis operibus inimicum, ut obru-
tis: beneficentia pudefiat, confundatur & respiscat, ac
tandem ex inimico amicus euadat.

NE VINCARIS A MALO.

Bonum & malum hic nō ad personam, sed ad rem re-
feruntur, ipsum uidelicet benefactum aut iniuriam. Pro-
inde uincitur à malo, qui prouocatus iniuria non tempe-
rat animo, sed ad retaliandam iniuriam adducitur. Vin-
cit bono malum, quoniā malefacta benefactis recompen-
sans, efficit inimicum respiscere, dum sibi ipsi indigna-
tur adeo & se errasse, quod nos læserit agnoscit ille. In
his autem ac similibus, sanctissimis mandatis (ex quibus
scholæ mendacissime & impiissime consilia nobis facere
meretrico fronte non erubuere) ratio deficit, iudicium
carnis delirat, Proinde solius spiritus iudicio ac palato
hec sapiunt, qui fide lumē gratiæ Christum sequitur, qd'
qui fecerit, non aberrabit à uia, sed habebit lumen uitæ,
etiamsi millies stultus huius mūdi sapientibus uidetur,
Proinde captiuus in his ac similibus fides intellectum tu-
um in obsequium Christi ne tuum iudicium sequens, in
tenebras impingas, & da gloriam deo cum propheta di 2. Co. 10.
cens. Iustus es domine, & rectum iudicium tuum, ne spe-
ctes quæ uidentur, quia illa transeunt, sed quæ non uide-
sq; iuntur, æterna, Memento deum fidelem esse, et unā ab-
quitate, iustum & rectum, ut ait in Deuteronomio Mo 2. Cor. 7.
ses, Desige oculos mentis tuæ, in præfixum tibi pietatis
I s ac men

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

ac mercedis scopum Christum, ne defatigeris animo, qui cum malediceretur non contumabatur, neque comminabatur, sed tradebat iudicanti iuste, cuius uestigia quæque pro uiribus sequi, et crucem nostram tollere oportet. Si enim compati mur et conregnabimus, ut alibi ait Apostolus.

CAPVT XIII.

OMNIS ANIMA POTESTATIBVS excellentibus &c.

Dictu mirum, quam præsenferit et olfecerit spiritus Christi abominationem desolationis extremum et maximum orbis malum, se supra principes et reges adeoque et imperatores erecturam, omnemque principatum ac dominationem (ut prædixit Petrus) contempturam, et ut Iudas ait, maiestatem imperatoriam blasphematuram, cum omni factione et colluue sua, idque sub prætextu spiritualis uitæ, hoc est, hypocrisis. Neque id sane mirum, cum etiam effertur supra omne id quod deus dicitur aut colitur, ita ut in templo dei se deat, ostentans se tanquam sit deus, ut eius impias constitumculas uiolasse pluris sit, quam dei optimi optima mandata. Diuinae literæ magistratibus parrendum docent, etiam tyrannis, modo contra pietatem non præceperint. Nam ob id et dominus Nabuchodonosor regem Assyriorum suum seruum uocat. Et ipse dominus sub professione Syriaca natus est, ut doceret regnum suum de hoc mundo non esse (quanquam proceres nostri Romanenses sub illius ac apostolorum eius nomine ex abiectissimis principes

1. Pet. 2.

Hier. 25.

Gen. 27.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

pes, ex pauperibus ditissimi furum et latronum more euserint) insuper et principibus parendum, quemadmodum postea re docuit, soluens didragma. Et iterum: Reddite, inquit, quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt dei deo. Docet hic idem Apostolus, ut persoluamus omnibus debita cui tributum tributum, cui uectigal uectigal. Docet idem ipse Petrus (sub cuius nomine mysterium illud iniquitatis ipse se Satan commentus est) ut simus subiecti regi ac ducibus eius, regemque honoremus. Proinde uide lector, ex quo spiritu profecta sit immunitas illa, quam uocant clericorum, præsertim dicente domino: Qui non est mecum, aduersum me est. Animam autem dicit totum hominem more scripturæ, ut Iacob descendit in Aegyptum in septuaginta animabus. Et in arca octo animæ seruatae sunt. Sicut e contrario carum pro toto homine, Rom. 3. et Gal. 2.

Matth. 17.

Matth. 20

Petrus

A DEO &c.

Sic enim loquitur diuina sapientia. Per me, inquit, reges regnant, et conditores legum iusta decernunt, per me principes imperant et potentes decernunt iustitiam. Quibus autem status celsitudo cristas erigit, meminerint quid alibi scriptum siti, iudicium durissimum in his qui præsumunt erit, exiguo concedetur misericordia, potentes uero potenter tormenta patientur.

Luce. 11.

Gen. 46.

1. Pet. 3.

Prou. 5.

Sapi. 6.

BENE AGENTIBVS.

Iusto enim lex non est posita, sed iniustus et peccatoribus, Legum autem executores principes et magistratus, qui sunt

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

1. Tim. 1. qui sunt ad laudem bonorum, terrorem aut malorum. Sic enim ferre indomita ferro & cathenis coercetur, ne grassentur, ne seuiant iuxta ferocia sua. Ita deus malos gladio ac legibus coercet, ne impune ac libere male agant. Cuius animalia sua sponte sunt innoxia, ita & spiritu Christi innouati, quorum uoluntas est in lege domini, & qui spiritum Christi habent ductorem & unctionem, gladio nihil opus habent, nisi ut externam pacem ob impios non amittant. Nam potestas nihil iuris in innoxios habet, sed fontes, quorum multa bonorum innocentiam reddit illustriorem.

DEI MINISTER EST.

Hic audiat, adeoque & contremiscat uerba Apostoli Romanus Antichristus, qui sibi praeter ceteris hunc titulum usurpans, nihil habet minus, cum & imperatoriam celsitudinem, uix ad spurcissimorum pedum perpetua podagra dignorum oscula admittat, cumque quae deus per ministro agnoscit, execratur ac diris deuouet, ac benedicat per arbitratu.

MINISTER.

Iam dictum est, Nabuchodonosor dici seruum dei, quod Iudeorum scelera ultus sit, iidem sunt iudices & magistratus omnes, qui sinceri & iusti dei iudicij sunt spectra qui laqueo uel aqua animaduertunt in fures, uel securi aut gladio in eos qui longe minora flagitia admittunt quam nos, ut ex illorum animaduersione discamus, quid nostris peccatis debeat, nisi misericordiam dei per Christum oblatam exosculati fuerimus. Neque enim mitiora nobis spe-

rare

AND. KNOP. INTERLRAETATIO.

rare possumus malis illorum, qui maiora aut similia mala commisimus. Meminerint scortatores perinde contra dei praecipuum se agere, atque fures, ac ob id coram iusto iudice deo, cuius manibus nemo potest erucere, non euasuros poenam etiamsi hominibus fuerint elapsi. Hinc dominus resipiscentiae nobis exemplum proponit eos, qui a Pilato occidebantur. Et quos turris in Siloa corruens oppressit. Nisi, inquit, resipueritis, omnes simul peribitis. Luc. 17.

PROPTER CONSCIENTIAM.

Charitas obstringit ad omnia iura ciuilia obeunda, modo non fuerint impia, quae illa ad externam et temporariam pacem & tranquillitatem tuendam faciant. Proinde qui non uult magistratibus esse subdiuus, contra conscientiam agit.

REDDITE IGITUR OMNI.

Obserua ut Apostolus eandem rem inculcet, iterum atque iterum monendo repetens, de pendendis tributis & uectigalibus, et nihil tamen promouit, quin Idolum purpuratae meretricis secus discerneret, Nimirum satisfaciens uaticinio Danielis, quod praedixit illum mutaturum tempore Dani. 8. ra & leges, & sermones contra excelsum locuturum, sanctosque illius contriturum.

NEMINI QUICQUAM DEB.

Bisariam potest accipi. Primo ut sit, persolutis ijs quae debetis, sola charitas nunquam persoluitur, sed etiam soluta debetur, ut nullus sit finis bene merendi, deinde, ut superiora ad ethnicos magistratus, quales tum erant, referatur, sequentia

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

sequentia ad Christo candidatos, ut sit, pendenda in illis esse debita. At Christianus Christiano semper debet mutuum amorem, ut pacem habeamus cum omnibus, dilectionem cum fratribus.

CONSUMMATIO LEGIS &c.

Colligit que predixerat, lex enim innumeris preceptis deterrere a ledendo proximo, at qui Christiana charitate, quae
1. Cor. 13. non querit sua sed aliorum, praeditus est, non tantum non ledit, uerum etiam de omnibus et bonis et malis bene meretur. Proinde legi non opibus, ut putant operarij, sed amore satisficit. neque enim uult opibus simulari ac fingi, sed affectu amari.

PRESERTIM.

Vim habet exaggerandi, ut sit, nunc praecipue praestanda esse, quae praescribit, cum Christus, sol iustitiae, adeoque
Mal. 4. et fulgor Euangelij illuxerit, qui nullas erroris ac uitiorum tenebras patitur in eorum cordibus, quos semel occurrerit. Nulla enim communio luci cum tenebris, Hinc
1. Cor. 5. Ephe. Eratis aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino, ut filij lucis ambulate, est cohortatio a tempore.

SOMNO.

Pulchra similitudine adumbrat apostolus socordem uitam tant nocti, Christo autem dignam diem, quae nocte non sit cura hominibus, quomodo uestiti incedant, at id exorto diem maxime est ipsis cura, itidem nos oportet facere, qui de uitiorum tenebris uocati sumus in admirabile lumen domini. Alij putant eam metaphora legis et Euangelij tempus significari,

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

cari, hoc diei, ob exortum nobis iustitiae solis Christum, omnem hominem illuminantem, illud autem ob dei ignorantiam (Nā in Iudaea **1. Pet. 2.** tantum notum erat deo) adeoque et peccatorum tenebras (quas lex indicabat quod et augebat, at non auferebat) nocte dici, Neque id sane citra scripturae auctoritatem, Nā olim iam Esaias tempore, quo Euangelium illuxit, diem salutis appellauit. Tempore, inquit, accepto audiui te et in die salutis adiuui te. Quod exponens apostolus, Ecce inquit, nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Simile locum exposuit ipse **2. Cor. 6.** dominus **Lu. 4.** eiusdem. **16.** Et ad **Thes. Vos,** inquit, fratres non estis in tenebris. **1. Thes. 6**

CREDEBAMVS.

Credimus et nunc, at longe secus quam olim, Nā uentura suo tempore patres sperabant salutem, at eam nunc per Christum completam tenemus, coepitque iam in nobis salus, salutem, ut morte ac futura resurrectione compleatur. Hic alibi, Saluos, inquit nos fecit per lauacrum regenerationis. Et ipse dominus, Qui, inquit, **Tit. 2.** uerbum meum audit, et credit ei qui misit me, habet uitam eternam, et transiit a morte in uitam. Idcirco propius pro praesentius **Ioan. 6.**

OPERA TENEBRARUM. (est accipiendum.)

Nunc tandem aperit, quid uoluerit diei ac noctis allegoria intelligi, nempe socordiam et innocentem uitam. Obseruabis autem, quo nam pacto eos, quos capite primo sanctos dixerit, nihilo tamen secius ad pietatis opera cohortetur, ab operibus tenebrarum deterreat, nimirum quae tamquam palmites quotidiana purgatione egeamus, et quod nos semper

IN EPISTOLAM AD ROMANOS

semper renouari oporteat, quàm diu in hac uita sumus, quæ perpetua quædam militia est. Deinde pietatis opera
 Iob. 7. ra arma uocat, nimirum quod aliter aduersario nostro
 1. Pet. 5. resistere non possumus, nisi talibus operibus occupati
 & instructi,

COMMESATIONIBVS.

Duplicia noctis opera recenset, quæ nos à dextris, id est, prosperis, & à sinistris, id est, aduersis impugnat. Dextra sunt, commessatio & ebrietas, quæ duo necessario comitantur cubilia, hoc est, inertia & somnus ac lasciuia, id est, libidines, quod uenter & genitalia, ut ait Hieronymus sibi sint uicina, ut ex uicinitate membrorum, cognoscamus uicinitatem uiciorum. Et iterum: Nunquam ego ebriofum castum putabo. Proinde illis opponenda sunt arma: Sobrietas, temperantia, ieiunium, uigilia, castitas etc. Sinistra sunt contentio & amulatio, hoc est, rixæ & inuidiæ & malorum retaliationones. Cõtra hæc oportet nos armatos esse & instructos, suauitate, paciencia, mansuetudine. Discimus etiam ex hoc Apostoli loco, quæ apposite ferias suas hodie uulgus agat, quod cum ab honestis opificijs & laboribus manuarijs uel horrendo illo fulmine cessare mandatur, ad comessationes tamen & ebrietates mire conuiuent sancti in Christo patres. Imò uulgus comotationibus & ingluuie uincunt, inconditis interim clamoribus, campanarum boatibus, uesitium splendore, in hypocrisi pulcherrime indoctos ludemes.

Induamini

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

INDUAMINI IESVM CHRISTI.

Christum omnes in baptismo induimus quemadmodum ait Galatis, quotquot in Christo baptisati estis, Christum induistis. Sciendum igitur, quod Christum in baptismo induere, est eum adeoque & omnia illius, uitam, mortem, iustitiam, benedictionem, & quicquid est ille per fidem pro cœlesti donario & hereditaria iustitia acceptare, quod indumentum uestit & exornat adeoque & pacificat afflictam conscientiam, ut iustificatos ex fide nos cognoscentes, pacem habeamus erga deum. Nobis omnibus datus est filius dei, quemadmodum iam olim cum Abraham patre nostro pactus est testamentum suum, Ego, inquit, sum protector tuus, & merces tua magna nimis, & Zacharias, Iusiurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis. Et Rom. Quomodo non omnia cum illo nobis donauit? deinde cum quotidie in mortificatione ueteris hominis induimus, dum in uita innocentia eum, quæ fieri potest propius experimur, quemadmodum Apostolus docet Ephes. Deponite etc. Et Col. 1. Induite uos. Posterioriorem induendi Christi modum omnes tradiderunt, at is sine priore ad salutem inefficax est, quod ex Iesu, id est, seruatore, Mosen, id est, legislatorem tantum faciat. Prior autem spiritu per fidem concepto, cor inuouat, legemque dei nobis in uiscera scribit, ut uoluntas nostra incipiat esse in lege domini, ac postea in charitatis opera uelut uitis fecunda, erumpamus.

K Iuxta

IN EPISTOLAM AD ROMANOS.

IVXTA CONCVPISCEN.

Vetat hic nimium carnis educandæ lasciuiam, quemad-
 Col. 2 modum & alibi immodicam eius castigationem. Proinde
 de curanda est uictu & amictu caro, ut uiuere & opera
 1. Cor. 9. ri possit, ne nimia castigatione obruta deficiat, & ad ope-
 ra langueat. At non ita lasciuat, sed ut affectus eius bre-
 ui premantur, Sicut ait Apostolus: Castigo corpus meū,
 & seruituti ait, nō ægritudini subijcio &c. Proinde mo-
 dū hic, sicut in omnibus obseruabis, quæ spiritui fidei do-
 cebit, ignorat autem iustitia carnis &c.

C A P V T XIII.

Hoc caput agit de medijs, id est, quæ siue obserues
 nihil deo gratum feceris, siue minus, non peccauere
 ris, qualia sunt uesci quibus libet, aut non uesci, discerne-
 re inter dies & non discernere. Itemq; omnia externa,
 quorum omnium optima regula est fides & charitas, ut
 Esa. 42. illa interdum seruemus, non q; ad iustitiā faciant, sed ne
 Matt. 12. supersticiosulos offendamus, & linum fumigans non ex-
 tinguamus, quemadmodum Paulus factus est Iudæis Iu-
 dæus, dum caluitium induxit apud Euangelicæ liberta-
 tis ignaros, ut illos Christo lucrificeret, & Timotheum
 Acto. 21. circumcidit. Qui urgentibus etiam Iudæis, Titum noluit
 Ibidē. 16 it circumcidi, q; ibi cerneret fidei periculum imminere.

Gal. 2 Duo autem hominum genera reprehendit. Primum eos
 qui se non attemperant infirmis. Deinde iudicantes su-
 perstitiose de aliena libertate.

Infirmus

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

INFIRMVS EST.

Apostolus escharum delectum non ad carnis castigati-
 onē, sed ad sanctimoniā augendā factum, infirmitati fidei
 tribuit. Proinde qui suis ineptis traditiunculis quibuli-
 bet uescendum esse prohibuerunt, quiq; id tanquam deo
 gratum uouerunt, fidem non habere, sed hypocritas esse
 & dæmonum impostura seductos consequitur, quemad-
 modum ait. 1. Timot. 3. Vide igitur quid suis stultis decre-
 tis pontifices sanxerint, nempe ut ex re media rixas, con-
 tentiones, suspensiones, & execrationes, ceterasq; Christi-
 ana charitatis pestes elicerent. Nam carnibus diebus
 certis uesci facinus plus est quā hereticū cōtra Euangeli-
 cā & apostolicā doctrinā, offendiculū tū semp caucendū
 memineras, ne rē p se mediā malū comitetur, alioq; qui ue-
 scēdo & nō uescēdo cōscientiā onerāt, Christū impiissime
 mēdacē facere conātur dicentē: Nihil in os introies co-
 inquinare. Nec est qd' hæc de Iudæis dicta torqueamus,
 cū illi ex dei præcepto abstinerint certis ciborū generi-
 bus. Paulus autē ex doctrina dæmoniorū id futurū dicit. 1. Tim 4.

HOLERIBVS VESCITVR.

Obseruabis hic ut suo iudicio paulisper relinquendi
 sint supersticiosuli, ne dū grauius aut offendūtur aut ar-
 guūtur, deteriores fiant, usq; dū paulatim crebra moni-
 tione magis quā illa cōmestionis libertate, fide augetur.
 Verū interim supersticiosulis consultū uelim qui, sibi ex
 errore iusticiam et bonū opus somniant, et fide robustio-

K 2 res interim

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

res interim prae se condemnant, contra apostolicam & Euangelicam doctrinam, quae uetat de medijs iudicandis & condemnandis, nisi nostro iudicio condemnari non timeamus. Quamuis autem hic apostolus, de superstitione esearum loquatur, quae ex Iudaeis orta erat, qui certos cibos mundos, certos immundos & communes habebant, tamen non minus apte hodie haec ad nos pertinent, qui plura quam iudaice per stultas pontificum somniculosorum traditionum sumus irretiti, quos in libertatem uocauit Christus.

TV QVIS ES.

Agit nunc Apostolus contra supersticiosulos, qui fide robustos temerario iudicio condemnabant, quorum robur illis potius fuisset imitandum, quemadmodum sub finem cap. eos monet, qui sua firmitate abutentes, infirmis scandalo esse non timebant, quod tanto opere cauendum uoluit dominus.

Math. 18.

VNICUIQUE.

Sensus est: Quisq; de conscientia sua certus sit, ne cum illa fluctuare coeperit contra eam agat, hoc etenim faciens peccat etiam in re, quae per se peccatum non est, quia quicquid non est ex fide &c.

QVICVRAT DIEM.

Iudaeis certi dies prophetae, certi sancti habebantur, Christianis autem quilibet dies sanctus est, dum sanctificatur, & sanctis & honestis studijs, laboribus, & meditationibus,

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

tationibus, transigitur. Iam cum deus opera non iuxta magnitudinem & pluralitatem, sed iuxta fidem metiatur, ut ille ei probetur non qui plura & maiora fecerit, sed qui maiori fide & charitate, qui iam firmus est fide, omni certitudine certior est se fauentem habere deum in omnibus, propitium in bonis, ignoscentem in malis, non potest non ferias agere & bona operari, non tantum orando, legendo, scribendo, meditando, uerbum audiendo, elemosinis uacando, sed & comedendo, bibendo, dormiendo, deambulando, & omnia humanae necessitatis opera faciendo. Semper enim benefacit qui credit, quisq; ipse per eam fidem bonus ita factus est, sciq; in omnibus se deum fauentem habere. Hinc dominus: Maneo, inquit, in dilectione patris mei, quia quae placita sunt ei, facio semper, Manducans interim, bibens, dormiens, ac omnia humanae fragilitatis munia obiens. Ad eundem modum, tota Christianorum omnium uita, placet deo, quippe qui coheredes Christi, adeoq; & fratres eius sint. Hinc propheta: In omni opere crede ex fide animae tuae. Haec est enim obseruatio mandatorum dei. Et idem: Vade, comede in leticia panem tuum, & bibe bono corde uinum tuum, quia placent deo opera tua q. d. Esto semper alacri animo sciens omni certitudine certius, quod quicquid feceris, tale est coram deo, qualia dilecti filij opera coram patre. Iuxta illud: Parcam eis &c. Proinde nihil est quod distinguatur, quibus rebus nos feriat diebus deditos esse oportet.

Ioan. 8.

Roma. 8.

Gal. 4.

Eccle. 33

Mala. 3.

IN EPÍSTOLAM PAULI AD R.O.

teat. Dies nobis seruiunt, nec e contrario, sicut dominus
ait: Sabbatū factū est propter hominē, non homo propter
Mar. 2. sabbatū. Itaq; dominus est filius hominis etiā sabbati. Et
Paulus: Nemo uos iudicet in esca & potu &c. Instituti
Colof. 2. sunt à patribus dies festi, quo plebs studiosius ad audien-
dū uerbū domini cōueniret, nunc cū tantū commessatio-
nibus & ebrietatib; transigatur, & opa manuaria tantū
intermittatur, satius esset pauciores esse dies friatos, cū
e cōtrario quāuislibet ex causis ferias nūc ferijs accumulamus

QVI VESCITVR.

Sensus est: Christus dominatur tum edentium tum non
edentium, ergo illi soli relinquendum est iudicium, cui
omnes sumus curæ siue uiui siue defuncti. Nam ille uiuo-
rum dominus est & dormientium.

SIBI IPSIS.

Sicut emptitij iuris sui nō sunt sed heri, ita & Christi-
ani, in eius sumus manu q seipsū pro nobis seruandis im-
pendit, quemadmodū ait Petrus: Sciētes, inquiens, quod
1. Pet. 1. nō corruptibilibus auro & argento redempti estis &c.
Et: Empti estis precio, nolite fieri serui hominum. Stul-
te ergo agunt qui nouis uotis & traditionibus se man-
1. Cor. 7. cipant, Tum quod in libertatem uocati sunt ne deinceps
& 5. traditionibus seruiant ex necessitate, Deinde quod in re-
demptoris sunt manu & non sui ipsorum iuris.

STATVEMVR.

Deterret iudicio diuino à temeritate iudiciorū nostro-
rum

AND. KNOP. INTRELRETATIO.

vū, presertim in reb; leuiculis et medijs, Simile. 2. Cor. 5.

NIHIL ESSE COMMVNE.

Communes cibos appellabant Iudei impuros, quibus
uesci non licebat, Christianis, quoniam coheredes sunt
Christi, cuius est terra & plenitudo eius, nihil est impu-
rum, sed omnia pura puris. Hinc dominus ad Petrū: Quod Tit. 1.
deus purificauit tu commune ne dixeris.

SECVNDVM CHARITATEM.

Hoc enim faciēns pluris cibū facis quā fratris salutem. Act. 16.
Nō enī licet hic ergo uti iure tuo, si periculū fratris agi-
tur. Quia charitas nō querit quæ sua sūt, sed quæ aliorū, 1. Cor. 13.

NE VESTRVM IGITVR BONVM.

Sensus est: Ne cōmittatis ut gētes iudicēt uos de reb;
leuibus disceptantes, aut ut ob uestram libertatem pere-
ant infirmi,

IUSTITIA.

Hæc sunt spūs sancti in cordibus credentiū opera, quæ
ipsi intrinsecus sentiūt, phibentis illis testimoniū qd sint Rom. 8.
filij dei & coheredes Christi, iuxta illud Esaie: Hoc fac
Esa. 59. dus meū cum eis dicit dominus, spūs meus qui est in te, Et
uerba mea quæ posui in ore tuo, non recedēt de ore tuo,
neq; de ore seminis tui usq; in sempiternū. Hinc et supra
iam dictū est. Si quis spiritū Christi &c. Gaudiū autē ait
in spū sancto, ne ut solitū est fieri de generemus in leuita-
tem, et in effusam quiduis dicendi & faciendi licentiā, Rom. 8.
illud enim gaudium mundi est & carnis.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

OFFENDICVLVM.

Sic alibi, si esca scandalizat fratrem tuum &c.
**PORRO QVICQVID NON EX FIDE
 PECCATVM EST.**

Hec sententiā est generalis de omnibus operibus sine fide factis. Proinde caue hic à glossulis ficticijs, Nā quicquid nō credimus placere deo, freti nō merito nostro, sed bonitate & misericordia eius p̄ Christū, illud peccatū est. Fiducia enim in dei misericordiam, cor primū pacificat. Alioqui quoad nō credimus, nō est in corde nostro sensus misericordiæ, Vbi aut̄ is nō est, ibi aut̄ contemptus est aut odiū. Quare quicquid citra fidem agitur, peccatum est, sic enim cogitamus: Ego quidē quod potui, feci, sed nescio an probet opera mea deus an improbet. Ea cogitatione qui fieri potest ne irascamur intus dei iudicio? Proinde conscientia sanæ fidei est, promissioni diuinæ, qua credimus bonitate eius freti, nostra illi placere inconcussa fide adherere, sicut & Christus quæ placita erant patri faciebat semper. Contra quā fidē, qui nō credit sua deo placere aut dubitat an placeāt, illi peccatum est etiā res per se nō mala, quemadmodū e contrario credenti omnia coadiumentum sunt in bonum.

Ioan. 8.

Roma. 2.

C A P V T XV.

ERANT ROMANI CHISTVM PRO
 fessi ex duobus populis cōmixti Iudæis, scilicet &
 gentibus. Iudæi ex legis præscripto & inuoluntariæ cōsuetudinibus usque

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

uis usu nō poterāt uesci quibuslibet citra offendiculū cōscientiæ, nec tā subito mutare & omittere legis ceremonias quāuis iam antiquatas, hos tolerandos docet à fide robustioribus, donec & ipsi assurgant in uirū p̄fectū. Id quod & hodie sumopere cauere oportet, cū per leges pontificias pluribus ceremonijs grauati simus, q̄ esse possunt ulli Iudæi. Infirmi etiā sunt morosi, difficiles, amarulēti, proceres, ac quouis uitio incōmodi, quos deus in populo suo tolerat, ut habeāt pij suæ charitatis materiā exercitādo, hi tanquā pueri etate maturis sunt tolerādi, nisi infirmitatē nostrā & ipsi impaciētia prodere uolumus. Similiter ad Galatas. Fratres &c. Itē alter alterius onera, id est Cap. 6. mores difficiles portate. Nō enī oportet placere nobis de fratris infirmitate, sicut pharisæus de publicani ac cæterorū mortaliū sibi placuit. Sed opus suū quisq; probet, & tūc in semetipso gloriationē & non in altero.

ET ENIM CHRISTVS.

Vt nos à pestilētissimo Phylautias uitio expediat, non cuiusuis, sed ipsius nobis Christi exēplū pponit. Nā Phylauti dicuntur, q̄ sibi plurimū tribuūt, de se suisq; sublimia sentiūt, suisq; tandē cōpēdijs seruiūt, à qb9 oibus Christy lōgissime abfuit, qui sc̄se totū nobis impendit, qd̄ eius exēplo nos facere uult Apostolus argumēto à maiori ad minus sumpto. Nō enī opprobauit nobis peccata nostra, nec gloriatus est de sua p̄fectiōe, forma dei ac ceteris quæ uere in se habuit, sed demisit suā celsitudinē ad infirmitatē

K 5 nostram,

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

nostram, quemadmodū gallina pullis, ut nos ad se imitan-
dū puocaret. Imo peccata nostra expianda in se recepit
tantū abest ut peccōres fastidierit, qd' si & ipsi fecerimus
nullū peccōrē aspernabimur, sed oēs dulciter tolerabim9
NAM QVECVNQVE.

Occupatio est cōtra dicentem, hęc nō de nobis, sed de
Christo esse scripta, quā diluit dicens: oīa nostri crudi-
endi, non Christi nihil nō praescientis scripta esse. Si au-
tem scriptura est doctrina nostra, quid eam in humanis
lacunis quaerimus, quā ex fontibus haurire oportet?

PER PATIENTIAM.

Vniuersa scriptura crucē, id est, carnis mortificationem
docet. Proinde ne deficiamus sed ppugnatore deo freti, se-
pfortiores euadam9, crebra cōsolatiōe op9 est, quā nihil
efficacis ministrat, quā illa ipsa q̄ ad patiētiā cohortatur.

DEVS AVTEM.

Ne nostris conatib9 putaremus parare nobis posse pa-
tientia, subiūgit, cuius ea donū sit, nēpe dei, et qd' preca-
tione sit ab eo ipetrāda sua oratiōe cōmostrat, ut sit snia:
Docet qdē scriptura patientiā, at sola dei grā eā cōfert.

SENTIRE.

Optat ut firmi nō suis cōmodis, sed imbecilliū moueā-
tur, nō minus quā sibi uellent fieri si in illorū impfctione
Ephē. 5. essent, Taliq; erga illos sint affectu, id est, dulci et cōsola-
tiōis & tolerātie pleno, qualē sibi si tales essent, uelint
praestari, huiusmodi autē affectū unitatē spūs uocat, sicut
ceteri

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

ceteri in rebus carnis et mūdi cōsentiūt & afficiuntur.

VNO ORE.

Sensus est: Deus infirmos pinde ac firmos uocauit, Nec
ppter hęc soluendā Christianā charitatē & fidē donec
cōueniat inter utrosq;. Proinde uos eandē grām utrisq;
pariter impertitā cognoscētes, unanimū affectu grās agi-
te deo, nec praetextibus rerū externarū in diuersos affe-

ASSVMITE.

(ctus distrahamini.

Sensus est: Eo affectu proximorū onerata tolerate, quo
Christus nostra tulit. Sicut enī ille p dei gloria, id est, qd'
ita deo uisū sit, peccōrum nostrorū in se recepit, ita et nos
proximorū onera pro gloria dei suscipere oportet.

ILLVDANT.

Exponit se ipsū Apostolus quare nos mutuo suscipe-
re debeamus quotquot Christū agnouimus, siue Iudaei, si-
ue gētes, Nēpe qd' is cōmunis sit oīm Iudaeis ex promisi-
one quēadmodū et capi. 3. ait, q. credita sint illis eloquia
dei, Et ca. 9. quod illorū est legislatio, gentibus autē ex mi-
sericordia, quibus licet nihil erat pmisum, praedictū tamē
erat per pphetarū oracula dei misericordiā illas lauda-
turas. Proinde miro artificio utrosq; sibi conciliat.

PER POTENTIAM.

Cum in mundo pressurā habeamus, solatur nos Chri- Esai. 11.
sti spūs per internam pacē, ut omnium afflictionū euada- Ca. 4.
mus uictores, hinc & spiritus fortitudinis dicitur. Et po- Luc. ult.
tentia dei, quo induendi erant Apostoli, In acti. Repleti Ioan. 15.
sunt

IN EPISTOLAM AD ROMANOS

sunt spiritu sancto, & loquebatur uerba dei cum fiducia,
Alioqui sine eo impares sumus pressuris, quæ nos in mû-
do manent.

PERSVASVM.

Sensus est: Licet enim uobis literis meis nihil opus sit,
quippe q̄ iam in pietate Evangelica progrediamini, ta-
men urget me ministerium à deo mihi per gratiam credi-
tum, ut & uos & omnes moneam ac doceam.

QVOD GLORIER.

Sensus est, habeo iustam gloriandi occasionem in his
quæ ad deum spectant, q̄ sim rebus tantum diuinis occu-
patus, ac uerbo domini dispensando inseruiam.

PER POTENTIAM.

De potentia miraculorū per Paulum factorū. Acto. 19.

ILIRICVM.

Iliricum seu Iliria regio est Epiri, Italiæ propinqua,
contermina mari adriatico, qui sinus est Venetiarum,

SVPER ALIENAM.

Fundamentum præconibus Evangelicis iaciendum et
supra quod dei ædificationem & agriculturam, id est, ec-
clesiã fundent ac tuti doceant Christus est, quæ qui nõ in
culcauerit (iuxta illud, ut testimonium perhiberet de lu-
Act. 1 mine. Et iterum, eritis mihi testes in Hierusalem) et ita in
culcaurit ut seruatorem non legislatorẽ doceat, non agit
sincerum præconem eius, quemadmodũ iam tum exorie-
bantur pseudopostoli qui uentris gratia territabant &

onerabant

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

onerabant dei populum in libertatem spiritus uocatum,
legis iugo importabili, Mosen Christo miscentes, idem Act. 15.
faciunt hodie personati spermologi sal insulsum reddẽ-
tus, id est, Euangelicæ doctrinæ energiam humanis tra-
ditionibus & artibus uitiantes, ut sit unum quo sananda
erant mentis uulnera mixtum aqua iuxta Esaiam. Proinde Esai. 1.
de Paulus, ut sincere Christum mentibus hominum inse-
reret, his in locis eum prædicauit, in quibus ille incogni-
tus erat. Minus enim negotij est rudem docere plebem,
quàm perperam doctum ad ueritatem sinceram reuoca-
re, quod semel imbibita siue praua siue recta difficiliter
dediscamus.

UISVM EST.

Obserua quàm uerecũde alliciat eos ad imitandã Græ-
corum in subleuandis sanctis munificenciam, & ut nihil
aut tyrannide, aut astu extorqueant, ut à Romanis ne bu-
lonibus solitũ est fieri. Factum autẽ est id famis tempore
sub Claudio incidentis, cuius meminit Lucas. Act. 11.

SCIO.

Sensus est, Scio q̄ uestro bono uenturus sim, & q̄ pro-
mouebitis in cognitionem Christi.

C A P V T XVI.

Nouisumum hoc caput salutationibus est plenum
sed his inserit pulcherrimam de traditionibus hu-
manis

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

manis doctrinam, quæ iuxta euangelicam traduntur doctrinam, pariumq; offendicula, perinde atq; iam tum sensisset per Romam ac Romanos uenturas impias sectas, totamq; laruam humanarum constitutiuncularum quæ hodie totum mundum cum hac epistola fide et spiritu plena submerserunt et extinxerunt, ut nihil sit reliquum, nisi deus uenter, cuius ministros uituperat hic Paulus.

ECCLESIAE Cenchreensis.

Cenchree portus est Corinthiensis.

SALVATE PRISCAM.

Actor. 3. Origenes putat Priscam eandem esse, quam Lucas in Actis Priscillam uocat, cuius maritus erat Aquila Ponticus genere, Iudæus natione, cum Paulo eiusdem artificij, nempe tabernaculorum conficiendorum, et ut idem Origenes interpretatur, sutor. Potuit enim fieri ut cessante seuitia Claudiani edicti, quo ille omnes Iudæos Roma eiecit, iterum relicto Corintho Romam redierit.

OBSECO AVTEM.

Hæc uerba non possunt nisi de his intelligi, qui iuxta doctrinam Christianam uelut meliora docent. Non enim ait, Qui negant doctrinam, sed q; iuxta eam & aliam docent, quales sunt monachorum sectæ, qui disidia seminant & uentrem querunt. Dulces uero sermones, participationes bonorum operum sunt, fraternitatum, missarum, rosariorum, uotiuorum, memoriarum, & cætera per quæ seducunt corda indocta multitudinis. Ab omnibus ergo

AND. KNOP. PRAELECTIO.

bus ergo operum buccinatoribus & uenditoribus cauendum monet, quod hi non nos sed nostra querant. 2. Co. 12.

EI AVTEM. &c.

Coronis est, id est, adiectio uel additio, pro more Apostoli huius epistolæ.

FINIS.

EXCVDEBATVR
ANNO DOMINI
M. D. XXIIII.

AD. KNOP. TR. REFLECTIO.

In nomine domini Amen. In hac parte tractatur de
... ..

DE AVTE. ... ..
... ..

... ..

F. I. N. I. S.

EXCVBETAR.
ANNO DOMINI
M. D. XXXIII.

8

